

5 LA IMPLANTACIÓ DEL SISTEMA

5.1 Les concessions

L'interès de la Mancomunitat per a la implantació de les biblioteques es demostra –un cop aprovat el Projecte al maig 1915– amb la immediata convocatòria el mes de juliol del primer concurs entre els municipis per a la concessió de Biblioteques. A aquest concurs, el seguiran, de manera regular i continuada, dues convocatòries més els anys 1916 i 1917. L'embranchida d'aquests primers anys és, segurament, difícil d'aguantar pel que suposa d'inversió en edificis, llibres i personal i, a més com veurem, no obté una resposta prou positiva per part dels ajuntaments que no adjudiquen els solars o s'alenteixen excessivament en els processos. Molt probablement, per aquests motius, el quart concurs no es convocarà fins el 1922.²⁸³

El primer “Concurs entre les localitats de Catalunya per a l'adjudicació de Biblioteques Populars” es convoca el 29 de juliol de 1915.²⁸⁴ En les bases del concurs, el Consell Permanent de la Mancomunitat preveu la concessió a quatre localitats per a instaurar quatre biblioteques, almenys una de cada un dels tres graus o tipologies aprovats en el Projecte. Les previsions del concurs, excessivament optimistes i fins cert punt contradictòries amb el pla de formació del personal, estimaven que les biblioteques estarien en disposició de donar servei per a l'any 1916. D'acord amb les bases del concurs, les biblioteques serien sucursals de la Biblioteca de Catalunya,

---

²⁸³ Les dificultats en dur a terme la instal·lació de biblioteques contrasten amb les il·lusions expansionistes de la Mancomunitat. Puig i Cadafalch, en el discurs de presa de possessió com a president de la Mancomunitat el 12 de setembre de 1919 anuncia, dins del programa de govern, la creació de quaranta biblioteques. *Quaderns d'estudi*, vol XI, 39 (abril 1920), p. 27-36.

²⁸⁴ Les bases de les convocatòries i resolucions dels quatre concursos es troben publicades a: *Anuari...* (1922), p. 90-95. Els documents originals s'han consultat a: AD, Lligall 3.735, exp. 1, i Lligall 3738, exp. 9.

comptarien amb personal titulat, un sistema comú d'ordenació i catalogació, i haurien d'estar instal·lades en locals bastits expressament per a aquesta funció. Els ajuntaments estaven obligats a facilitar el terreny, una subvenció anual equivalent al 10% del que aportava la Mancomunitat –o sigui, una subvenció de 500 ptes. a les biblioteques de primer grau, una de 300 a les de segon i una de 100 a les de tercer– i havien de fer-se càrrec del manteniment (llum, aigua, etc...) que la biblioteca necessités. En cas de trobar-se davant d'ofertes anàlogues, el Consell es comprometia a distribuir les biblioteques entre les diverses “regions catalanes” [sic]. En aquest primer text ja s'estableix l'existència d'un patronat designat pel Consell de la Mancomunitat i en representació de l'entitat que hagi fet la sol·licitud.

En la primera convocatòria es presentaren a concurs vuit poblacions: Berga, Manresa, Olot, Sabadell, Sitges, Sant Hilari Sacalm, Sallent i Valls. El resultat del concurs es recull en l'informe del Consell d'Investigació Pedagògica del 15 de desembre de 1915 on s'exposen les raons d'adjudicació i es justifiquen les decisions preses. Es desestimen per incompliment d'un tràmit administratiu Berga, Manresa i Sant Hilari. Pel que fa a la resta, consideren que totes són dignes i algunes d'elles, fins i tot milloren en la seva oferta les condicions que exigia la Mancomunitat, oferint a més del terreny, les instal·lacions d'aigua i llum, i un augment de la subvenció anual, en alguns casos de més del 50 %. En el cas de Sitges, que ofereix l'exempció dels arbitris municipals, el Consell considera que és una condició que s'ha de contemplar en la resta de sol·licituds. L'informe afegeix que des del punt de vista moral cal tenir en compte “el bell esclat d'opinió entusiàstica” produït a les ciutats d'Olot i Sabadell; també recorda l'interès de Sallent que s'ofereix a ingressar en la nova institució els fons procedents de la Biblioteca Sallentina; en totes, l'informe els reconeix “l'amor decidit a la cultura i la lectura”. Així mateix, considera que Sitges també la mereixeria ja que el fet de comptar amb institucions de caracter artístic que atrauen l'atenció d'excursionistes i turistes, seria una útil companyia. A favor de Valls, al·leguen que és l'única de la

província de Tarragona que ho ha sol·licitat. Tot això serveix per justificar que en l'elecció final només hi poden haver quatre biblioteques, encara que totes mereixerien ser ateses, i segons prioritats s'atorguen a: Olot, Sallent, Sabadell, i Valls. En resum, tal com s'exposa al quadre següent, foren demanades vuit biblioteques, se'n concediren quatre, com estava previst a les bases, i tres pogueren obrir-se al cap de tres anys.

Taula 1: Concessions primer concurs 1915

Ajuntament (província)	Sol·licitud	Any inauguració
Berga (Barcelona)	Exclosa	
Manresa (Barcelona)	Exclosa	
Olot (Girona)	Aprovada (1r grau)	1918
Sabadell (Barcelona)	Aprovada (1r grau)	
Sitges (Barcelona)	Aprovada en llista d'espera (2n grau)	
Sant Hilari Sacalm (Girona)	Exclosa	
Sallent (Barcelona)	Aprovada (2n grau)	1918
Valls (Tarragona)	Aprovada (1r grau)	1918

Al cap d'un any, el 27 de juliol de 1916, es convoca el segon concurs amb les mateixes bases que el primer, però ampliant el nombre de biblioteques a concedir ja que "la Mancomunitat de Catalunya, en la seva admirable impaciència per recollir aviat els fruits de la seva actuació de cultura, ha estés enguany fins a la possibilitat de vuit fundacions". Es presentaren a concurs divuit municipis de les quatre províncies amb una distribució provincial desequilibrada en nombre: Caldes, Canet de Mar, Granollers, Manresa, Molins de Rei, Pineda, Santa Coloma de Gramenet, Sitges, Terrassa i Vic (Barcelona); Amposta, Montblanc, Reus i el Vendrell (Tarragona); les Borges Blanques i la Seu d'Urgell (Lleida) i Figueres (Girona). En alguns casos, com Sitges i Manresa, repetien en la sol·licitud. Sis mesos després, el 5 de desembre del mateix any, en l'informe del Consell de Pedagogia sobre les sol·licituds s'argumenten ampliament les decisions preses degut a les dificultats que presenta decidir entre tantes peticions, "sobretot si s'atén no sols a l'import quantitatiu dels oferiments, sinó a la inspiració moral que els

anima, digna en molts casos d'esser admirada, i, en tot cas, de no restar desatesa". L'informe agrupa les peticions en tres grups, d'acord amb la quantitat oferta: els municipis que han millorat l'import exigint en el concurs; els que, millorant-lo o no, han fet algun altre oferiment, i els que s'han limitat al mínim. L'augment de l'import de subvenció ofert per l'ajuntament no es valora en el seu valor absolut sinó en relació al grau de biblioteca demanada. Així, l'import de Lleida, que ofereix una subvenció anual de 1.000 ptes., representa un 20 % respecte a la quantitat assignada per al fons inicial; en canvi, Canet de Mar que ofereix 250 ptes., té relativament una major aportació perquè representa un 25 % de la suma que li pertocaria. En aquelles localitats que, a part de la subvenció han fet algun altre oferiment, també hi figura Canet de Mar que manifesta el propòsit d'encarregar a la futura directora alguns ensenyaments dintre de la seva competència i fer-se càrrec, en conseqüència, de la retribució. D'altres oferiments considerats són els que fan referència al manteniment de les biblioteques: Vic ofereix ocupar-se de la neteja, a més de l'aigua i la llum exigides, i Figueres ofereix el servei de calefacció. En l'informe es desestimen les localitats de la Seu d'Urgell i de Terrassa per manca de documentació; en el cas d'Amposta es desestima atès que no ofereix un terreny sinó col·locar la biblioteca dins de l'edifici d'unes escoles, "oferiment incompatible amb les disposicions vigents sobre instauració de biblioteques".

El criteri determinant per avançar en les decisions és donar preferència a aquelles localitats que milloren les condicions econòmiques de la subvenció anual, tenint en compte també altres consideracions morals com "l'entusiasme popular, la intensitat del desig i l'adhesió al projecte". D'acord amb aquest criteri s'accepten sis poblacions: Canet de Mar i Pineda (Barcelona), el Vendrell i Reus (Tarragona), Lleida i les Borges Blanques (Lleida). "Providencialment", els municipis són de províncies diferents i amb nombre d'habitants diferents, amb la qual cosa es pot mantenir la distribució equilibrada per províncies i graus. En efecte, després d'aquest segon concurs,

diferents poblacions de les quatre províncies obtenen la concessió de biblioteca i les concedides corresponen a les diferents tipologies.

Per decidir les concessions set i vuit, es té en compte el fet que Figueres sigui l'única petició de la província de Girona i que a Vic, en ser un lloc amb llarga tradició d'estudis acadèmics, la biblioteca hi pot tenir un alt rendiment. La petició de Sitges mereix una justificació a part: per una banda, es presenta altre cop a concurs i, per altra, consideren que la institució d'una biblioteca tindria un bon efecte. Donat aquest interès per otorgar-li la petició i no considerant just suplantar-ne alguna ja adjudicada, el Consell decideix anul·lar la plaça otorgada a Sabadell –que no ha formalitzat l'ofertament de terreny en un any– i substituir-la per la petició de Sitges. Per tant, de les divuit demanades, se'n concediren vuit d'acord amb les bases, de les quals, com es pot veure per les dates d'inauguració, només cinc s'acabaren en temps de la Mancomunitat. La biblioteca d'execució més ràpida fou la de les Borges Blanques que pogué inaugurar-se al mateix temps que les primeres concedides; Canet i el Vendrell (1919 i 1920) no s'endarreriren massa, però en el cas de Figueres i Pineda passaren sis anys entre la concessió i la inauguració.

Taula 2: Concessions segon concurs 1916

Ajuntament (província)	Sol·licitud	Any inauguració
Amposta (Tarragona)	Denegada	
Les Borges Blanques (Lleida)	Aprovada (3r grau)	1918
Caldes de Montbui (Barcelona)	Exclosa	
Canet de Mar (Barcelona)	Aprovada (3r grau) ²⁸⁵	1919
Figueres (Girona)	Aprovada (1r grau)	1922
Granollers (Barcelona)	Denegada	1926
Lleida (Lleida)	Aprovada (1r grau)	
Manresa (Barcelona)	Exclosa	
Molins de Rei (Barcelona)	Denegada	
Montblanc (Tarragona)	Exclosa	
Pineda (Barcelona)	Aprovada (2n grau)	1922
Reus (Tarragona)	Aprovada (2n grau)	
Sta. Coloma de Gramenet (Barcelona)	Denegada	
Seu d'Urgell (Lleida)	Exclosa	
Sitges (Barcelona)	Aprovada (2n grau)	1936
Terrassa (Barcelona)	Denegada	
El Vendrell (Tarragona)	Aprovada (2n grau)	1920
Vic (Barcelona)	Aprovada (1r grau)	1931

El 26 de juliol de 1917 té lloc el tercer concurs, amb les mateixes bases que el primer, per a la instauració de quatre biblioteques, al qual s'hi presenten onze sol·licituds: Badalona, Granollers, Manresa, Mollerussa, Mollet, Sant Feliu de Guíxols, Terrassa, Sant Sadurní d'Anoia, Sitges, Viella i Vilafranca del Penedès. L'informe sobre l'adjudicació del concurs es presentà el 20 de desembre de 1917. En aquesta ocasió el dictàmen de la Direcció d'Instrucció Pública es considera particularment difícil degut a “un augment vivacíssim de

²⁸⁵ La biblioteca de Canet s'assimila, ja des de la inauguració, a una biblioteca de primer grau pel que fa a nombre de llibres i de personal. A manca d'un document que confirmi aquesta decisió, aventurem la hipòtesi que es deu a una decisió arbitrària d'Eugeni d'Ors.

l'interès que senten les localitats per posseir institucions d'aquest ordre", el valor dels oferiments i la tendència a fer valer circumstàncies morals.

La millora dels oferiments en relació als anteriors concursos és notòria. Vilafranca, a més de l'augment de la subvenció, ofereix una beca a favor d'una filla del Penedés alumna a l'Escola de Bibliotecàries, tota mena de serveis i 1.500 volums que es troben a la Casa Consistorial. Entre els que fan servir arguments morals, hi ha la petició de Viella de la qual es té en compte "la situació especial d'isolament i desempar en què la Vall d'Aran es troba respecte de Catalunya i que fan especialment desitjable la instal·lació d'un centre que, demés de ser propulsor de cultura, constitueixi l'expressió d'un vincle d'unitat". I Sant Feliu de Guíxols fa constar el sacrifici que representa per a la població l'oferta atès l'estat de crisi que la indústria local sofreix. L'incompliment de cedir un terreny per part d'algunes poblacions (Reus, Lleida i Sabadell) porta a la comissió a considerar caducades aquestes concessions i substituir-les per altres de noves: reitera el canvi de Sabadell per Sitges i commuta la concessió de Reus que passa a Mollet i la que tenia Lleida s'atorga a Viella. En definitiva, s'aproven de fet set concessions: quatre de noves, tal com estava establert en el concurs, a Badalona, Granollers, Sant Feliu de Guíxols i Vilafranca del Penedès i altres tres a Mollet, Sitges i Viella a canvi de les poblacions que no han complert amb el primer pas del compromís, això és, facilitar el terreny. Cap de totes les concessions, com es pot veure en el quadre, veurà la llum en temps de la Mancomunitat:

Taula 3: Concessions tercer concurs 1917

Ajuntament (província)	Sol·licitud	Any inauguració
Badalona (Barcelona)	Aprovada (1r grau)	
Granollers (Barcelona)	Aprovada (1r grau)	1927
Manresa (Barcelona)	Denegada	
Mollerussa (Lleida)	Denegada	
Mollet (Barcelona)	Substituïda per Reus i anul·lada el 1922	
Sant Feliu de Guíxols (Girona)	Aprovada i anul·lada el 1922	
Sant Sadurní d'Anoia (Barcelona)	Exclosa	
Sitges (Barcelona)	Substituïda per Sabadell i anul·lada el 1922	1936
Terrassa (Barcelona)	Aprovada (1r grau)	
Viella (Lleida)	Substituïda per Lleida	
Vilafranca del Penedès (Barcelona)	Aprovada i anul·lada el 1922	1934

Entre aquest tercer concurs i el proper passaren cinc anys. A més de la retenció obligada per la inversió que aquest pla comportava i dels canvis en la direcció de les biblioteques amb la dimissió de l'Ors al gener de 1920 i la substitució per Rubió, probablement, fou l'endarreriment en la construcció de biblioteques una de les raons principals de l'aturada.

El procés per a la construcció requeria, a més de la cessió del terreny, la subhasta del contractista d'obres al qual havia de pagar la Mancomunitat. L'endarreriment d'aquesta comportava, en conseqüència, l'endarreriment de les obres. Així ho reconeix Romà Sol, diputat de la Mancomunitat, qui havia assistit a la col·locació de la primera pedra de la biblioteca de Pineda a l'any 1917, en una carta a Serra i Moret, alcalde de la ciutat, el 15 d'abril de 1920:

Prou recordo la memorable data en què vaig tenir l'honor de posar la primera pedra de la Biblioteca de Pineda. El fet de que s'hagi aprovat pel Consell el plànol de la mateixa, és ja un gran pas per a l'obra. D'aquí a l'aprovació de la subhasta s'hi pot anar de pressa. Però les dificultats econòmiques que tots els organismes oficials, començant per l'Estat i acabant pels Ajuntaments, han de sofrir actualment, han fet diferir moltes coses. Per a aplanar aquestes dificultats, vostè ja sap que la Mancomunitat està a punt de llençar un nou emprèstit. Així que l'hagi llençat, no la de Pineda sols, sinó algunes altres biblioteques s'edificaran ràpidament.

Mesos després, el 9 d'octubre del mateix any, Puig i Cadafalch, president de la Mancomunitat, comunica a l'alcalde:

Pròxima a anunciar-se la subhasta de les obres de construcció de l'edifici de la biblioteca popular de Canet [lapsus per Pineda?], em permeto fer-li avinent la conveniència de què facin les gestions necessàries a fi de trobar un postor que concorri a l'esmentada subhasta, evitant que quedi aquesta deserta, la qual cosa vindria a retrassar considerablement la construcció de la dita biblioteca.²⁸⁶

El 26 d'octubre de 1922 es convoca el que serà el quart i darrer concurs per a la instal·lació de biblioteques. En aquesta convocatòria les bases presenten algunes variacions amb les anteriors, respecte al tipus de biblioteca i a la seva instal·lació. Es preveu la instal·lació de quatre tipus de biblioteca: en local construït exprofés, en edificis apropiats, en locals de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis o incorporant biblioteques ja existents i adaptant-les a servei públic. Les biblioteques de primer i segon tipus hauran de tenir un terreny o un edifici propi, una subvenció minimum de 1.000, 600 i 200 ptes. per a cada grau –que dobla la que s'exigia en les anteriors bases– i proveir el servei de manteniment; les biblioteques de tercer grau podran ser instal·lades en els locals de la Caixa de Pensions però l'Ajuntament haurà de col·laborar en l'adquisició del mobiliari.²⁸⁷ En les del tipus quart, és a dir, les privades, el concurs posa moltes condicions: la biblioteca que es vulgui oferir haurà d'estar

²⁸⁶ Totes dues cartes es troben a l'arxiu de l'Ajuntament de Pineda. Agraïxo l'aportació a Esteve Domènech.

²⁸⁷ Aquesta oferta ja l'havia fet amb anterioritat Francesc Moragas i Barret, director general de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis, que oferí a la Mancomunitat "hostatge gratuït per instal·lar-hi les biblioteques en les sucursals de: Lleida, Banyoles, Calella, Igualada, Tarragona, Tàrraga, Granollers, Manresa, Sta. Coloma de Farners, St. Feliu de Guíxols i Sabadell". AD, Lligall 3.735, exp. 2, doc. 192, 30 de novembre de 1921.

instal·lada en una entitat cultural, disposar d'un mínim de 3.000 volums i s'haurà de poder adaptar al servei públic. La Mancomunitat es farà càrrec del personal, llibres i material. El local es considerarà una cessió per part dels ofertors.

Taula 4: Concessions quart concurs 1923

Ajuntament (província)	Sol·licitud	Any inauguració
Tortosa (Tarragona)	Denegada	
Balaguer (Lleida)	Aprovada	
Banyoles (Girona)	Aprovada	
Berga (Barcelona)	Denegada	
La Bisbal (Girona?)	Denegada	
Girona (Girona)	Denegada	
Igualada (Barcelona)	Aprovada (en edifici de la Caixa)	
Mataró (Barcelona)	Aprovada	
Mollet (Barcelona)	Denegada	
Palafugell (Girona)	Denegada	
La Pobla de Lillet (Barcelona)	Aprovada	
Sant Feliu de Guíxols (Girona)	Denegada	
Sant Sadurní d'Anoia (Barcelona)	Denegada	
Tarragona	Pendent	1926
Tiana (Barcelona)	Aprovada	
Vilafranca del Penedès (Barcelona)	Pendent	

En aquesta convocatòria la Mancomunitat ofereix dotze biblioteques, a raó de tres per cada un dels quatre tipus establerts a les bases. La ciutat de Barcelona queda exclosa del concurs per les seves condicions excepcionals que la fan objecte d'un pla especial en projecte.²⁸⁸ Es presentaren setze poblacions, entre les quals només una de privada, l'Ateneu de Tortosa. Al febrer de 1923 es fallà el concurs amb la concessió de només sis biblioteques

²⁸⁸ Segons els documents d'aquest any conservats a l'AD, Lligall 3.736, exp. 1, l'Ajuntament de Barcelona i la Mancomunitat havien acordat la instal·lació de quatre biblioteques populars ubicades als barris de Gràcia, Sants, Poble Nou i Poble Sec.

de les quals no s'indica el grau: Balaguer, Banyoles, Igualada, Mataró, Pobla de Lillet, i Tiana. Dues concessions més, Tarragona i Vilafranca, quedaren pendents per si optaven a canviar l'emplaçament proposat. En aquest concurs s'anul·len, per incompliment, les concessions anteriors fetes a Mollet, Reus, Sitges, Sant Feliu de Guíxols –que tornava a demanar-ho– i Viella.

En total, fins a la dissolució de la Mancomunitat es concediren vint-i-dues biblioteques, de les quals se'n construïren i inauguraren només vuit: quatre l'any 1918, una el 1919, una altra el 1920 i dues el 1922. Per províncies la distribució fou: tres a Barcelona, dues a Tarragona, dues a Girona i una a Lleida. L'equilibri desitjat en la implantació harmònica de biblioteques a les diferents poblacions no s'aconseguí, ja fos perquè les sol·licituds es presentaren de manera aleatòria concentrades en determinades províncies o perquè algunes de les concessions no reixiren. Pel que fa als graus, quatre foren de primer grau –comptant el canvi arbitrari de Canet–, tres de segon i una de tercer, d'acord amb el nombre d'habitants de la població:

Taula 5: Biblioteques concedides i inaugurades

Població (grau)	Habitants (cens 1920)	Província
Valls (1r grau)	10.250 (cens 1910)	Tarragona
Olot (1er grau)	10.333	Girona
Canet de Mar (1er grau)	3.658	Barcelona
Figueres (1er grau)	13.192	Girona
Sallent (2n grau)	4.653	Barcelona
Les Borges Blanques (2n grau)	4.592	Lleida
El Vendrell (2n grau)	4.518	Tarragona
Pineda (3er grau)	2.185	Barcelona

Les previsions de Rubió, en el moment d'instaurar-se la Dictadura de Primo de Rivera, eren de tenir nou biblioteques, ja que l'edifici de la biblioteca de Vic estava ja acabat l'any 1923, tal com consta al davantal de l'anuari de 1923, i anunciava sis localitats en camí de tenir-ne ben aviat, entre les quals Terrassa i Badalona, on ja havia tingut lloc la cerimònia de col·locació de primera pedra.

5.2 Els edificis i les instal·lacions

El Projecte de la Mancomunitat donava gran importància a l'edifici i les instal·lacions de la biblioteca. Segons les bases dels concursos, la Mancomunitat es feia càrrec de la construcció de l'edifici, mentre que l'ajuntament havia de cedir el terreny i fer l'ajardinament del voltant i exterior. En aquest sentit, el tracte era avantatjós per a l'Ajuntament, cosa que porta a Galí, que mai pot estar-se d'opinar, que, de fet, "era l'edifici el que enllaminia les localitats a acudir als concursos sense palpar-se prou les butxaques".²⁸⁹

5.2.1 Els projectes arquitectònics

Per dur a terme la construcció de les biblioteques, el Consell de Pedagogia de la Mancomunitat acordà en sessió del 30 de març de 1916 encomanar a quatre arquitectes un avantprojecte d'edifici per a biblioteques populars, ajustat a les condicions derivades del Projecte. Els arquitectes escollits foren: Joan Bordàs, Adolf Florensa, Ramon Puig i Gairalt i Lluís Planas.²⁹⁰ Les deliberacions sobre els projectes que aquests presentaren es recullen a l'informe del Consell de Pedagogia de 10 de maig de 1916.²⁹¹ El croquis de Joan Bordas tenia problemes de distribució interior ja que la planta estava dividida en moltíssimes dependències i no permetia suficient visibilitat de tot l'espai, "ço és un gros defecte per a les nostres Biblioteques que han de comptar amb poc personal, sovint una sola persona, i necessiten que sense

---

²⁸⁹ A. Galí, *Biblioteques...*, Llibre XI, p. 20.

²⁹⁰ Joan Bordas i Salellas (1888-1961). Es conserven edificacions seves a Sant Feliu de Guíxols. (A la *Gran enciclopèdia catalana* el seu cognom apareix sense accent.)

Adolf Florensa i Ferrer (1889-1968). Catedràtic de l'Escola d'Arquitectura de Barcelona. Entre les seves obres, mostra del classicisme noucentista, destaquen en el període de la Mancomunitat, el Casal del Metge (1919) i les Cases Cambó (1921-1925).

Ramon Puig Gairalt (1886-1937). Destacà per la construcció de cases i blocs de pisos (Comte de Salvatierra/Balmes, 1938) i se'l considera l'arquitecte més representatiu del grup de renovadors catalans no estrictament avantguardistes. Al 1920 projectarà la Biblioteca del Vendrell.

Lluís Planas i Calvet (1879-1954). Arquitecte titulat del 1906. Treballà al Servei de Construccions de la Mancomunitat. Projectà la Casa Santamaria (1908) i la Casa Pujades (1909) a la Garriga. La seva obra es pot incloure dins l'estètica noucentista més decorativista i menys clàssica.

²⁹¹ AD, Lligall 3.735, exp. 1, doc. 21, 10 de maig de 1916. Es troba reproduït a: *Butlletí de la Biblioteca de Catalunya*, 6 (gener-desembre 1916), p. 164-166.

un esforç excessiu la Direcció domini des d'un lloc tota la vida de la casa". A més, la superfície de 300 metres quadrats amb què comptava aquest projecte "era força superior a la que permet la designada per a aquests edificis, que ha d'ésser modesta si es vol que es propaguin per tot Catalunya". Quant al projecte d'Adolf Florensa, amb un total de 260 metres quadrats, el consideren poc estudiat, amb problemes de distribució "feta sense obeir a un criteri orgànic", amb dimensions excessives d'algunes sales en perjudici de la sala principal. Tampoc la façana és del seu agrat: "La composició de la fatxada no és més que un gros portal sobre un mur rectangular". La planta de Ramon Puig presenta, a parer del Consell, un aprofitament d'àrees més ben concebut i unes dimensions més adequades, de 160 metres quadrats. De tots, però, la proposta de Lluís Planas és la que s'ajusta més a les exigències del Projecte perquè "la distribució és concebuda amb la menor pèrdua de superfície, i fent dependre totes les sales del lloc destinat a lectura, de manera que, amb la major facilitat, es podrà dominar la casa sense necessitat de molt personal i sense un treball excessiu de la Direcció". En aquesta darrera proposta la superfície era de 195 metres quadrats.

El Consell es fa càrrec de la dificultat que presenta dissenyar un projecte amb el preu forçat de l'economia i ajustat a l'ideal que desitgen i proposa encomanar els projectes definitius a Planas i a Puig i Gairalt, amb les esmenes apuntades.

Durant el mes de juny, els municipis a qui havia estat concedida una biblioteca, havien de decidir entre els dos projectes i comunicar-ho al Consell. Les poblacions de Valls, Sallent i Olot –les tres primeres a construir biblioteca– escolliren el projecte de Lluís Planas i Calvet, que a més de dissenyar el model s'ocupà, en qualitat d'arquitecte de la Mancomunitat, del seguiment i del manteniment dels edificis tots els anys que aquesta existí.²⁹²

---

²⁹² *Butlletí de la Biblioteca de Catalunya*, 6 (gener-desembre 1916), p. 166. Les Borges Blanques, que també escollí aquest projecte, no se cita perquè es concedeix un any més tard.

Les restants biblioteques que es construïren en època d'Ors optaren també pel mateix projecte que podem veure en aquesta imatge de la biblioteca de Valls, la primera inaugurada:

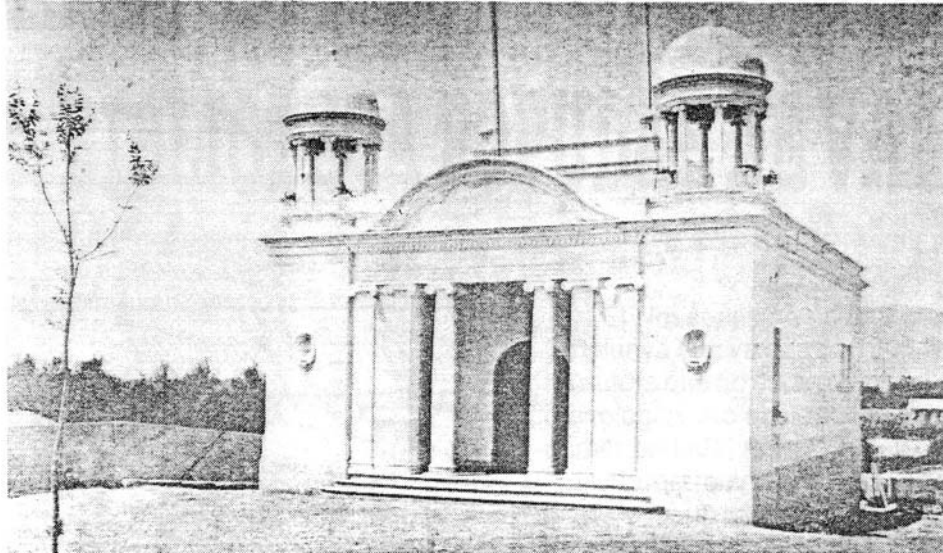

Fig. 3. Biblioteca de Valls. Font: AD, Capsa B-893

El projecte de Lluís Planas responia a un model de gust noucentista que incorporava components clàssics de l'arquitectura grega i romana.²⁹³ L'edifici, de planta quadrada, amb columnes emmarcant l'atri d'entrada, sota un frontis d'arc de mig punt, i amb una escalinata per accedir-hi, s'adequava perfectament al concepte de "temple de cultura" tan estimat per Ors. La sobrietat dels elements clàssics era suavitzada per l'efecte ornamental de les dues cúpules que guarnien els angles superiors de façana, dos templets circulars de fines columnes, que pretenien donar-li un aire elegant. El disseny de la planta també remet als components d'un temple grec, amb un espai d'acollida, una "nau" que coincideix amb la sala de lectura, i "l'epistodomus" o

---

²⁹³ Per a A. Galí, *op. cit.*, p. 21 aquest primer model "era un petit edifici bibelot, d'un neoclàssic aigualit". Menys crític, però poc apassionat, es mostra el cronista en la inauguració de Valls que la considera només un edifici "de líneas sencillas, sobrias, quizás algo frías, de un estilo Luis XVI algo esquemático". *La publicitat*, reproduït a *La crònica de Valls*, 28 de juny de 1918.

magatzem de les relíquies del temple, que correspondria en la biblioteca a la Sala de conferències.

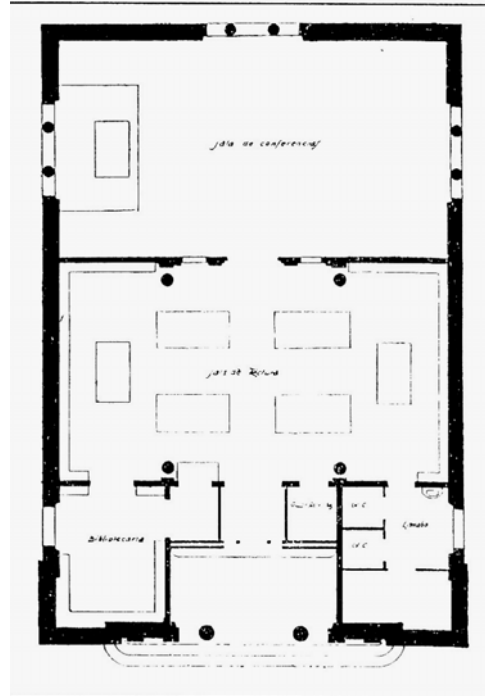

Fig. 4. Planta de la biblioteca de Valls

No obstant, en la distribució del seu interior, el model és més romà: la sala de lectura que no té cap relació directa amb l'exterior, rep la llum d'un cos elevat de finestres, element que ens faria pensar en el sistema de l'atri de la casa tipus amb l'obertura del "compluvium". Aquest espai ve delimitat, dins l'estructura de la biblioteca, per quatre columnes amb capitells jònics. Els labavos i el despatx de la biblioteca a cada costat del passadís d'accés a la sala recorden els "tabernae" de la casa romana, estances annexes a la sala principal.²⁹⁴

Els edificis construïts foren idèntics absolutament, com es pot veure en aquestes imatges:

²⁹⁴ J. Romero, "Possibles orígens de l'estructura de la Biblioteca Popular de Valls", *Cultura*, 495 (1990), p. 32-33.

Fig. 5. Edifici de la biblioteca d'Olot. Font: AD

Fig. 6. Edifici de la biblioteca de Salient. Font: Anuari (1924-1925)

Fig. 7. Edifici de la biblioteca de les Borges Blanques. Font: C. de Balanzó, *op.cit.*, entre les p. 48 i 49

Fig. 8. Edifici de la biblioteca de Canet. Font: Arxiu Canet

En l'actualitat, només es conserva dempeus amb el seu aspecte original l'edifici de Valls. Canet de Mar i Sallent sofriren modificacions al llarg dels anys, tals com l'eliminació dels templets i columnes o successives ampliacions. L'edifici de les Borges Blanques fou destruït per un bombardeig durant la Guerra Civil i la biblioteca d'Olot fou enderrocada per construir-hi un nou edifici als anys cinquanta. Aquests edificis, tanmateix un xic desfasats i ben peculiars en l'entorn, provocaren impacte en la població: la grandiositat i solemnitat de la construcció responien perfectament a l'objectiu orsià de

canviar, servint-se de l'edifici, la imatge de la biblioteca sòrdida i caduca que fins aleshores havia predominat i atreure el públic per a la seva utilització.

Amb un estil diferent es construí la biblioteca del Vendrell, inaugurada el 1920. En aquest cas, s'optà pel projecte de Puig i Gairalt, un model més sobri, de línies més severes, menys guarnit i acabat només amb boles o balaustrades:

Fig. 9. Edifici de la biblioteca del Vendrell. Font: AD

En aquest cas es tracta d'un edifici d'aire més renaixentista, que remet a les construccions clàssiques del segle XVI de l'arquitecte italià Andrea Palladio, amb dues entrades iguals amb escalinata i columnes. Tot i que recorda en part els edificis de Carnegie als Estats Units, no té la seva lleugeresa, donada la seva alçada i la manca d'obertures.²⁹⁵ Aquest edifici alberga encara ara, a l'any 2005, la biblioteca de la població. L'enorme alçada de la sala va permetre, als anys setenta, bastir-hi una segona planta.

La biblioteca de Pineda fou un altre edifici dels construïts l'any 1922 i encara avui hostatja aquest servei:

---

²⁹⁵ Agraïxo les observacions d'aquest apartat a Xavier Monteys, arquitecte.

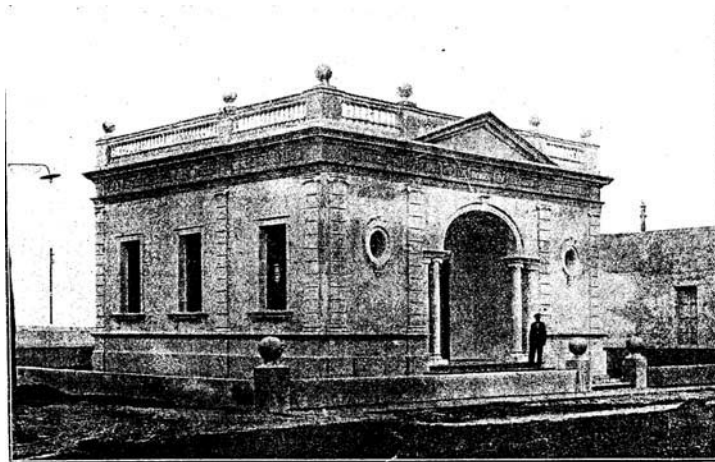

Fig. 10. Edifici de la biblioteca de Pineda. Font: AD

Aquesta construcció, a càrrec d'Isidre Puig Boada, arquitecte municipal, seguia el mateix estil clàssic de l'anterior però amb l'alçada reduïda.²⁹⁶

Aquesta és la descripció que se'n fa a la premsa el dia de inauguració:

Un solar de 15.000 pams quadrats, amb una baixa paret de tanca, i al mig, ocupant uns 5.000 pams quadrats, l'edifici de quatre costats, només de planta baixa, d'estil clàssic. Portalada amb dues columnes, aguantant un arc rebaixat, i rematada per un frontó, dues finestretes circulars, elegant cornisa i una barana-terrat. Als altres costats, tres amples finestral.²⁹⁷

A diferència de les biblioteques del projecte de Lluís Planas, aquestes disposaven d'una única sala de lectura molt més àmplia ja que s'eliminava la sala de conferències, però es mantenia, a una banda de l'entrada, el despatx per a la bibliotecària i, a l'altra, els lavabos.

²⁹⁶ Isidre Puig i Boada (1891-1987). Autor de diversos edificis civils a Barcelona i Blanes. Fou codirector de les obres del temple de la Sagrada Família des de 1950.

²⁹⁷ *La veu de Catalunya*, 25 de juny de 1922.

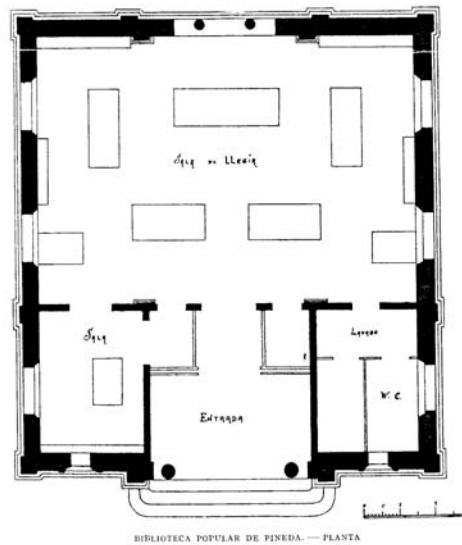

Fig. 11. Planta de la biblioteca de Pineda. Font: Crònica Oficial, III, I

L'última de les biblioteques construïdes en temps de la Mancomunitat fou la de Figueres, actualment enderrocada. L'edifici presenta semblances amb l'edificació de Pineda, però en aquest cas el frontó és semicircular i en alguna de les finestres laterals s'hi han afegit columnes.²⁹⁸

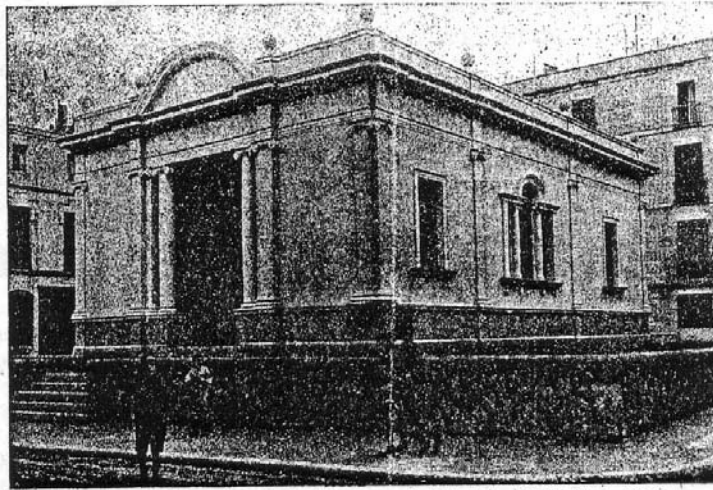

Fig. 12. Edifici de la biblioteca de Figueres. Font: *Empordà federal*

---

²⁹⁸ No ha estat possible identificar l'arquitecte. A l'AD, Capsa B-893, on es conserva l'expedient de construcció de l'edifici, no hi consta l'autor del projecte, així com tampoc consta als documents conservats a la biblioteca.

Cal fer notar que la distinció per graus o tipologies de biblioteques no es tingué en compte per al disseny dels edificis: el projecte de Lluís Planas s'utilitzà tant per a les biblioteques d'Olot i Valls, que eren de primer grau, com per la de Sallent que era de segon, i per a les Borges Blanques i Canet que eren de tercer. Les tres restants, cadascuna d'un grau diferent – Figueres de primer, el Vendrell de segon i Pineda de tercer– presenten també una gran similitud. Pel que fa a la superfície construïda, totes les biblioteques del primer model mesuraven al voltant dels dos-cents metres quadrats; en les de l'altre model, existeix una diferència significativa entre la de tercer grau i la primer, però no entre aquesta i la de segon grau.²⁹⁹

Probablement per la necessitat de reduir costos les bases del quart concurs del 1922 modificaren en part les condicions per a la instal·lació de biblioteques: podia fer-se, com sempre, en un local construït expressament, però també en altres edificis apropiats i ja edificats. Cap de les biblioteques concedides en aquest quart concurs es construïren ni s'inauguraren en temps de la Mancomunitat. Posteriorment, en temps de la Dictadura, com exemple de biblioteca instal·lada en un edifici ja existent, tenim la biblioteca de Granollers, inaugurada el 1927, a l'antic Hospital de Sant Domènec.

Per tal de donar més varietat arquitectònica a les construccions, el 21 de març de 1923 s'aprovava un concurs de projectes d'edificis destinats a biblioteques.³⁰⁰ Segons les bases del concurs, el local havia de tenir la superfície mínima de 200 m² i disposar de vestíbul, sala de conferències d'una superfície aproximada de 65 a 70 m²; sala de lectura, d'una superfície similar; despatx per a la bibliotecària i serveis. Es considerava una condició apreciable que fossin adaptats a determinats entorns geogràfics (marina, muntanya,

---

²⁹⁹ AD, Capsa B-893. La superfície de les biblioteques, segons document de recepció de l'obra per part de la Mancomunitat, és: 203,85 m² les de Valls, Olot, Sallent i les Borges Blanques; 200,60 m² la de Canet; 181,00 m² la del Vendrell; 157,44 m² la de Pineda, i 185,92 m² la de Figueres.

³⁰⁰ *Anuar.i...* (1923), p. 114-115.

ciutat) i era imprescindible que s'acompanyessin del pressupost. S'hi presentaren un total de catorze projectes i el 17 de juliol es donà el veredict.³⁰¹ El primer premi amb 2.500 pessetes fou per al projecte dels germans Ramon i Antoni Puig Gairalt,³⁰² el jurat concedí també tres premis de 1.000 pessetes cadascun als arquitectes Isidre Puig Boada, E. Porta i a l'equip de Joan Bergós i Lluís Bonet. Els quatre projectes premiats i, en concret, el projecte guanyador que veiem a la imatge no es distancien gaire dels models anteriors:

Fig. 13. Projecte de R. i A. Puig i Gairalt. Font: Anuari (1923), p. 120 bis

Tots els projectes presentats segueixen els postulats clàssics i noucentistes i conserven elements arquitectònics com l'escalinata, les columnes i l'atri d'entrada, encara que n'eliminen d'altres més decoratius com templets i balustrades, donant una imatge més austera. Les concessions fetes en el quart i darrer concurs, resolt el febrer de 1923, s'haurien hagut de construir d'acord amb aquests projectes però amb el desmantellament de la Mancomunitat s'anul·laren els acords presos.

---

³⁰¹ *Anuari...* (1923), p. 115-117.

³⁰² Antoni Puig Gairalt (1887-1935). Germà de l'arquitecte Ramon Puig i Gairalt qui ja havia construït la biblioteca del Vendrell. Antoni Puig construí la fàbrica Myrurgia de Barcelona (1928-1930) d'un estil racionalista.

5.2.2 Emplaçament i construcció

En el Projecte aprovat per la Mancomunitat es recomanava que les biblioteques es construïssin en llocs voltants de natura: “per poc que sigui possible, serà bo que es presentin isolades, voltades només d’aire i vegetació”. Amb aquest criteri s’escolliren els emplaçaments de les cinc primeres, edificades en l’època Ors: en passejos de fora la població, que sovint duïen a una ermita o un santuari, o en una parcel·la fora del nucli urbà. La ubicació al final d’un passeig (Valls, Canet, Sallent) o en una nova zona no urbana (la biblioteca d’Olot és el primer edifici de la Ciutat Jardí, zona forana de la vila on s’havien de construir cases amb jardí, i que pretenia assolir l’harmonia entre la ciutat i el camp, aprofitant els avantatges de tos dos) omplia de sentit la imatge del temple de cultura al qual calia peregrinar. Si la biblioteca es trobava al costat d’una ermita, augmentava aquest caràcter simbòlic, com podem observar en aquest text que l’arquitecte Cèsar Martinell publica en motiu de la col·locació de la primera pedra de l’edifici de Valls, situat al costat del Santuari de Ntra. Sra. del Lledó:

La raó eixampla sos dominis i basteix casals a la Intel·ligència. Per al nostre poble ha arribat l’hora en què es fa necessari un d’aquests casals; i dilluns que ve, [...] aquell paratge veurà a les autoritats, juglars i bullícia posar la primera pedra d’un temple a l’estudi, que no altra cosa serà la Biblioteca: un temple on acudir a buscar auxili en les nobles guerres dialèctiques, en la fam de les clares idees, en les pestes del dubte enterbolidor i saó abundosa per als cervells que pateixen escasa intel·lectual.³⁰³

En el cas de la biblioteca de Valls, el creixement de la població ha acabat incorporant l’edifici dins de zona urbana, però les antigues biblioteques de Sallent i Canet, que conserven en els seus emplaçaments originaris els edificis reformats, es troben encara ara, prou allunyades del centre. Aquest criteri d’emplaçament divergeix absolutament del criteri usat per a ubicar les biblioteques angleses i nord-americanes en les qual s’intenta trobar un lloc cèntric i concurrit per tal que els ciutadans hi tinguin un fàcil accés. I tampoc

³⁰³ *La crònica de Valls*, 21 d’octubre de 1916.

és compartit per Rubió ni per les bibliotecàries.³⁰⁴ No podem estar-nos de reproduir les queixes –del tot raonables– de la bibliotecària de Sallent l'any 1930, quan ja feia dotze anys de la inauguració de la biblioteca i més de deu de la seva estada en aquell destí:

Ja sé que és tema que he exposat altres vegades. En les memòries dels primers anys sortia sovint com una lamentació. I no per repetir-se en el transcurs dels anys decau la seva trascendència. Si de nou insisteixo és prova evident que la importància d'aquest afer rebrota cada any. I ja són deu els que faig aquesta inevitable i fatal experiència. [...] L'haver situat la Biblioteca a un extrem de la població, i encara més, a l'extrem d'un passeig que l'allunya i l'aïlla del nucli de la població, serà sempre un assumpte d'actualitat, encara que en el transcurs del temps vagi quedant envellit. [...] Jo no voldria amb la insistència que retrec aquest fet ferir cap susceptibilitat ni el bon propòsit dels que han defensat sempre la idea de posar-la al lloc on està. Però hem de convenir, francament, que, malgrat totes les bones intencions que hi van concórrer [...] pel que a la Biblioteca fa referència, fou un error lamentable la seva situació.³⁰⁵

La biblioteca de Canet, en un emplaçament similar, no sembla tan afectada en el seu funcionament, potser per millores fetes per l'Ajuntament que potser mancaven a Sallent:

[...] havent-se d'urbanitzar el passeig, no resultava una caminada gaire atraient, a les fosques i mal camí. (...) Però,enguany, des de setembre, urbanitzat ja el Passeig, i havent posat una instal·lació elèctrica estable i fins augmentat el nombre de llums, els infants ja no troben inconvenient a venir.³⁰⁶

D'altra banda, també hi ha qui opina el contrari, com la bibliotecària d'Olot que considera que l'emplaçament en la Ciutat Jardí impulsa la gent a venir tot fent un passeig.³⁰⁷ Aquestes ubicacions comportaven, però, d'altres problemes més greus: la biblioteca de Canet, situada en una zona encara no urbanitzada,

---

³⁰⁴ Arxiu Olot, Diari, 16 de maig de 1925. Maria Fontserè, en pràctiques a Olot, considera, set anys després de la construcció i, per tant, més urbanitzada la Ciutat Jardí: "La biblioteca és una mica allunyada de la població perquè la gent la freqüenti, com segurament ho faria si fos més al cor de la població". Arxiu Valls, Carta a Rubió, 1 de desembre de 1923. La bibliotecària comenta que es podria fer una conferència a la nit "si la Biblioteca no estés tan apartada de la ciutat".

³⁰⁵ Glòria Sancho, *Anuari...* (1930), p. 48-49. Altres comentaris reiterats sobre les molèsties que comporta l'emplaçament de la biblioteca de Sallent es poden trobar a: *Anuari...* (1926), p. 19; *Anuari...* (1927), p. 16; *Anuari...* (1933), p. 35.

³⁰⁶ Mercè Farnés, *Anuari...* (1923), p. 46.

³⁰⁷ Pilar Herp, *Anuari...* (1923), p. 20.

no disposarà d'instal·lació d'aigua fins al cap de quatre anys; mentre, l'hauran de tragar amb galledes des de la font, tant per als serveis com per regar les plantes.³⁰⁸

La tria de l'indret de la biblioteca depenia, essencialment, del donador del solar, tant si aquest era un particular com si es tractava del municipi. Curiosament, però, no sempre prevalgué el criteri d'aïllament i natura. Per a la biblioteca del Vendrell, inaugurada el 1920, el primer terreny que proposava l'Ajuntament, que era de propietat municipal, es va desestimar per considerar-lo allunyat. En aquest cas, es va optar per acceptar la donació d'un particular que ofería un terreny a la Rambla: un lloc ben cèntric, que a parer de la premsa "atraurà la concurrència fins contra la voluntat dels concurrents".³⁰⁹

Els edificis de la biblioteca havien de disposar d'un ajardinament exterior, a càrrec de l'Ajuntament, que patí retard en tots els casos. Dos anys després d'inaugurades les biblioteques, cap de totes les biblioteques tenia plantat i agençat el jardí, com bé fa notar Rubió en l'informe esmentat de juny de 1920. D'altra banda, aquest espai és molts cops font de conflicte i provoca problemes de manteniment.³¹⁰ L'aspecte exterior, tant l'arquitectura com l'entorn, tenien molta importància a l'hora de donar una imatge digna i acollidora de la biblioteca. El jardí, la vinya verda que s'enfilava per les parets i les flors que les bibliotecàries plantaven a l'ampit de les finestres contribuïen a aquesta imatge.³¹¹

---

³⁰⁸ Arxiu Canet, Diari, desembre 1923.

³⁰⁹ *El Baix Penedès*, 21 de juliol 1917.

³¹⁰ Arxiu Valls, Diari, 8 de març de 1921. Hi podem llegir: "Fa alguns dies que volten l'edifici de la Biblioteca alguns nois que destorben a l'hora de la lectura amb els seus crits desmesurats además d'arrencar les plantacions adjacents a la Biblioteca i dibuixar en les seves parets". Dos anys després, en una carta a Rubió, de 4 d'agost de 1923, la bibliotecària demana que tanquin el jardí pel mal estat en què es troba i perquè els prenen les flors.

³¹¹ Arxiu Olot, Diari, 20 de març de 1924. Encarreguen quatre caixonets de ferro colat per substituir els de fusta que hi havia a les finestres del despatx i lavabo per plantar-hi flors, podrits a causa de la neu, la pluja i la intempèrie.

La construcció de l'edifici que pagava la Mancomunitat sortia a subhasta i s'adjudicava al constructor que presentava el pressupost més ajustat. Possiblement, és a causa d'un càlcul de costos massa ajustat que aquestes biblioteques presenten problemes en la qualitat de la construcció i les seves instal·lacions són, en general, defectuoses. Els diaris de les biblioteques i la correspondència entre les biblioteques i la Central abunden en comentaris i reclamacions sobre la mala qualitat dels materials i dels acabats. Les humitats, les goteres i el fred eren els problemes més sovintejats.³¹² En el terra s'instal·lava linòleum però donats els problemes que provocava — s'aixecava amb les humitats— pensen substituir-lo per empostissat. Com això ho encareix molt perquè s'ha de fer des de Barcelona, aleshores suggereixen posar enrajolat hidràulic i col·locar estores en èpoques de baixes temperatures.³¹³ Les estores i les cortines, però, poc podien fer per pal·liar el fred que es deuria instal·lar en les sales de les biblioteques. De tot plegat, la major incomoditat per al correcte funcionament de la biblioteca era la manca de calefacció, cosa que les sofertes bibliotecàries valoraven com una incomoditat per als seus usuaris, que no podien llegir a temperatures gèlides, i això que no al·ludien a les seves pròpies condicions de treball!³¹⁴ Les biblioteques havien de ser un lloc agradable i còmode on era obligat que la temperatura interior fos temperada, sobretot perquè els pobles on es construïen patien temperatures baixes. Amb aquesta justificació l'arquitecte Planas informa el Consell Permanent de la necessitat de procedir a la instal·lació de calefacció central en les BP.³¹⁵ Amb tot, aquests problemes eren de lenta i difícil resolució, fins al punt que en l'informe de les visites

---

³¹² Les goteres sovintegen a totes les biblioteques. Arxiu Valls, Diari, 30 d'octubre de 1924, visita de l'arquitecte de la Mancomunitat amb l'objecte de fer-se càrrec de les goteres. Arxiu Figueres, Diari, 23 de març de 1923, comuniquen que tenen goteres. Arxiu Sallent, Carta a Rubió, 2 de desembre de 1922, comuniquen que tenen goteres.

³¹³ AD, Lligall 3.735, exp. 2, doc.154, 4 d'octubre de 1921.

³¹⁴ Olot fou l'única biblioteca que disposà de calefacció central, però no fou fins l'any 1920, dos anys després d'inaugurada, i sempre amb molts problemes tècnics que impedeixen sovint el correcte funcionament. Sallent, inaugurada al juliol, rep l'estufa a final de novembre. A Canet, inaugurada el desembre 1920, encara no tenen estufa a l'octubre del 1921. Al Vendrell, inaugurada a l'octubre, l'estufa li arriba el 8 de gener.

³¹⁵ AD, Lligall 3.735, exp. 1, doc. 28, 9 de gener de 1918.

d'inspecció de 1921, fetes per Galí, aquest aspecte mereix unes recomanacions especials:

A) Construir amb materials especialment sòlids i resistents tot el que en els edificis hagi d'estar exposat a les inclemències exteriors. En les actuals biblioteques tota l'obra de fusteria del cos superior està malmesa en forma que obliga a reparacions sistemàtiques sense que es pugui preveure un adob definitiu que no sigui canviant del tot muntants i finestres altes en la majoria dels casos.

B) Adoptar en les poblacions humides, per l'exterior de l'edifici, un acabat que resisteixi l'atac del vapor d'aigua el qual al mascarar el blanc de les parets lleva a l'edifici tot allò que salva la modèstia de la construcció i encomana l'aire de vella estació rural.

C) En els petits detalls (tanques, lleves, etc.) adoptar les solucions més fàcils i sòlides.³¹⁶

En conseqüència, el Consell de Pedagogia fa la demanda d'una partida extraordinària per poder resoldre aquestes deficiències, com veurem en parlar dels pressupostos.

5.2.3 Espai, mobiliari i instal·lacions

Tal com hem vist en els dibuixos de la planta, les biblioteques disposaven de dues sales: la sala de lectura i la sala de conferències, totes dues amb una superfície similar. La porta d'entrada de la biblioteca donava accés a la sala de lectura moblada amb sis taules de quatre places cadascuna distribuïdes, com es veu a les fotografies, en quatre taules al mig de la sala i les dues restants, una a cada extrem. El total de places que podia encabir la biblioteca oscil·lava al voltant de vint o vint-i-cinc, més o menys si alguna de les taules no l'ocupava la bibliotecària o s'usava només per exposar les revistes i diaris. En entrar, a una banda de la porta, hi havia la taula de la portera; la de la bibliotecària acostumava a col·locar-se a un dels dos extrems de la sala. Les prestageries per als llibres ocupaven les dues parets laterals de la sala de lectura. Com es pot veure en les imatges, l'espai interior de la biblioteca mantenia les mateixes característiques de construcció clàssica que l'exterior: grans portes en arc de mig punt i emmarcades per columnes.

³¹⁶ AD, Lligall 3.735, exp. 2, doc. 173, 8 de novembre de 1921.

Fig. 14. Vista general de la sala de lectura de la biblioteca de Canet. Font: Arxiu Canet

Fig. 15. Vista parcial de la sala de lectura de la biblioteca de Canet. Font: Arxiu Canet

Fig. 16. Vista parcial de la sala de lectura de la biblioteca de Canet. Font: Arxiu Canet

La sala de conferències, a la qual s'hi accedia a través de la sala de lectura, disposava de cinquanta cadires i una taula per al conferenciant. Les butaques de les sales de conferències de les primeres biblioteques, no deuriem ser del mateix model o es deterioraven molt, perquè un informe de 1923 demana de proveir les sales de conferències de les Borges Blanques i Valls “de cadires fabricades amb certa dignitat amb les quals puguin substituir-se els seients aventurers i poc decorosos” que tenen.³¹⁷ Per necessitats d'espai, tant per als llibres com per al nombrós públic que acudia a les biblioteques, es va fer necessari molt aviat ocupar la sala de conferències amb prestatgeries per als llibres i, posteriorment, amb taules per a lectura.³¹⁸

³¹⁷ AD, Lligall 3.735, exp. 2, doc. 288, 19 de febrer de 1923.

³¹⁸ Arxiu Canet, Carta de Rubió, 6 d'octubre de 1922. Respecte a la distribució de llibres li indica que deixi a la sala de lectura les obres que consideri de consulta més freqüent i les que tinguin caràcter de clàssiques en la matèria, juntament amb una bona col·lecció d'obres de literatura. Els altres llibres, aquells que consideri que han exhaurit l'interès dels lectors, passaran a la sala de conferències.

Fig. 17. Sala de conferències de la biblioteca de Canet. Font: Arxiu Canet

El cert és que els espais resultaren insuficients, sobretot en les primeres biblioteques; el problema s'agreujava per "la magnitud de sillons i taules que impedeixen moure's per la sala quan aquesta es troba un xic concorrida".³¹⁹ A tot això, hem de recordar que els infants no disposaven d'espai propi i havien de compartir l'espai amb els adults amb els inconvenients que això comportava de soroll i enrenou. Els infants no disposaran d'un espai propi fins als anys trenta. L'interior de la biblioteca, ben distribuït i ben concebut, patia de l'inconvenient inicial de manca d'espai.

La instal·lació –mobiliari, decoració– de les BP es corresponia a les pautes de netedat, funcionalitat i comoditat que es definien en el Projecte. Els mobles eren de fusta de pi enfosquida a l'igual que les prestatgeries fetes per l'Escola d'Arts i Oficis. En el moblament de les sales es procurava mantenir un aspecte homogeni i no s'acceptava qualsevol moble que pogués ser dissonant: "Ha fet molt bé en no acceptar l'armari que li oferien. Com V. sap és únicament la Mancomunitat qui cuida del moblatge de les Biblioteques i hem d'evitar tots

---

³¹⁹ AD, Lligall 3.735, exp. 2, doc. 173, 8 de novembre de 1921. En aquest informe de Galí també s'aconsella ampliar les prestatgeries.

que s'introdueixi cap element que desdigni de la seva unitat".³²⁰ A més, procuraven estalviar en allò que es podia: cinquanta cadires provinents de la biblioteca de Figueres s'aprofiten per a la sala de conferències de Valls;³²¹ el fitxer que desestimen a Valls va a Pineda.³²² Tant les cadires com les taules portaven tacons de goma per esmorteir el soroll.³²³ A sobre les taules, il·luminades amb llums de pantalles verdes, hi havia material de treball com tinters, secants i carpetes.³²⁴

Les bibliotecàries tenien cura de tots els detalls de decoració i ornamentació: s'havien d'ocupar que els confegissin les cortines per a les finestres del recinte, que eren de colors diferents per a cada espai –blanques a la sala d'actes, grogues per a la sala de lectura i blaves per al despatx de les bibliotecàries–, de les plantes i d'omplir els gerros amb les flors que els lectors els duïen o que collien en el jardí del lloc on s'hostatjaven. Amb tot, el que més lluïa era la decoració a base de ceràmiques i quadres de reproduccions especialment triades. En la inauguració de Pineda, la premsa fa un llistat de la decoració:

A les parets hi ha còpies o fotogravats dels grans artistes: Botticelli, Miquel Angel, Hans Holbein, "El triomf de l'Eucaristia" de Rafael, "Sant Francesc predicant als ocells" de Giotto, una vista del temple grec de Pesthum, un fragment de sarcòfag representant "El naixement de Venus", una vista miniaturada del cèlebre del misal de Verona, (...) Hi ha fotografies ampliades dels més notables monuments arquitectònics o obres d'art catalanes: Poblet, la Verge de Solsona, sepulcre de Bellpuig, etc.³²⁵

Tot plegat, proporcionava als espais un aspecte acollidor molt ben rebut pel públic. La premsa, en les inauguracions, manifestava la seva sorpresa i satisfacció per l'adequació i l'ambient de tranquil·litat que es respirava en

³²⁰ Arxiu Valls, Carta de Rubió, 25 de setembre de 1922.

³²¹ Arxiu Valls, Diari, 8 octubre de 1923.

³²² Arxiu Valls, Carta de Rubió, 25 d'abril de 1922.

³²³ Arxiu Sallent, Rebut, 4 de gener de 1923.

³²⁴ AD, Capsa B-893, exp. 36, conté els inventaris de totes les biblioteques. Incloem, pel seu detall, el de la biblioteca de Sallent a l'annex III.

³²⁵ *La veu de Catalunya*, 26 de juny de 1922.

aquest espais:

En la seva construcció i disposició ha imperat un gust de lo més clàssic i selecte, contribuint fins el més mínim detall a que el lector s'hi trobi bé allí dins, i devingui en un estat de placidesa i tranquil·litat d'ànim que el disposin a aprofitar-se i assimilar ben perfectament els coneixements que li seran comunicats pels llibres que fullegi (...) Les taules i els seients són còmodes i elegants així com també la il·luminació tan diürna (zenital) com nocturna (vistoses bombetes elèctriques). Els llibres estan dividits en deu seccions seguint el sistema de catalogació decimal adoptat per la Biblioteca de Catalunya, i són de fàcil trobar per als que estiguin mitjanament versats en el maneig d'una llibreria. Per la ullada general que hi donàrem, ens poguérem convèncer de que les cinc mil pessetes han estat molt ben esmerçades i que el públic hi trobarà obres de positiva utilitat.³²⁶

El edificio semeja un templo griego. Consta de dos dependencias bastante capaces, una para la lectura y otra para conferencias, ambas amuebladas modestamente pero con gusto [...] la luz natural se halla muy bien distribuida y filtrada por cortinas amarillas, y la artificial que substituye a aquella durante las nubes, se proyecta por medio de elegantes lámparas que se hallan protegidas con pantallas verdes. No faltan en la estancia, para contribuir a la simpatia del ambiente, artísticos jarrros con flores naturales y peceras con peces vivos. Hay tambien un higiénico servicio de waters.³²⁷

Es curiós constatar que l'existència dels peixos, cosa que ens podia semblar una excentricitat d'Ors, perdura en totes les biblioteques: a l'any 1924, a la biblioteca de Figueres, la bibliotecària anota en el diari la compra de "quatre bonics peixets".³²⁸

L'equipament de la biblioteca es completava amb altres complements com dos penjadors per als abrics, un rellotge de paret, una estora per a la porta, a part dels mobles auxiliars i material d'oficina apropiats per a les tasques de la biblioteca: capses per a fullets, aguantallibres, mobles per a les fitxes o cèdules; "llaunetes" per als rètols indicadors, tauler d'anuncis, armari amb tela metàl·lica per posar al vestíbul amb notícies i exposar algun llibre... Les biblioteques no disposaven de màquina d'escriure ja que Rubió, almenys en

---

³²⁶ *El deber*, 28 de setembre de 1918. Es refereix a la biblioteca d'Olot.

³²⁷ *La gaceta de Catalunya*, reproduït a *La crònica de Valls*, 28 de juny de 1918.

³²⁸ Arxiu Figueres, Diari, 15 de març de 1924.

aquell moment, no ho considerava necessari.³²⁹

Les biblioteques, tal com s'exposava en el Projecte, havien de ser plaents a l'ull i ho aconseguiren. Prestatges i taules d'aspecte noble, butaques còmodes, llums tamisades, decoració elegant i coqueta, i sobretot la netedat i l'ordre, proporcionaren a les biblioteques un aspecte digne que contrastava amb l'aspecte d'altres institucions i convidava a fer-ne ús, com així fou.

5.3 Els patronats

Els patronats de les BP estaven formats per persones benefactors de la biblioteca, representants de les autoritats o de les forces vives locals, eren nomenats pel Consell Permanent i tenien per funció assessorar la direcció de la biblioteca. Segons el Projecte, els patronats servien per individualitzar cada biblioteca segons les característiques de cada població i així evitar que la tutela central que tenien les convertís en centres burocràtics allunyats de la població. L'existència dels patronats no és una innovació orsiana: les biblioteques precedents a les populars comptaven, en molt casos, amb juntes protectores que vetllaven, sobretot econòmicament, pel bon desenvolupament de la biblioteca i, en les biblioteques nord-americanes, els patronats o *trust* tenen un paper important en les decisions que es prenen sobre les biblioteques.³³⁰

La composició i les competències dels patronats quedaren recollides, per primer cop, en un acord dictat per Eugeni d'Ors des de la Direcció d'Instrucció

³²⁹ Arxiu Figueres, Carta de Rubió, 28 d'abril de 1923. A la proposta de la bibliotecària de llogar una màquina d'escriure, Rubió li contesta que no la necessita i que el teclejar molestaria els lectors.

³³⁰ En les biblioteques finançades per Carnegie, aquest exigí que en els patronats –que ja existien perquè de fet eren els benefactors de les biblioteques privades– hi participessin representants electes del municipi. A.A. Van Slyck, *Free to all* (Chicago: University of Chicago, 1998), p. 66.

Pública amb data de 3 d'octubre de 1918.³³¹ Segons aquest reglament els patronats els formaran persones –no determina quantes– caracteritzades pels seus treballs en l'esfera de la cultura, a més d'una persona designada pel Consell Permanent d'entre els diputats de la Mancomunitat i una altra en representació de l'Ajuntament. La funció dels patronats és vetllar pel funcionament de la biblioteca i promoure la seva eficàcia social. Els patronats poden modificar l'horari i acordar les festes locals, d'acord amb la direcció de la biblioteca, a més de concedir les llicències al personal per a assumptes propis. El Patronat és qui decideix sobre l'ús de la sala de conferències, però no pot decidir sobre les adquisicions. En acabar l'any, el secretari del patronat ha de presentar una memòria.

A l'any 1920, en el Reglament per al funcionament de les biblioteques que publica Rubió, hi ha de nou referències als patronats, encara que les disposicions que conté no presenten gaire diferències amb les dictades per Ors.³³² La diferència essencial es troba en la forma, ja que aquest és un text molt més ordenat i sistemàtic. Pel que fa als membres del patronat –el nombre dels quals segueix sense ser especificat– s'introdueix un canvi: als representants de les autoritats, a més de la Mancomunitat i de l'Ajuntament, s'hi afegeix un representant de l'autoritat eclesiàstica local, que fins aleshores acostumava a ser-hi però no havia estat obligatori. El text del Reglament detalla les tasques del president i el secretari: donar fe dels inventaris i del moviment del personal (presa de possessió, cessament, llicències...), avalar i comentar, si es creu convenient, els resultats estadístics, concedir dues llicències de màxim cinc dies cadascuna, proposar adquisicions, i concedir o denegar permisos per a la celebració d'actes culturals. El patronat s'haurà de reunir, al menys, un cop a l'any i elaborar una memòria en la qual pot proposar les millores i modificacions que l'experiència aconselli; la taula –els càrrecs?– haurà de ser renovada cada tres anys. Així mateix, el Patronat podrà recaptar

---

³³¹ AD, Lligall 3.735, exp. 1, doc. 37.

³³² Publicat a: *Anuari...* (1922), p. 101-102.

suport en metàl·lic o en altra forma, però l'administració sempre serà de la Mancomunitat. Es recomana també que els patronats elaborin un reglament propi per al seu funcionament.³³³ Curiosament, el requisit de ser presentat per un membre del patronat per poder ser usuari del préstec no es recull en aquesta normativa sobre els patronats, sinó en unes disposicions posteriors sobre el préstec.

Aquest reglament sobre patronats va estar vigent fins l'adveniment de la Dictadura de Primo de Rivera. El 28 de febrer de 1924, el conseller de cultura, Pere Llosas, presentava en el Consell Permanent una proposta de dissolució dels patronats de les BP per por d'una composició massa marcada políticament i contrària al nou règim. Segons el conseller:

Conviene que ejerzan en las instituciones culturales la función directora y gubernativa, de manera muy principal, precisamente aquellas personas que por los cargos que ostenten y por su significación oficial, sean firme garantía de que las Bibliotecas Populares no entrañan otra finalidad latente ni ostensible que la intensificación y la difusión de la cultura en todos sus órdenes.³³⁴

Pocs dies després, el 26 de març de 1924, Rubió contestà de manera rotunda i defensà ampliament l'existència dels patronats i les actuacions que havien dut a terme.³³⁵ Segons el seu parer, el Patronat –on estaven representats tots els matisos de la localitat– era l'instrument perquè cada biblioteca conservés, dintre l'homogeneïtat del sistema, la seva personalitat. En l'informe, Rubió proposava de mantenir l'amplia representativitat que tenien fins aleshores els patronats, incloent representants de les associacions culturals obreres de la ciutat. I acabava eximint de tot càrrec els patronats, atès que només tenien una funció administrativa, i que la responsabilitat d'orientació tècnica i selecció

³³³ Arxiu Valls, Reglament intern del Patronat, 17 d'abril de 1923. El reglament intern del patronat de la biblioteca de Valls copia les disposicions del reglament de 1920 pel que fa a l'objectiu del patronat i membres que el componen; canvia les reunions anuals per trimestrals i afegeix un article sobre la necessitat de convocar les reunions amb vuit dies d'antelació.

³³⁴ AD, Lligall 3.735, exp. 2, doc. 410.

³³⁵ ABC, Capsa 507, doc. 23; AD, Lligall 3.735, exp. 2, doc. 412.

de llibres de les biblioteques era exclusivament seva.

D'acord, en part, amb la proposta de Rubió, els patronats no foren dissolts ni reduïdes les seves funcions, però se'n modificà la composició. L'11 d'abril de 1924 s'aprovava una reglamentació que eliminava la possibilitat que en pogués formar part qualsevol persona pels seus mèrits i fixava l'estructura en funció de representants per estaments. Així, el Patronat quedava compost pel diputat de la Mancomunitat, l'alcalde, el capellà de més categoria o de més edat, el mestre i la mestra de més categoria, directors d'escoles superiors o Instituts, i en representació de les famílies, el pare i la mare de família que formessin part de la Junta d'Instrucció Pública. Tots aquests n'eren vocals nats i tenien facultat per proposar-ne tres més de "reconocida ilustracion, sean o no titulares en cualquier grado civil o eclesiástico".³³⁶ Rubió acceptà la proposta com mal menor davant l'amenaça de dissolució, i confià que els presidents serien mantinguts en el càrrec.³³⁷ Tampoc això s'acomplí i tots els presidents foren substituïts.³³⁸ Finalment, el 10 de juliol de 1925, a conseqüència de la dissolució de la Mancomunitat, els patronats foren dissolts.

La relació dels membres que formaven part de cadascun dels patronats en temps de la Mancomunitat es troba publicada en els anuaris dels anys 1922 i 1923.³³⁹ Segons aquestes llistes, els patronats estaven formats per un nombre de membres que oscil·lava entre quinze i vint persones, preferentment masculines però també hi havia presència femenina. Qui més qui menys, hi figura en representació de la cultura, de l'educació o de la política de la vil·la: el músic Pau Casals i el dramaturg Angel Guimerà formen part del patronat de

---

³³⁶ *Anuari...* (1924-1925), p. 87-88.

³³⁷ Arxiu Valls, Carta de Rubió a Fidel de Moragas, president del Patronat, 30 d'abril de 1924.

³³⁸ Arxiu Valls, Carta de Rubió a Blasi, 24 de maig de 1924. En aquesta carta, Rubió, sense demostrar desànim ni rancúnia, felicita Francesc Blasi Cucurull, diputat provincial, acabat de nomenar president del patronat, al qual ofereix els seus serveis i li demana que s'ocupi de la biblioteca amb interès i simpatia.

³³⁹ Les llistes dels membres dels patronats s'han inclòs en les fitxes de les biblioteques. Annex I.

la biblioteca del Vendrell; l'arquitecte César Martinell del de Valls; els pintors Francesc Vayreda i lu Pasqual i el poeta Carles Fages del d'Olot; el folklorista Valeri Serra i Boldú de les Borges Blanques; el notari Salvador Dalí del de Figueres; el poeta Josep M. López Picó del de Canet; els polítics Pere Coromines i Rafael Campalans del de Pineda. L'estament dels treballadors també hi era present: del patronat de Canet, en formen part un fabricant de teixits i el president de l'Ateneu Obrer. La presència de les dones és escassa: destaquem els noms de Francesca Bonnemaïson de Verdaguer a Canet; Maria Lois, secretària de l'Escola i senyora de Rubió, i Carme Muntaner, secretària de l'Ors, a les Borges Blanques. Només en un cas, al Vendrell, el càrrec de secretari del patronat l'ocupa una dona, Maria Julivert. La composició dels patronats es resumeix en el quadre següent:

Taula 6: Composició dels patronats (homes/dones)

<i>Biblioteca</i>	<i>Homes</i>	<i>Dones</i>	<i>Total</i>
Valls (1r grau)	11	4	15
Olot (1r grau)	11	4	15
Sallent (2n grau)	16	3	19
Les Borges Blanques (2n grau)	12	6	18
Canet (1r grau)	14	3	17
El Vendrell (2n grau)	16	2	18
Pineda (3r grau)	13	3	16
Figueres (1r grau)	16	4	20

Com es pot veure, el fet que les poblacions tinguessin més habitants o que les biblioteques fossin de diferent grau no afectava la composició numèrica dels patronats. Pel que fa a les dones, la menor presència correspon al Vendrell (1,25 %) i on són més ben representades és a les Borges Blanques (33 %).

El grau d'implicació i d'activitat dels patronats varia en cada població, encara que no deurien tenir gaire vida, atès la poca documentació que hem localitzat. Alguns patronats es reunien sovint i tenien moltes iniciatives; d'altres feien només el que els pertocava de manera preceptiva i, en algun cas, com a les

Borges Blanques, al cap de dos anys encara no havien fet cap reunió.³⁴⁰ Segurament, en aquest cas, el fet que part dels membres no fossin de la localitat –per exemple, Carme Muntaner i Maria Lois– impedí una activitat regular.

Els patronats tenien molt a veure amb el dinamisme i les activitats que duïen a terme les biblioteques. A Valls, el desembre de 1923, el patronat organitza una ambiciosa exposició bibliogràfica de temàtica local, preparada amb molta cura, amb l'objectiu de recollir tota aquella obra impresa i gràfica relacionada amb la ciutat i la seva comarca. La mateixa iniciativa de constituir un fons d'autors locals es impulsada pel Patronat de Figueres, el qual en la seva primera reunió constitutiva de 2 d'agost de 1922 acorda constituir un fons d'autors empordanesos i un altre fons sobre la sardana.³⁴¹ En una altra reunió d'1 de febrer de 1923, aquest mateix Patronat decideix crear l'agrupació Amics de la Biblioteca a fi de recaptar unes quotes amb les quals organitzar actes culturals; també pren l'acord de sol·licitar als músics i escriptors locals que facin donació de les seves obres a la biblioteca.³⁴² En algun cas, la proposta del patronat afecta els serveis: a Canet, és el Patronat qui acorda celebrar l'aniversari amb la implantació del préstec i estendre aquest servei a les poblacions properes d'Arenys i Sant Pol per mitjà de delegats.³⁴³ Els patronats també prenen, en algun cas, la responsabilitat de l'arranjament del jardí exterior de la biblioteca i de l'acondicionament del local: el Patronat de Figueres, en aquesta mateixa reunió citada, decideix fer-se càrrec de les obres del jardí que havia dissenyat Artur Rigol, director de les Arts del Jardí, i també decorar la sala de conferències amb retrats de catalans il·lustres, el primer dels quals és el retrat de Ramon Muntaner, fill de Peralada, pintat per Salvador Dalí; a Olot, el Patronat pren la decisió de confiar el pla i l'execució del jardí que envolta la biblioteca als artistes senyors Pasqual i Vayreda. En

---

³⁴⁰ AD, Lligall 3.735, exp. 2, doc. 33, Informe Rubió, 20 de juny de 1920.

³⁴¹ Arxiu Figueres, Dietari, 2 d'agost de 1922.

³⁴² Arxiu Figueres, Dietari, 1 de febrer de 1923.

³⁴³ Arxiu Canet, Dietari, 21 novembre de 1921.

aquests casos ens trobem amb uns patronats actius que vetllen per la biblioteca i la promocionen.

Les bibliotecàries assistien a les reunions dels patronats i donaven comptes dels resultats de la biblioteca. Malgrat els patronats no tenien un paper molt decisiu en la vida de la biblioteca, complien una funció important per a les bibliotecàries. Treballant soles, lluny del seu cap, amb les dificultats de comunicació de l'època, els patronats foren en molts casos per a les bibliotecàries un suport i una valuosa ajuda a l'hora de prendre decisions que per la immediatesa no podien consultar a Barcelona o d'actuar en moments de desorientació.

5.4 El personal

Tal com quedava recollit en el Projecte, el personal que s'havia de fer càrrec de les BP havia de formar-se prèviament a l'Escola de Bibliotecàries, creada amb aquesta finalitat: aquest personal especialment preparat fou un instrument essencial per al bon resultat del pla de biblioteques.

5.4.1 Formació i accés a la professió

De la condició femenina del personal, n'hem parlat en comentar el Projecte. Aquest personal havia de tenir “una preparació, no únicament especialista, sinó d'humanitats en general, de cultura superior, d'espiritualitat elevada, que faci que puguin considerar-se les persones encarregades d'aquest servei com a veritables missioners en els pobles, de tota mena de superioritat”.³⁴⁴ El pla d'estudis preveia una formació generalista i humanista que s'afegia a una formació superior que moltes de les alumnes ja tenien en entrar a l'Escola.³⁴⁵ El mateix Ors explica, en un report de funcionament dels tres primers mesos, algunes de les característiques del personal i de la formació que marcaran la

---

³⁴⁴ Projecte..., p. 85.

³⁴⁵ L'Escola en els anys de Mancomunitat ha estat àmpliament estudiada a: A. Estivill, *op. cit.*, p. 87-178. També resulten molt il·lustratives les memòries ja esmentades de Teresa Hostalrich, alumna de la segona promoció, i primera bibliotecària del Vendrell.

feina i la manera de fer de les bibliotecàries en les seves destinacions.³⁴⁶ Tal com Ors relata, les alumnes de bibliotecàries s'ocupaven de manera voluntària de l'ornament de l'Escola i d'alguns dels treballs de neteja; no feien exàmens, seguien les classes de manera "socràtica", assistien a conferències i visitaven biblioteques. "Aquestes missioneres i formadores de la Catalunya nova" havien de ser exemplars en tot, en la formació cívica, social i intel·lectual, en el comportament, en l'educació física i higiènica... Sabien llengües clàssiques i modernes, traduïen de l'anglès i de l'alemany, tenien coneixements científics i tècnics poc habituals en la formació de les noies; de fet, havien entrat en una esfera social i intel·lectual superior. No era estrany que se sentissin, tal com les anomena Ors, "futures missioneres de l'obra de la civilitat a Catalunya". Eren, i se sentien, unes escollides. Ors, amb previsió i encert, diposita en elles tota la confiança per al bon èxit de l'obra de les BP: "Esperem que arribarem a formar un nucli femení veritablement selecte, una aristocràcia de la intel·ligència i de la conducta. Esperem que l'esperança que Catalunya ha col·locat en les seves Bibliotecàries i en les seves futures Biblioteques populars no serà defraudada".

Les bibliotecàries, un cop acabats els seus estudis i passada la prova de revàlida, obtenien un lloc de treball a les BP: les alumnes millor situades ocupaven la plaça de directora mentre que les altres –amb la mateixa titulació– s'havien de conformar amb la categoria d'auxiliar. Per ascendir en aquest escalafó calia presentar-se a successius exàmens de revàlida, però a partir de 1920, les proves per cobrir els llocs de treball s'independitzaren de les proves de revàlida i per accedir a places de les BP calgué superar un examen addicional.³⁴⁷

---

³⁴⁶ ABC, Capsa 500, Report sobre l'organització i primera actuació de l'Escola Superior de Bibliotecàries, 15 de gener de 1916.

³⁴⁷ AD, Lligall 3.737, exp. 8, Concurs per a proveir places, 22 juliol de 1920. Les preguntes són les següents: 1) Si hagués de classificar una col·lecció literària, quin sistema preferiria: el sistemàtic per formes literàries o bé el cronològic per autors?, 2) Què vol dir literatures romàniques?, 3) Què vol dir edició estereotipada? i 4) Quina revista s'estima més llegir? Les respostes, s'ha de reconèixer, no revelen un alt grau d'exigència.

Els nomenaments de les primeres places de bibliotecàries es van fer el 4 de juliol de 1918.³⁴⁸ Algunes van haver d'incorporar-se immediatament – així fou a Valls, que s'obrí al públic el 16 de juliol– però en els altres casos, que les inauguracions varen retardar-se –Sallent i Olot al setembre i les Borges Blanques al desembre–, hi hagué un temps per preparar la posada en marxa del servei. El següent nomenament tingué lloc al juliol de 1919 per al personal de la biblioteca de Canet, que s'obriria al desembre d'aquell any, i el Vendrell, a l'octubre de 1920. El darrer nomenament tingué lloc a l'abril del 1922 per a les biblioteques obertes aquell mateix any: Pineda al juny i Figueres al juliol.

Algunes biblioteques es veuen molt afectades per canvis de personal els primers temps. Dues bibliotecàries retornen aviat a biblioteques de la ciutat de Barcelona: al 1919, un any després del seu primer nomenament, Consol Pastor es trasllada a l'Escola de Bibliotecàries i Dolors Hostalrich ho fa a l'Escola del Treball. Altres demanen excedències: Montserrat Fàbregues al 1920, dos anys després d'incorporar-se a Olot; Teresa Hostalrich, que estava al Vendrell des del seu inici, obté l'excedència el 1922; Dolors Lassalle, directora de Pineda des del 1922, es retira el 1925; Olga Kichner, després d'haver estat a Olot i Figueres, agafa una excedència el 1923. Així, entre 1918 i 1925, a Valls i Olot, potser les que més van patir en aquest sentit, hi consten tres directores; a Sallent, dues; el Vendrell del 1920 al 1925, en té dues, i Figueres, la darrera, del 1922 al 1925 també dues. En canvi, les Borges Blanques, Canet i Pineda no pateixen aquests canvis i tenen des de la seva inauguració fins a l'any 1925 la mateixa directora.

Les causes dels canvis són lògiques i previsibles si pensem en les condicions que treballaven i que eren dones. El fet d'haver de viure i treballar lluny de les famílies els comportava unes despeses difícils de mantenir amb els sous que cobraven i, probablement, per aquest motiu les bibliotecàries provaven de trobar un destí a Barcelona o més proper. D'altra banda, la condició femenina

---

³⁴⁸ AD, Lligall 3.735, exp. 1, 4 de juliol de 1918.

de la professió tenia els seus avantatges –“personal de primer ordre i ben triat” en paraules d’Ors– pero també l’inconvenient d’abandonar fàcilment la professió per altres ocupacions com podien ser el matrimoni o tenir cura de la família.

No obstant, aquests constanst moviments repercutien en el bon funcionament de les biblioteques, ja que en molts casos les biblioteques noves rebien el personal experimentat de les velles: Maria Rossell s’està al Vendrell un any i després passa a Canet; Olga Kirchner comença a Olot i després es trasllada a Figueres; Maria Roca fa d’auxiliar a Valls a l’obrir-se aquesta biblioteca, però al cap d’un any es trasllada d’auxiliar de Canet. En dos casos, es dona una gran estabilitat del personal: Maria Rossell, destinada a les Borges Blanques el 1918, i Glòria Sancho, a Sallent des del 1920, firmen encara les memòries de les biblioteques en l’anuari de 1935, el darrer editat per la Direcció Tècnica de Biblioteques. La llarga permanència en els llocs de destí era un element essencial per a la integració de la biblioteca en la població i per afavorir les relacions amb els usuaris: el coneixement dels interessos i de les necessitats dels lectors garantia un millor rendiment del fons i el compartir la vida quotidiana amb els habitants de la població facilitava el contacte i la difusió de la biblioteca.

A més de la formació inicial dels tres anys de l’Escola, el Projecte de 1915 contemplava també la formació continuada del personal:

El personal tècnic de les Biblioteques Populars de Catalunya, un cop terminats els seus anys de preparació, haurà de mantenir, però, una comunicació, no solament a distància, sinó reforçada per la presència, reunint-se de nou aquest personal en les capitals, convocat mitjançant curssets d’estiu, d’hivern, etc., a l’objecte sobretot de renovar, durant una quinzena, el contacte amb les fonts educatives que l’hauran format.³⁴⁹

A partir de 1918, un cop incorporada al món laboral la primera promoció de l’Escola, s’iniciaren les reunions de bibliotecàries. Aquestes reunions eren un espai de trobada per a l’intercanvi i la formació permanent: s’hi debatien

---

³⁴⁹ Projecte, p. 85.

qüestions tècniques, s'impartien conferències i es feien visites per posar al dia els ensenyaments de l'Escola. A més del Projecte, el Reglament de 1920 també recull aquesta activitat: "dos cops a l'any, (...) una part de les bibliotecàries serà cridada a Barcelona per celebrar reunions d'estímul, d'examen i estudi sobre problemes professionals i per rebre ensenyament de repàs i complementaris".³⁵⁰ En el programa d'aquestes reunions hi havia també un espai per al lleure, amenitzat amb un te ofert per les alumnes de l'Escola, cosa que demostra com s'afavoria aquest contacte.³⁵¹

Les reunions, llevat de la de 1919, que tingué lloc al juliol, quedaren fixades per als dies previs a les vacances de Nadal. En les ressenyades fins a l'any 1924, el programa abraçava dos o tres dies d'activitats; a partir de 1930 la reunió es limitaria a una sola jornada. Des de l'any 1918 fins al 1924 se celebraren set reunions; a partir d'aquest moment s'aturà aquesta activitat que no es reprengué fins l'any 1930. A l'anuari de 1923, se'n fa un resum de les sis primeres –del 1918 al 1923– amb la relació dels actes celebrats dia per dia; la darrera trobada d'aquesta època, al desembre de 1924, es ressenya a l'anuari de 1924-1925.³⁵²

Les reunions tenien diferents finalitats. Per una banda, es configuraven com un espai d'intercanvi de balanços i d'experiències on cada bibliotecària presentava les memòries anuals i es llegien comunicacions sobre un tema d'estudi suggerit des de la Direcció Tècnica. Per altra banda, s'intentava un reciclatge en temes professionals i culturals amb les sessions de conferències, visites i altres activitats formatives. Per últim, també propiciaven el contacte humà entre les professionals que treballaven allunyades unes de les altres donada la dispersió dels punts de servei. Els programes de les reunions, des del 1918 fins al 1924, mostren aquest interès per cobrir un objectiu professional, cultural i social. Per intercanviar i avaluar les experiències, el

---

³⁵⁰ *Anuari...* (1922), p. 101.

³⁵¹ S'inclou, de mostra, el programa de la cinquena Reunió de Bibliotecàries a l'Annex III.

³⁵² *Anuari...* (1923), p. 121-131; *Anuari...* (1924-1925), p. 77-78.

programa preveia la presentació de les memòries i discussió de les comunicacions; en algun cas s'impartia alguna xerrada tècnica com la que Jordi Rubió va fer el 1918 sobre les guies de lectura o, a l'any següent, la de la bibliotecària d'Olot sobre el servei de préstec. En l'aspecte d'actualització cultural, s'organitzaven conferències i visites, on tenien cabuda les ciències i tècniques com la literatura, la música i l'art, en un concepte ampli de cultura.³⁵³ Per últim, els espais per al contacte personal es veien afavorits per activitats recreatives com les representacions i l'esmentat te ofert per l'Escola. En dues ocasions, les trobades es complementen amb una exposició bibliogràfica: una de llibres d'infants el 1921 i una selecció de llibres de biblioteconomia el 1923. En totes les reunions es presentaven treballs d'anàlisi sobre temes proposats per la Central, i els acords presos en aquestes trobades tenien un caràcter vinculant sobre el funcionament de les biblioteques.³⁵⁴

5.4.2 Les bibliotecàries i altre personal

Segons el Projecte, les biblioteques de primer grau i segon havien de comptar amb dos empleats tècnics –un director i un auxiliar– i un empleat subaltern; les petites biblioteques de tercer grau es podien reduir a una persona. En realitat, i per qüestions pressupostàries, només les biblioteques de primer grau (Valls, Olot, Canet, Figueres) tingueren directora i auxiliar i encara no de manera fixa, degut a canvis i problemes de nomenaments. Les de tercer grau (Pineda) foren sempre unipersonals i les de segon (Sallent, les Borges Blanques, el Vendrell), tot i que el Reglament de 1920 contemplava que podrien tenir o no auxiliar segons el personal de què es disposés i segons les

---

³⁵³ La trobada de les bibliotecàries mereixia, fins i tot, l'atenció de la premsa. A *La publicidad*, 23 de desembre de 1920, trobem una columna que dona notícia de la lectura de poesies, celebrada pels Amics de la Poesia, en "honor de las bibliotecarias de Cataluña" amb l'assistència del President de la Mancomunitat, Puig i Cadafalch, i "la flor y nata de nuestros líricos y literatos".

³⁵⁴ A la cinquena Reunió de Bibliotecàries, de desembre de 1922, per exemple, s'acorda fer gratuïtament el préstec amb la Biblioteca de Catalunya i s'acorden les condicions per al préstec infantil.

necessitats del servei, van tenir també una sola persona. A més, per qüestions de mobilitat i dificultat a cobrir les places, les bibliotecàries es veien obligades a treballar soles moltes temporades perquè amb els concursos de trasllats trigaven a cobrir la plaça. En tots els casos, però, tenien una portera que feia feines de control a la sala.

▪ *Bibliotecàries*³⁵⁵

En la primera promoció de l'Escola de Bibliotecàries es matricularen vuit alumnes. Només sis van fer la revàlida el 1918 i es distribuïren entre les quatre biblioteques a inaugurar. Consol Pastor Martínez va ser l'alumna número u de la primera promoció de l'Escola i fou la directora de la biblioteca de Valls.³⁵⁶ Tantmateix, no hi durà gaire: l'any següent es traslladà a treballar a l'Escola com a auxiliar i professora, i el 1928 va ser nomenada bibliotecària de l'Escola, càrrec que ocupà fins a la seva jubilació el 1957. La notícia biogràfica que se'n publicà a la premsa de Valls destacava, a més de la seva bona formació, el fet que hagués publicat a *Quaderns d'estudi* i tingués coneixements de francès, ja que era filla d'un professor d'aquesta llengua estrangera i ella s'havia educat a les Dames Negres. Entrà a l'Escola a l'edat de vint-i-vuit anys amb estudis de mestra. Fem notar que en aquestes primeres promocions, hi trobem moltes alumnes que superen llargament els divuit anys demanats per a la inscripció, ja que provenen d'altres estudis anteriors. L'edat adulta d'algunes serà, probablement, també una raó per buscar millors condicions de treball.

Maria Roca Rossell ocupà, també per poc temps, la plaça d'auxiliar de la

³⁵⁵ La relació del personal de cadascuna de les biblioteques pot seguir-se fidelment a l'inici de les memòries anuals; en l'anuari de 1935, l'últim publicat abans de la guerra, podem trobar la relació exhaustiva dels canvis de personal des de la inauguració de cada biblioteca. La relació amb les dades biogràfiques localitzades s'ha inclòs a l'Annex I.

³⁵⁶ Sobre aquesta primera bibliotecària es pot trobar notícia a: Assumpció Estivill, Amadeu Pons, Teresa Mañà, *Dones bibliotecàries* (Barcelona: Generalitat de Catalunya, Institut Català de la Dona, 2002); Aurora Díaz Plaja, "La señorita Consuelo Pastor", *Biblioteconomía*, 45-46 (enero-diciembre 1957), p. 8-12, i a *La crònica de Valls*, 13 de juliol de 1918. Excepte algun cas, les dades biogràfiques sobre les bibliotecàries són molt parcials o nul·les ja que no s'han localitzat fonts biogràfiques.

biblioteca de Valls, ja que el 17 de juliol de 1919 fou nomenada auxiliar de la biblioteca de Canet. A l'igual que la seva col·lega, la breu nota biogràfica de la premsa local posa de relleu la seva formació: era mestra –directora de les escoles nocturnes de Gràcia– i havia estudiat al Col·legi Jesús Maria de Barcelona. La seva feina, en traslladar-se, fou molt valorada pel Patronat de la biblioteca que així ho feia constar en acta: “El President es dol de que hagin cessat en sos càrrecs les senyoretas Pastor i Roca quines bones qualitats les feien mereixedores de tota estima; i a l’ensems es felicita de que hagin vingut a substituir-les les Stes. Solsona i Enric”.³⁵⁷

Així, doncs, nomenaren Maria Solsona Suñer com a directora i Mercè Enrich Otero com a auxiliar. Maria Solsona, que era nascuda a Puigcerdà i educada a França,³⁵⁸ hi treballà fins el gener de 1922 en què obtingué una excedència, tot i que des del més d’agost no s’havia incorporat. Aleshores, fou substituïda per Mercè Enrich, que seria directora fins a l’any 1926, en què passaria a dirigir la biblioteca de Tarragona. En la plaça d’auxiliar fou nomenada, al juliol de 1922, Providència Tomàs Vendrell,³⁵⁹ la preparació de la qual mereix una advertència per part de Rubió: “Confidencialment, diré a V. que la Srta. Tomàs requereix que es vigili molt d’aprop la seva feina, però té bona voluntat i estic segur que V. en sabrà treure partit sobre tot si evita ferir la seva susceptibilitat”.³⁶⁰ De tota manera la convivència deuria ser difícil ja que, un parells d’anys després, la directora davant de la reincorporació després d’un permís de la Srta. Tomàs, no se sent “pas amb forces per a tornar a començar una vida de consumició a la biblioteca, on l’esperit ha d’estar tan reposat”.³⁶¹

A la biblioteca d’Olot, el mateix dia de la inauguració al mes de setembre de

---

³⁵⁷ Arxiu Valls, Còpia de l’acta del patronat, 15 de desembre de 1919.

³⁵⁸ Informacions extretes de: Teresa Hostalrich, *Memòries...*

³⁵⁹ Sabem, per unes cartes amonestant-la de reiterades absències, que era neboda del folklorista Valeri Serra i Boldú. Arxiu Valls, Cartes de Rubió, 11 d’abril i 18 de maig de 1923.

³⁶⁰ Arxiu Valls, Carta de Rubió, 22 de juny de 1922.

³⁶¹ Arxiu Valls, Carta de M. Enrich, 24 de novembre de 1924.

1918 hi són presents Dolors Hostalrich i Montserrat Fàbregues, directora i auxiliar respectivament, nomenades tres mesos abans. De Dolors Hostalrich i Fa, la publicació local *El deber*, en donar-li la benvinguda, remarcava la seva educació en el col·legi de religioses de Nostra Dona de la Presentació i els cursos de l'Alliance Française.³⁶² Esmentava també que havia estat el número dos de la seva promoció de bibliotecàries i havia publicat a *Quaderns d'estudi* una versió catalana del *Guillem Tell* de Schiller, així com també havia fet una versió de la comèdia *Germà i germana* de Goethe. Hostalrich s'estigué poc temps treballant a les BP ja que al cap d'un any es traslladà a la biblioteca de l'Escola del Treball. De Montserrat Fàbregues Santamaria, la mateixa presentació de la premsa local, recordava que era filla de la poeta Anna de Valldaura i que s'havia format al pensionat francès de les Dominiques de la Presentació, de Les Corts. Dos anys després d'ocupar la plaça d'auxiliar, el febrer de 1920, obtingué una excedència. En substitució de la directora, l'any 1919, hi arribà Olga Kirchner Catalán que a l'any 1922 deixaria aquesta plaça per ocupar la de directora a la recent inaugurada biblioteca de Figueres; en substitució de l'auxiliar nomenaren Pilar Herp Sanmartí.³⁶³

Les Borges Blanques fou el destí de Maria Rossell Vila, germana del professor de l'Escola d'Agricultura Pere M. Rossell.³⁶⁴ Natural d'Olot, havia estudiat a les escoles nacionals i més tard a Sallagosa (França). Posteriorment ingressà a l'École Supérieure de Jeunes Filles de Prada. Obtingué el número tres de la promoció i fou la directora de la biblioteca de les Borges Blanques durant tots els anys de la Mancomunitat.

Per a la biblioteca de Sallent fou nomenada Anna Ribalta Escoda.³⁶⁵ Era de Barcelona i havia fet estudis de magisteri i de música al conservatori. Ocupà el

³⁶² Una breu notícia biogràfica es troba a: A. Estivill, A. Pons, T. Mañà, *op. cit.*; i al diari *El deber*, 15 de juliol de 1918.

³⁶³ Trobem una notícia de la seva jubilació, després d'estar de bibliotecària a Olot, Granollers i des de 1930 a la Central, a: *Biblioteconomía*, 67-68 (1968), p. 197-198.

³⁶⁴ *El deber*, 15 juliol de 1918.

³⁶⁵ *Vida olotina*, 15 juliol 1918. En la notícia de premsa consta de segon cognom Condomí.

càrrec des del juliol de 1918 fins a l'abril de 1920, en què fou cessada per problemes amb els comptes.³⁶⁶ Aleshores, fou substituïda temporalment, des del maig del 1920 fins al juliol, per Teresa Hostalrich, que esperava incorporar-se a la biblioteca del Vendrell. Posteriorment, i de manera definitiva, fou nomenada Glòria Sancho Ferrer que ocupà el càrrec de directora fins al final de la Guerra Civil.

La biblioteca de Canet tingué Mercè Farnés Pagès de directora i Maria Roca, que venia de Valls, com a auxiliar. Totes dues foren nomenades el juliol de 1919, sis mesos abans d'inaugurar-se la biblioteca. A Pineda, al mes d'abril fou nomenada Dolors Lassalle Fa que inaugurava la biblioteca al juny.

Finalment, en la darrera de les biblioteques inaugurades a l'any 1922, la de Figueres, ocupà el càrrec de directora Olga Kichner, que havia estat treballant a Olot fins aquell any. Malauradament, degut a una malaltia causà baixa a finals d'any i, sense incorporar-se de nou, demanà una excedència el setembre de 1923. Carme Banús Casassas, que havia estat nomenada simultàniament auxiliar, ocupà el càrrec interinament durant la baixa i part de l'excedència de la directora, fins el novembre del 1923, en què fou nomenada Aurèlia Sabanés Durich.

La tasca de les bibliotecàries quedava exposada, breument, en l'acord del Consell Permanent sobre el personal de les BP.³⁶⁷ Segons aquest acord les directores havien de tenir catalogada i ordenada la seva biblioteca, servir els seus llibres durant un nombre d'hores que no podia ésser més de sis ni menys de quatre els dies feiners, i de tres hores els dies festius; les auxiliars havien d'ajudar-les en aquest serveis i reemplaçar les directores en cas de malaltia o

---

³⁶⁶ En la relació de personal dels anuaris consta suspesa d'empleu [sic] i sou el 29 d'abril de 1920. Rubió, en una carta del 22 de maig de 1920 a T. Hostalrich, l'anomena la seva "fatal antecessora" i, poc més tard, en una carta del 10 de juny li recorda que "es troba en una biblioteca desacreditada i l'ha d'aixecar". Arxiu Sallent, Cartes de Rubió.

³⁶⁷ AD, Lligall 3.735, exp. 1, doc. 31, 13 de juny de 1918. Aquestes mateixes obligacions es contemplen en el Reglament aprovat el 1920.

absència. En realitat, i com veurem en parlar de l'organització de la biblioteca, la feina que havien de fer les bibliotecàries era considerable ja que, a les tasques tècniques de registrar i catalogar, s'hi afegia tota la feina administrativa i l'atenció al públic.

- *Personal subaltern*

A més del personal tècnic, les biblioteques comptaven també amb personal subaltern –portera o conserge– per a les feines d'encàrrecs, manteniment i control. Pel que sabem, en totes les biblioteques aquesta feina era sempre per a una dona, tot i que hem trobat documents d'algun home que s'oferia per al lloc.³⁶⁸ Només Canet, durant una curta temporada, tingué porter.

Les feines de la portera eren diverses, però totes relacionades amb el manteniment de la biblioteca: treure la pols dels llibres, ordenar taules i cadires, tenir cura dels peixos i les flors, encendre la llàntia, fregar llautons, omplir tinters, encendre l'estufa, posar i treure la bandera. També eren les encarregades de distribuir les guies de lectura entre les persones interessades de la població.³⁶⁹ El seu nivell de coneixements era molt rudimentari; com que la feina no era molt ben pagada no es podia demanar gaire nivell al personal que s'hi presentava. Les bibliotecàries intentaven contractar qui sabés de llegir i escriure però no sempre ho aconseguien.³⁷⁰ Per a la neteja de fregar vidres i rajoles, l'Ajuntament tenia una persona llogada.

En la documentació conservada per les biblioteques gairbé mai es fa esment d'aquest personal, excepte si causa algun problema o destorb (malaltia, poc feiner). En canvi, és més que probable que es donés una bona relació personal, però des del punt de vista professional es manté una distància total i

³⁶⁸ Arxiu Figueres, Carta d'Eliseo Campistol, 4 de juny de 1922.

³⁶⁹ Així ho suggereix Rubió en parlar de la distribució de les guies. Arxiu Figueres, Carta de Rubió, 28 d'abril de 1923.

³⁷⁰ Arxiu Canet, Diari, 11 de setembre de 1920. El porter que tenien se'ls acaba d'acomiarar i la bibliotecària contracta la filla d'un membre del Patronat que només té dotze anys però que té l'avantatge que sap llegir i escriure.

absoluta.³⁷¹

5.4.3 Condicions laborals: sou, horaris i vacances

Segons el Projecte de 1915, el sou del personal de les biblioteques havia de ser equiparat aproximadament al de les mestres d'escola: les auxiliars un sou anàleg a aquesta i les directores en condicions lleugerament superiors. En qualsevol cas, no havia de ser menor de 1.000 ptes. anuals. En el primer concurs d'adjudicació de places s'assignà un sou de 1.800 ptes. per a la directora i 1.500 per a l'auxiliar, que encara es mantenia a l'any 1920, quan Rubió, es fa càrrec de la Direcció Tècnica, i que era totalment insuficient per a mantenir-se a dispesa. En el seu informe inicial, Rubió, escandalitzat, citava el cas de la bibliotecària d'Olot que havia de pagar 115 ptes. de dispesa al mes quan ella en cobrava 150!

Per acord del Consell Permanent de 25 de novembre de 1920 la retribució del càrrec de directora s'augmentà fins a 2.300 ptes. i la del càrrec d'auxiliar fins a 2.000. Tot i així, el sou segueix sent baix; per aquest motiu, Rubió sol·licita de nou un augment per al personal, argumentant que se'n van a altres entitats que els paguen més i alertant de les possibles conseqüències:

Les bibliotecàries han donat proves de que senten l'ascetisme de la vocació, però no oblidem que aquest esperit de sacrifici que tot ho inflama en les primeres promocions que es consagren a una obra, acaba per esmoreir-se si s'oblida que la carn és flaca.³⁷²

A l'any 1923, les retribucions havien augmentat a 3.000 ptes. per a les bibliotecàries i 2.500 per a les auxiliars. No obstant, seguien essent uns sous baixos, com fa notar, encara que d'una manera un xic escandalosa, un article de la premsa:

---

³⁷¹ Teresa Hostalrich, a les seves memòries, recorda l'amistat amb les porteres de les diverses biblioteques on treballà.

³⁷² AD, Lligall 3.735, exp. 2, doc. 235, 8 juny 1922. En aquell moment, biblioteques com el Centre de Lectura de Reus, ofereixen 250 ptes. al mes, és a dir, 3.000 ptes. l'any.

Ya se está dando el caso de que las señoritas que terminan la carrera de Bibliotecaria, tienen que negarse a prestar su servicio en las Bibliotecas Populares por la insuficiencia de los sueldos que ni siquiera les permiten alquilar un cuarto modesto en la población donde residen y si no sucede lo mismo con el personal de la Biblioteca de Barcelona, será, sin duda alguna, gracias a la circunstancia de vivir la mayoría de ellas con su familia, pero no porque por su sueldo –inferior al de aquéllas– puedan aspirar a la formación de una vida independiente. ¡Que la mujer sea culta, lo encontramos muy justo y muy interesante; pero también debemos de proporcionarle sus medios de subsistencia! Es un abuso, un verdadero abuso, la explotación que se comete con quien ha estudiado una carrera nada fácil, con el noble propósito de ejercerla dignamente y que luego se encuentra imposibilitada de valerse de ella por la insuficiencia ridícula de la retribución.³⁷³

En el cas de les porteres, el sou tan minso d'una pesseta diària dels primers anys, conduïa que busquessin alguna altra feina, que fossin incapaços de fer altre treball o que treballessin només en un horari parcial. A l'any 1920, en augmentar el sou de les bibliotecàries, s'apujà també l'assignació per a portera a 700 ptes. l'any.

A més del problema de la despesa, apuntat anteriorment, les bibliotecàries estaven obligades a dur una vida monacal: no podien assistir a cap acte al vespre perquè la biblioteca tancava a les vuit, i no podien llegir ni escriure més tard de les deu de la nit perquè a la residència els apagaven el llum. A això, cal afegir-hi uns horaris de treball bastant esclaus: matí i tarda, i festius. Tot i que el Reglament establia entre quatre i sis hores d'obertura, aquestes no podien ser en una sola mitja jornada, ja que s'havia de procurar que la biblioteca estés oberta en diferents franges horàries per facilitar l'accés de tota població. Així, com veurem amb més detall en parlar dels serveis, la majoria de les biblioteques obrien una o dues hores al matí –11 a 1 o de 12 a 1– en què, majoritàriament, hi anaven els nens al sortir de l'escola, i de 6 a 9 de la tarda per als treballadors. L'horari del dia festiu i diumenges era només d'un parell d'hores al matí.

---

³⁷³ *El diluvio*, 10 d'abril de 1923. Agraïxo l'aportació a Aurora Vall, professora de la Facultat de Biblioteconomia i Documentació.

En l'informe de 1922, Rubió sol·licita un augment de l'horari i proposa que les biblioteques estiguin obertes sis hores com a mínim : així “podria assajar-se el destinar hores diferents per a les lectures dels infants i dels grans, resolent el problema de la convivència en una mateixa sala”.³⁷⁴ Gairebé un any després el Consell de Pedagogia acordà que les biblioteques obrissin sis hores els dies feiners i set hores els dissabtes, i tanquessin els diumenges per tenir dret al descans setmanal. Tot i així es recordava en l'acord “que en la distribució d'hores d'obertura es tindran en compte les habituds de la localitat i sobretot el règim de treball de la població obrera”.³⁷⁵

Pel que fa al calendari laboral, Eugeni d'Ors, com hem vist anteriorment, havia establert que fossin dies festius: Sant Jordi,³⁷⁶ Dijous i Divendres Sant, Nadal i Sant Esteve, 1er d'agost –aniversari de la mort de Prat de la Riba– i el 15 de novembre, Sant Eugeni. Jordi Rubió va introduir-hi alguns canvis raonables: es mantenien Sant Jordi, Dijous i Divendres Sant, 1r d'agost i s'afegien dies de Nadal que es feien coincidir amb la reunió anual (del 24 al 2 de gener), més un dia de festa designat pel Patronat i un dia durant la festa major. Suprimí, lògicament, la festa de Sant Eugeni.³⁷⁷ I hi havia, a més, els dies festius que marcava el calendari litúrgic: Reis, Sant Josep, Dilluns de Pasqua, l'Anunciació, l'Ascensió, Dilluns de Pentecosta, Corpus, Sant Joan, Sant Pere, Sant Jaume, l'Assumpció, Tot Sants i la Immaculada. Els dies entre setmana de precepte religiós eren considerats com un diumenge per a les hores d'obertura. Rubió, en la circular on comunica aquest calendari, recorda la bondat d'obrir en dies festius:

No hi fa res que al principi l'afluència de públic sigui poc nombrosa aquests dies (els de festa). La biblioteca sent oberta esdevindrà un aixopluc temptador pels que vulguin fugir del brogit d'un dia de festes i

---

³⁷⁴ AD, Lligall 3.735, exp. 2, doc. 235, 8 juny de 1922.

³⁷⁵ AD, Lligall 3.735, exp. 2, doc. 320, 16 de maig de 1923. El descans dominical s'havia implantat el 1904.

³⁷⁶ La festivitat de Sant Jordi, en temps de la Mancomunitat, se celebrà per ser Patró de Catalunya; en temps de la Dictadura es mantingué per ser Patró de la Diputació.

³⁷⁷ AD, Lligall 3.735, exp. 2, doc. 208, 7 d'abril de 1922.

entremig del desordre col·lectiu (...) serà sempre un refugi civil per a una minoria selecta i per a les bibliotecàries.³⁷⁸

Les vacances eren de quinze dies amb la possibilitat d'acumular-hi deu dies de llicències; en total, les bibliotecàries podien gaudir de vint-i-cinc dies que podien agafar quan vulguessin, comunicant-t'ho abans al Consell de Pedagogia.³⁷⁹

En general, les condicions de treball de les bibliotecàries, tenint en compte el seu nivell de preparació i la retribució que cobraven, no es poden considerar molt envejables. Si el projecte va anar endavant es degué principalment a l'entusiasme i la vocació amb què elles el van acollir, i no pas a uns suposats avantatges que no van veure mai.

5.5 Els fons

El fons o la col·lecció que conté una biblioteca pública és un tret essencial de la seva configuració: per mitjà d'ell es determina el servei que pot prestar a la comunitat i quina és la funció que se li assigna a la biblioteca. En aquest sentit, l'estudi dels fons de les biblioteques públiques de la Mancomunitat ens permet comprovar fins a quin punt la selecció de títols responia a les intencions definides en el Projecte inicial i oferia uns fons adequats i suficients per al públic. Entre d'altres trets no menys importants com l'organització, el personal o els horaris, el resultat d'aquesta selecció i adquisició serà el que les diferenciarà de les restants biblioteques populars o públiques que existien a Catalunya.

5.5.1 Selecció

▪ Criteris de selecció

La selecció dels títols de llibres i revistes –i partitures en algun cas– que havien de constituir el fons de les biblioteques era responsabilitat de la

³⁷⁸ Arxiu Canet, Circular, 8 d'abril de 1922.

³⁷⁹ AD, Lligall 3.735, exp. 2, 10 d'agost de 1921.

direcció, tant en el període inicial d'Ors com en el següent amb Rubió.³⁸⁰ Tots dos consideraven, tal com s'exposava en el Projecte, que el catàleg de la biblioteca havia de servir de guia al lector i li havia de proporcionar les eines per introduir-lo en el món de la cultura i de la ciència. Per complir amb aquesta funció, els llibres havien de ser els més cabdals, els més nous i els més útils de cada matèria; no havien de contenir errors que podien confondre el lector d'una biblioteca popular: en definitiva, havien de ser ben triats pel seu fundador o el seu director. Ors contraposa la funció pedagògica de la biblioteca popular a la funció investigadora d'una biblioteca científica que ha de contenir tota mena de llibres –erroris, extravagants, insignificants– que poden ser útils per a recerques especials i imprevistes. Tot i que el Projecte atorgava a la persona directora la responsabilitat en la tria, la participació real de les bibliotecàries en la selecció quedava relegada a un segon terme, només per mitjà dels suggeriments i de les demandes dels lectors.

Sota el lema de “les nostres biblioteques han de ser llamineres a l’apetit de cultura” s'estableixen uns criteris rigurosos de selecció i adquisició, d'acord amb els quals els llibres han de respondre a un nivell científic i de rigor en la informació i, a més, han d'estar triats sota la reponsabilitat d'algú. Recordem com les donacions només s'admetien en metàl·lic, per preservar la qualitat i l'homogeneïtat de la col·lecció; així mateix, pel que fa al tipus de llibres, havia d'haver-hi diccionaris i gramàtiques del major nombre de llengües possibles. Les BP i la Biblioteca de Catalunya havien d'estar en comunicació per no repetir les mateixes obres en totes les biblioteques i d'això en trauran rendiment, sobretot, quan s'estableixi una xarxa de préstec interbibliotecari.

En el període Ors, la tria de títols, com tindrem ocasió de veure més endavant,

---

³⁸⁰ ABC, Capsa 513, 28 de setembre de 1917. En aquest arxiu hem localitzat un escrit d'Ors sol·licitant a Rubió, en qualitat d'especialista en Bibliografia, una llista de llibres d'aquest tema per a les BP per un import aproximat de 25 ptes. El fet que el text tingui un format de plantilla en què s'hi ha consignat a mà la matèria i la quantitat, fan suposar que Ors sol·licités a altres especialistes assessorament per als fons.

respondrà a un criteri molt personal, amb un nivell excessivament elevat per a la població a qui va dirigit, amb mancances d'obres molt bàsiques de consulta i altres de generals, a més de literatura catalana i obres d'autors més populars. Rubió, tot i que farà una tria més variada, més equilibrada i més a l'abast mantindrà aquesta mateixa visió regeneracionista de la biblioteca: la biblioteca ha de ser un instrument per educar i elevar el nivell de la població. Així, la lectura de novel·les no és ben vista:

S'ha de tenir en compte que l'abundància d'obres d'imaginació no estragui massa el paladar dels lectors, i encara que predico a una convençuda, vull recomanar-li que faci tot el que pugui per anar guiant els habituals de la Biblioteca envers altres obres de menys ràpida lectura però que també deixen més sediment.³⁸¹

I, anys més tard, tot i que ha canviat d'opinió respecte a llegir novel·les, no deixa de recordar que la biblioteca ha de formar el públic lector:

La austera actitud de los que condenan como un lamentable extravío la afición a la lectura de novelas, resulta pedante, y, lo que es peor, contraproducente, en una biblioteca que, por su carácter, ha de acoger a toda clase de lectores. Pero claro está que nuestras bibliotecas ni pueden ni deben adquirir todo lo que el público pide en este ramo de libros... Una biblioteca es un instrumento de cultura, y poca o ninguna eficacia tendrá el maestro que anduviera a remolque de sus discípulos.³⁸²

S'ha de tolerar que a la gent els agradi llegir novel·les però les biblioteques han d'oferir altres coses, i totes han de ser bones i triades amb uns barems de qualitat que exclouen segons quins autors o sèries, i les publicacions més populars.³⁸³ N'és una mostra el fet que en aquests anys, en les biblioteques no hi trobem la revista infantil *En Patufet* ni les novel·les de Folch i Torres, del qual Rubió opina:

No m'atreveixo a enviar-li per ara més llibres per a infants d'en Folch i Torres. Persones de molt bon consell fan alguna reserva sobre la seva

³⁸¹ Arxiu Canet, Carta de Rubió, 14 de juny de 1924.

³⁸² *Anuario...* (1927), p. 6.

³⁸³ En les memòries de les bibliotecàries sobre les preferències lectores, tema tractat a la reunió de l'any 1927, trobem opinions que critiquen els gustos de lectura de les senyores que freqüenten la biblioteca. Vegeu: Teresa Mañà, "Lectura i públic lector a les Biblioteques Populars (1924-1936)", *Item*, 14 (gener-juny 1994), p. 21-36.

eficàcia educadora. Tenen quasi totes un caient sentimental que les pot fer perilloses.³⁸⁴

També li mereixen una opinió similar les obres de Salgari:

Els llibres d'en Salgari no són cap ideal i més val que no els ingressi. Si es trobés en algun compromís per culpa d'ells, s'escapa dient que el criteri de la Mancomunitat és que sols es tinguin a les Populars obres d'imaginació de reconegut mèrit literari.³⁸⁵

La selecció de fons serà, tant en els inicis d'Ors com en l'època Rubió, una qüestió fonamental per garantir l'objectiu educatiu per al qual es creen les biblioteques i per assegurar-ne l'èxit.

▪ **Donacions**

Les biblioteques, tot sovint, rebien sol·licituds de donacions de particulars; en alguns casos provenien de persones interessades a augmentar l'oferta de la biblioteca però d'altres era, simplement per vanitat, perquè volien figurar en la col·lecció d'obres. També es donava el cas de les persones que volien desfer-se de llibres sobrats o inútils. En vista d'aquesta situació, tot i el criteri selectiu de no acceptar donacions que no fossin en metàl·lic, Ors amplià el criteri de les donacions admetent-les en dos supòsits: primer, les obres pròpies d'un autor i regalades per ell a la biblioteca es podien acceptar donant avís a la central; i segon, per a les obres que no eren pròpies del donador, calia consultar a la central.³⁸⁶ S'entén que les primeres podien interessar a la biblioteca per a formar part del fons de col·lecció local, del qual parlarem més endavant; en canvi, les segones podien ser obres de qualsevol tipus i, per tant, susceptibles de no interessar a la biblioteca pública, ja fos per la qualitat o pel tema del llibre. En aquest cas eren enviades a la Central i retornades amb l'acceptació o negació. Quan l'acceptació es feia des de la Central, el mateix director agraiïa la donació.³⁸⁷ Les donacions institucionals, com ara les

---

³⁸⁴ Arxiu Valls, Carta de Rubió, 27 de març de 1923.

³⁸⁵ Arxiu Canet, Carta de Rubió, 25 de setembre de 1920.

³⁸⁶ AD, Lligall 3.735, exp. 1, doc. 16-20, 2 d'octubre de 1919.

³⁸⁷ Arxiu Valls, Carta de Rubió, 27 de novembre de 1920, agraït a Dolors Macià de Puig i Cadafalch un lot de llibres, possiblement de la seva mare, l'escriptora Dolors Monserdà.

de l'Institut d'Estudis Catalans o de la mateixa Mancomunitat, eren admeses sense cap mena de tràmit. La posterior direcció de Rubió mantingué els mateixos criteris restrictius i procediments.³⁸⁸

▪ **Desiderates**

La selecció de llibres de les biblioteques contemplava la participació i opinió dels lectors per mitjà de desiderates. Així, en les anteriorment citades instruccions, Ors disposa que hi hagi un llibre de demandes a la biblioteca perquè els lectors puguin deixar consignades les desiderates.³⁸⁹ Cada biblioteca rebia, amb el lot de material, una llibreta, de format apaisat, amb el full dividit en quatre columnes per anotar-hi el número d'ordre, les dades d'autor, títol i edició del llibre que se sol·licitava, i les observacions a fer per la bibliotecària.³⁹⁰ En l'exemplar consultat, aviat, a la segona pàgina, la casella del número d'orde inclou, a més, el nom del lector. Amb un sol exemplar de mostra i tan sols unes poques pàgines complimentades es fa difícil concloure res sobre les demandes dels lectors: hi apareixen sol·licitades obres clàssiques com la *Crònica* de Muntaner o les obres completes de Milà i Fontanals, però també obres especialitzades com una col·lecció de dictàmens jurídics o altres publicacions més populars com revistes infantils (*En Patufet*, *La mainada*) o col·leccions populars (*La novel·la d'ara*). Les demandes podien venir també per part de les mateixes bibliotecàries o dels patronats.³⁹¹

▪ **Censura**

En alguns casos, els fons es veuen afectats per la censura sol·licitada per algun lector o dictada per l'autoritat competent, com es pot veure en la

³⁸⁸ Arxiu Canet, Carta de Rubió, 3 de juny de 1925. Respecte a un fullet de H.G. Wells titulat *Aquest diantre de sabatots! (narració socialista)* que la bibliotecària envia a la central per tenir la conformitat d'incorporar-lo al fons de la biblioteca, Rubió contesta que el pot acceptar perquè no té res de particular, encara que "de totes maneres tingui en compte amb les persones a les quals el subtítol pogués esverar".

³⁸⁹ AD, Lligall 3.735, exp. 1, doc. 17, 2 d'octubre de 1919.

³⁹⁰ Consta en la llista de material enviat a les biblioteques conservada a Valls i Canet, amb data de 6 d'agost de 1920. L'exemplar consultat es troba a la biblioteca de Figueres.

³⁹¹ Arxiu Valls, Carta de Cèsar Martinell, 22 de gener de 1919. Cèsar Martinell, secretari del patronat de la biblioteca de Valls, envia a Eugeni d'Ors una llista de títols que han estat demanats pel públic i que no es troben a la biblioteca.

correspondència que conserven les biblioteques o en els comentaris dels diaris, casos que exposem a continuació. El primer d'ells es refereix a Valls. Francesc Company, pbr. vicari de Sant Joan de Valls, escriu a Ramon d'Alòs perquè intercedeixi per eliminar un títol d'una revista: "vulga amb sa intervenció valiosíssima deturar un mal que amenaça la bona obra de la Biblioteca [...] vaig ensopegar amb un número del periòdic *Fructidor*³⁹² portaveu dels sindicalistes, rabiosament revolucionari, impio [sic] i escandalós que constitueix un gran perill de perversió moral i social dels llegidors concurrents a dit centre".³⁹³ La revista es trobava a la biblioteca per donació dels seus redactors, en ocasió d'una visita a la biblioteca acompanyats per Ors, temps després de deixar aquest els seus càrrecs a la Mancomunitat.³⁹⁴ Així ho havia explicat la bibliotecària a Rubió en demanar permís d'exposar-la i aquest, vist el conflicte que això podia generar, aconsellà que fos guardada a la col·lecció local.³⁹⁵ Un altre cas de censura, documentat a la biblioteca d'Olot, s'origina a causa de la queixa d'un lector: la Sra. Solà de Fontanella demana que siguin retirades de la biblioteca les obres de Bruschetti, un autor considerat revolucionari: *El ángel del hogar* i *Ciencia práctica de la vida*. Un cop informat en Rubió, les obres són retirades i enviades a la Central.³⁹⁶

La censura també podia ser exercida per la direcció: l'any 1924 Rubió fa retirar de la sala de la biblioteca de Valls el llibre *La ruina del mundo antiguo* de George Sorel, i recomana a la bibliotecària que "tingui en compte el seu

---

³⁹² *Fructidor* (1920) era un periòdic setmanal editat per la Federació de Tarragona de la CNT.

³⁹³ Arxiu Valls, Carta de Francesc Company, 16 de desembre de 1920.

³⁹⁴ Al Diari de la biblioteca de Valls s'hi anoten quatre visites d'Ors en les dates de 10 i 25 d'octubre, i 14 i 17 de desembre de 1920 que possiblement corresponen a aquestes visites amb sindicalistes de la comarca. Al llarg de l'any 1920, destituït dels seus càrrecs, Ors continuà tenint una presència pública en tota mena d'actes, sobretot de caràcter polític. Vegeu: Jordi Albertí Oriol, "Eugeni d'Ors, 1919-1921: una etapa conflictiva", dins *Actes del dotzè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes. Universitat de París IV-Sorbonne, 4-10 de setembre de 2002* (Barcelona: Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2003), vol.2, p. 183-202.

³⁹⁵ Arxiu Valls, Cartes de la bibliotecària, 15 de novembre de 1920; Carta de Rubió, 5 de gener de 1921.

³⁹⁶ Arxiu Olot, Diari, 18 de desembre de 1923 i 18 de gener de 1924. Attilio Bruschetti (mort a València el 1932) era un filòsof d'origen italià que pregonava una educació de caire llibertari basada en l'amor i la convivència.

caràcter si li fos demanat per lectors que no n'estiguessin enterats".³⁹⁷ Un altre exemple el tenim en una carta enviada a la biblioteca de Canet respecte l'obra *Els orígens del cristianisme* de Renan en què Rubió comunica a la bibliotecària: "li agrairé que la tregui del catàleg i me la retorni. Com V. comprèn no és llibre per les Populars".³⁹⁸

A més d'aquesta censura esporàdica, en el període que la Mancomunitat conviu amb la Dictadura de Primo de Rivera, es practica la censura política obligada per les circumstàncies. Primerament, s'aconsella des la Central que retirin les publicacions periòdiques de caràcter polític que siguin de donatiu;³⁹⁹ tres mesos després, segons acord pres pel Consell Permanent de la Mancomunitat en les reunions del 5 i 22 d'agost de 1924, la disposició pren caràcter oficial i s'ordena que es retirin totes les publicacions polítiques, inclosa la premsa local.⁴⁰⁰ Al marge dels casos concrets i dels derivats de qüestions polítiques no hem localitzat altres documents que mostrin cap censura prèvia amb les col·leccions de les biblioteques. L'estudi a fons dels llibres de registre que es conserven podria ajudar a estudiar amb més profunditat aquest aspecte.

5.5.2 Fons inicials i creixement

La dotació del fons de les biblioteques es feia des la Mancomunitat; en el període Ors, des de la Direcció d'Instrucció Pública i, en el període Rubió, des de la Central de Biblioteques. Recordem que el Projecte contemplava tres graus en funció de la densitat de població i importància, i així s'acordà concedir biblioteca de primer grau a les poblacions de Valls, Olot i Figueres,

³⁹⁷ Arxiu Valls, Carta de Rubió, 3 de març de 1924. George Sorel (1847-1922), pensador i escriptor francès, fou el teòric principal del sindicalisme revolucionari. Se'l considera també ideòleg del feixisme ja que Mussolini en fou deixeble i prengué les seves idees. *La ruina del mundo antiguo* es publica en francès l'any 1902 i en castellà el 1912.

³⁹⁸ Arxiu Canet, Carta de Rubió, 21 de gener de 1925. Ernest Renan (1823-1892) fou un filòsof i pensador que difongué una visió positivista i historicista del cristianisme. L'obra a la qual es refereix fou publicada en francès en els anys 1863-1881.

³⁹⁹ Arxiu Valls, Circular, 18 de juny de 1924.

⁴⁰⁰ Arxiu Canet, Circular, 3 de setembre de 1924. La mateixa comunicació es troba a l'Arxiu de Valls, Circular, 6 de setembre de 1924.

que sobrepassaven, en el moment de sol·licitar biblioteques, els 10.000 habitants; les poblacions de Sallent, les Borges Blanques i el Vendrell –al voltant de 4.000 habitants– obtingueren una biblioteca de segon grau i a Pineda, amb 2.000 habitants li'n pertocà una de tercer grau. El cas de Canet, molt per sota dels 4.000 habitants, resulta insòlit ja que és assimilada a biblioteca de primer grau, immediatament després de concedida. La distinció de grau comportava diferent assignació de la Mancomunitat per a l'adquisició de llibres: 5.000 ptes. les de primer grau; 3.000 les de segon i 1.000 les de tercer. En cap cas, però, s'esmenta la quantitat de llibres que pertoca a cada grau. Els ajuntaments estaven obligats també a fer una aportació econòmica, molt minsa en comparació a la inversió que feia la Mancomunitat: 500 ptes. anuals per a les biblioteques de primer grau; 250 ptes. per a les de segon grau i 100 ptes. per a les de tercer. La preocupació per la migradesa de fons que Rubió detectà en fer-se càrrec de la direcció d'aquestes biblioteques el portà a demanar que la Mancomunitat fés un aportació anual similar a la dels ajuntaments per a l'actualització del fons, amb la qual cosa a partir de 1920, les quantitats per a la compra de llibres foren de 1.000, 500 i 200 ptes., respectivament per a cada grau.⁴⁰¹

Els llibres s'enviaven a les biblioteques des de la Central, mentre que les revistes i premsa periòdica eren enviats des de les llibreries on s'havia fet la subscripció. Els primers temps la tramesa dels escassos llibres es comunicava a través de cartes o targetes postals. A partir de l'any 1920, un cop creada la Central, les trameses es fan amb regularitat, més o menys cada mes, amb un nombre de documents que oscil·la entre deu i trenta, i s'acompanyen de la relació d'autors i títols.⁴⁰²

Els llibres de registre conservats no ens permeten de saber amb certesa quina era la quantitat de volums amb què es dotava cada biblioteca en la primera

---

⁴⁰¹ AD, Lligall 3.735, exp. 2, 29 de setembre de 1920.

⁴⁰² Les biblioteques de Canet i Valls conserven les llistes de llibres tramesos des dels seus inicis. Intuïm, sense haver-ne fet una comparació sistemàtica, que són iguals.

etapa. De les quatre biblioteques inuagurades a l'any 1918, els llibres de registre de Valls i les Borges Blanques han desaparegut; de les restants, Olot té un nombre de volums registrats estranyament ridícul, però bé podia ser que la biblioteca disposés de més fons encara per registrar; Sallent, per la seva banda, suma al fons de la Mancomunitat la donació de la biblioteca de l'Ajuntament. Ultra aquestes discrepàncies entre biblioteques, el registre no resulta del tot precís pel que fa a quantitat de volums per la irregularitat amb que, en els primers temps, es feia el procés de registre: tal com es pot veure en els llibres de Sallent i demostren també sovintejadades cartes de Rubió a les bibliotecàries aquestes no discriminaven obres –títols– i volums; i, en algun cas, registraven tot títol de revista, sense formar un volum.⁴⁰³ En les biblioteques inaugurades els anys següents, en què els processos estan més normalitzats, els números dels llibres de registre se'ns presenten també amb interrogants, tals com el nombre superior de fons de Pineda comparat amb el del Vendrell i amb Canet que eren biblioteques superiors en grau:

Taula 7: Número de registre (desembre de l'any d'inauguració)

<i>Biblioteques (ordenades per grau i data d'inauguració)</i>	<i>Número registre a desembre de l'any d'inauguració</i>
Valls (primer grau)	No es conserva
Olot (primer grau)	486 (1918)
Canet (primer grau)	1.385 (1919)
Figueres (primer grau)	2.876 (1922)
Sallent (segon grau)	2.096 (1918)
Les Borges Blanques (segon grau)	No es conserva
El Vendrell (segon grau)	1.641 (1920)
Pineda (tercer grau)	2.054 (1922)

Probablement, podem extreure més certeses de les dades de l'any 1922, el primer en què es publica l'anuari i que recull en les dades estadístiques el nombre d'obres –no de volums– de cada biblioteca:

⁴⁰³ Arxiu Valls, Carta de Rubió, 1 de juny de 1920: "Tingui present que cada volum de la biblioteca ha de portar un número de registre i arrecli els que no estiguin així, encara que sigui portant-los al primer número que tingui en blanc en el mateix".

Taula 8: Número de registre (desembre 1922)

<i>Biblioteques (ordenades per grau i data d'inauguració)</i>	<i>Fons 1922</i>
Valls (primer grau)	2.586
Olot (primer grau)	2.110
Canet (primer grau)	2.372
Figueres (primer grau)	2.204
Sallent (segon grau)	1.962
Les Borges Blanques (segon grau)	1.766
El Vendrell (segon grau)	1.689
Pineda (tercer grau)	1.322

Segons aquestes xifres podem deduir que les biblioteques de primer grau tenien uns fons que superaven els 2.000 volums, les de segon grau tenien al voltant de 1.500 i les de tercer al voltant de 1.300. Entre les biblioteques de segon i tercer grau no hi havia una gran diferència.

La relació entre el nombre de llibres i el nombre d'habitants és una dada que, més que el nombre total de volums, ens permet valorar la suficiència dels fons. D'acord amb les dades del cens que consten a l'anuari de 1922 (en cas contrari s'indica la font), la relació és la següent:⁴⁰⁴

Taula 9: Relació volums/habitant

<i>Biblioteques (ordenades per grau i data d'inauguració)</i>	<i>Fons 1922</i>	<i>Habitants (data cens entre parèntesi)</i>	<i>Llibres per hab.</i>
Valls (primer grau)	2586	10698 (1920) ⁴⁰⁵	0,24
Olot (primer grau)	2.110	10.333 (1921)	0,20
Canet (primer grau)	2.372	3.658 (1921)	0,64
Figueres (primer grau)	2.204	13.192 (1920) ⁴⁰⁶	0,16
Sallent (segon grau)	1.962	4.653 (1921)	0,42
Les Borges Blanques (segon grau)	1.766	4.592 (1921)	0,38
El Vendrell (segon grau)	1.689	4.518 (1921)	0,37
Pineda (tercer grau)	1.322	2.185 (1921)	0,60

Com és d'esperar, el nombre de volums per habitant és més baix en les poblacions més habitades. Així, totes les de primer grau (excepte Canet pel fet

⁴⁰⁴ Prenem de referència l'anuari del 1922 perquè és el primer on es publiquen les dades de totes les biblioteques que estudiem.

⁴⁰⁵ Font: Instituto Nacional de Estadística.

⁴⁰⁶ Font: Instituto Nacional de Estadística.

que es tractada com biblioteca de primer grau quan, per la seva població, li correspondria el segon grau) presenten una relació molt baixa; en les de segon grau, que presenten poques diferències, sobresurt Sallent, que ja disposava d'un fons de l'Ajuntament; i, finalment, la població de Pineda és la més ben dotada del conjunt. El nombre de volums per habitant en el cas de Figueres és molt reduït, però hem de tenir en compte que porta només un any de funcionament: a l'any 1931 haurà doblat el seu fons (6.189) que, per una població de 14.208, representarà un percentatge de 0,43 %. Si analitzem les dades de l'anuari de l'any següent 1923 podem observar quin és l'increment en un any:

Taula 10: Increment anual de llibres (1922-1923)

Biblioteques (ordenades per grau i per data inauguració)	Fons 1922	Fons 1923	Increment	Vol. Per hab.
Valls (primer grau)	2.586	3.088	502 (19,41%)	0,28
Olot (primer grau)	2.110	2.608	498 (23,60%)	0,25
Canet (primer grau)	2.372	2.770	398 (16,77%)	0,75
Figueres (primer grau)	2.204	2.779	575 (26,08%)	0,21
Sallent (segon grau)	1.962	2.497	525 (10,30%)	0,53
Les Borges Blanques (segon grau)	1.766	2.268	502 (28,42%)	0,49
El Vendrell (segon grau)	1.689	2.117	428 (25,34 %)	0,46
Pineda (tercer grau)	1.322	2.095	773 (58,47%)	0,95

L'augment més notable es produeix a la biblioteca de Pineda: en aquest cas podem deduir una intenció d'augmentar ràpidament els fons ja que era una biblioteca nova. La resta tenen uns augments, en nombre de volums, entre 400 i 600 volums sense distinció de grau (Valls i les Borges Blanques incorporen el mateix nombre de llibres; i el Vendrell en suma molts menys que les Borges Blanques). La relació de volums/habitants, encara que comptabilitzat només sobre el cens dels anys 1920 i 1921, mostra un augment beneficiós per a les biblioteques de segon i tercer grau, mentre que les de primer grau, exclosa obviament Canet, disposen de pocs llibres. Malgrat que aquests percentatges ens puguin semblar insuficients per servir els lectors d'aquestes poblacions, cal recordar que en aquells anys gran part de la població era analfabeta, amb uns percentatges que oscil·laven a Espanya al voltant del 25%. En algunes dades estadístiques, Rubió afegeix el percentatge

d'analfabets a les xifres dels anuaris per ajustar les dades a la realitat.

L'any 1925, en el moment de liquidar la Mancomunitat, Rubió presenta un document d'inventari dels béns de les biblioteques en què dona el nombre aproximat de volums de les biblioteques, que podríem comparar amb les dades del 1922.⁴⁰⁷

Taula 11: Comparativa de fons (1922-1925)

Biblioteca	Nombre d'obres 1922	Nombre de volums 1925
Valls (primer grau)	2.586	4.600
Olot (primer grau)	2.110	4.200
Canet (primer grau)	2.372	4.100
Figueres (primer grau)	2.204	4.300
Sallent (segon grau)	1.962	4.300
Les Borges Blanques (segon grau)	1.766	3.500
El Vendrell (segon grau)	1.689	3.500
Pineda (tercer grau)	1.322	3.200

La comparació es fa difícil tenint en compte no només la diferència de comptar obres i volums, que pot arribar a ser notable, sinó també perquè la xifra de l'any 1922 és una xifra exacta i la del 1925 és aproximada. No obstant, si que es pot observar un increment d'uns dos mil volums en totes elles.

5.5.3 Tipologia del fons

L'instrument més fiable per a l'anàlisi de la col·lecció d'una biblioteca és el llibre de registre, document on es registren per número correlatiu tots els volums que s'integren al fons de la biblioteca i que permet identificar-los. A través dels llibres de registre disposem de moltes altres dades d'interès sobre el fons, com la seva procedència, el ritme d'adquisicions, el preu o les dates d'edició, segons siguin de completes les dades. El nostre estudi pren com a font els llibres de registre d'Olot i Sallent, les dues biblioteques inaugurades el 1918 que els conserven, i el llibre de registre de la biblioteca del Vendrell, inaugurada el 1920, la primera de la gestió de Rubió.

⁴⁰⁷ ABC, Capsa 507, 9 de maig de 1925.

En les biblioteques inaugurades a l'any 1918, possiblement per la premura del temps, s'hi van dipositar els fons i, un cop en funcionament, es dugué a terme la feina tècnica d'organització dels llibres: registrar i catalogar. Així es veu en els llibres de registre conservats que s'inicien el mateix dia o l'endemà de la inauguració. En les biblioteques posteriors, com és el cas del Vendrell, hi ha un treball previ i es comença a registrar temps abans de la inauguració. Malgrat les absències i deficiències, els llibres de registre resulten l'única font per conèixer els fons inicials de les biblioteques ja que de la primera època (1918-1920) tampoc es conserven –o no existien– les llistes de trameses de llibres adquirits per la Direcció d'Instrucció Pública i enviats a les biblioteques. Les primeres llistes d'aquests tipus, que consisteixen en una llista mecanografiada alfabètica d'autors i títols en paper còpia, les trobarem a partir de la creació de la Central Tècnica, l'any 1920. Les llistes de llibres distribuïts a les biblioteques són iguals per a totes; només en alguna ocasió s'hi afegeix a mà un títol que determinada biblioteca ha sol·licitat o ha extraviat. Es fa evident que la selecció dels llibres és comuna i conjunta per a totes les biblioteques.

▪ **Publicacions periòdiques**

Les revistes i la premsa eren considerades un fons de gran importància per atraure lectors a la biblioteca. Dins del recinte s'exposaven en una taula, prop de l'entrada, per fer-les més visibles. La relació de subscripcions que consta en les trameses de la Direcció d'Instrucció Pública i de la Central de Popolars dels anys 1919 i 1920 és la següent:⁴⁰⁸

Agricultura. Continua amb el títol *Agricultura i ramaderia*, 1917-

Biblioteca catalana (subscripció de llibres)

Biblioteca literaria (subscripció de llibres)

Chiffons. Revista francesa de modes, Paris, 1907-1914; 1916-1932.

D'ací d'allà. Revista il·lustrada, 1918 -1936.

⁴⁰⁸ Llistat de subscripcions conservat a la biblioteca de Sallent amb data de desembre de 1919 i llistat de Canet amb data de 31 desembre 1920. No hem localitzat cap altra llista posterior.

Economia i finances. Revista quinzenal d'informació i divulgació. 1917-1936

Enciclopedia catalana (subscripció de llibres)

Escena catalana (subscripció de llibres)

Excelsior, journal illustré quotidien. Diari francès, 1910-194?

Guia regional de ferrocarriles.

Indústria tèxtil. Publicació mensual, 1917-

Je sais tout. Revista francesa de ciències i de divulgació, destinada al públic juvenil, 1905-1939.

Le Journal de la bonneterie, lingerie et confections, 1886-1963.

Journal de Genève. Diari suís, 1826-

Larousse mensuel illustré, revue encyclopédique universelle, Paris 1907-1940.

La lectura. Revista mensual, Madrid, 1901-1920.

Lectura popular. Col·lecció d'obres de literatura en català.

Lectures pour tous, revue universelle et populaire illustrée, Paris 1898-1971.

La publicidad. Edició de matí i de nit. Diari editat en castellà del 1877 fins al 1922. Després seguí en català fins el 1939.

La revista. Publicació literària quinzenal en castellà, 1915-1936.

El sol. Diari de Madrid, 1917-1939.

La veu de Catalunya. Diari, 1899 -1937.

Vell i nou. Revista d'art , 1915 -1921.

Vida cristiana. Abadia de Montserrat, 1914-1924?

Vogue. Revista de modes, New York; Paris 1920-1940.

El públic tenia a disposició la premsa nacional i algun títol francès, a més de butlletins especialitzats en tècniques o ciències: agricultura, economia, tèxtil. Anotem també la presència de revistes d'humanitats: art i literatura. En canvi, les publicacions infantils, al igual que els llibres per nens, són inexistents als inicis i, fins més endavant, no hi trobarem la *Rondalla del dijous* i *La mainada*. Les revistes de modes tenien una gran acceptació, fins al punt que alguna bibliotecària comenta que les senyores no llegeixen altra cosa, tot i que troben

a faltar figurins senzills i revistes de roba blanca.⁴⁰⁹ Els anys de la República, la secció de revistes femenines de modes i de cura de la llar tindrà un fort increment amb publicacions estrangeres que faran les delícies d'aquest públic.⁴¹⁰

A aquest llistat hi hem d'afegir altres publicacions que apareixen citades en els anuaris, en la correspondència dels arxius de les biblioteques –notes de volums relligats retornats des de la Central– o anotats en els llibres de registre. Ens consten:

Bella Terra. Revista d'informació general i literatura, 1923 -1927.

Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya. Revista d'excursionisme, 1891-1938.

La ciutat i la casa: revista d'arquitectura, arqueologia i bells oficis.
Publicada per l'Associació d'Arquitectes de Catalunya, 1925-1928.

Ibérica. Revista de ciències, 1913-1962.

El mundo en auto. Revista tècnica, 1924-1925.

Rondalla del dijous. Revista infantil, 1924 (2a època)

Revista catalana de música. 1923.

Revista de Vich. Revista de literatura, 1917-1919.

A més d'aquestes publicacions, les biblioteques rebien per donatiu totes les revistes de les diferents seccions de l'Institut d'Estudis Catalans i d'altres organismes de la Mancomunitat com *Quaderns d'estudi* o el *Butlletí de la Biblioteca de Catalunya*, a més de moltes publicacions d'àmbit local, revistes i diaris que sempre eren acceptats per a la secció de col·lecció local.

En general, podem dir que l'oferta de publicacions periòdiques, llevat del públic infantil, per al qual existia tanmateix una bona oferta, era variada i atenia tots els públics.

⁴⁰⁹ *Anuari...* (1924), p. 60.

⁴¹⁰ Entre els títols que s'esmenten als anuaris trobem: *Les ouvrages du jardin des modes, Vie à la campagne, Françoise, Soyons pratiques, Ladie's home journal, L'illustration, Homes and gardens, Vanity fair*.

▪ **Llibres**

Tal com hem dit anteriorment, per analitzar la tipologia del fons de les biblioteques –autors, matèries i llengües– hem treballat amb el buidat dels llibres de registre d'Olot, Sallent i el Vendrell.⁴¹¹ Aquestes dades, sobretot les que es refereixen al tipus d'obres i a les matèries, ens donen les pautes per caracteritzar el diferent model de lector a que s'adreçaven els responsables de les biblioteques.⁴¹²

Olot

Olot és la primera biblioteca concedida i la segona inaugurada el 22 de setembre de 1918. Per analitzar el fons, s'ha buidat el llibre de registre entre la primera data, el mateix dia de la inauguració, fins a final de l'any 1919, amb un total de 602 registres, distribuïts en dos períodes.⁴¹³

Taula 12: Olot. Llibre registre 1918-1919

Num. registre a desembre 1918	486
Núm. registre a desembre 1919	116

La primera observació que salta a la vista és la xifra reduïda de fons durant el primer any de funcionament, sobretot tenint en compte, com s'ha indicat abans, que a una biblioteca de primer grau li pertocaven aproximadament uns 2.000 volums. L'explicació més plausible és que els llibres hi fossin però la bibliotecària no hagués tingut temps de registrar-los; l'altra és que realment disposés d'aquests pocs fons, cosa que podria indicar la dificultat en el procés d'adquisició i distribució dels llibres per manca d'un sistema encara

⁴¹¹ La relació de títols dels buidats d'Olot i Sallent, d'elaboració pròpia, s'inclou a l'Annex II. El buidat de la biblioteca del Vendrell s'ha pogut consultar gràcies a l'amabilitat de Jordi Llobet. La base de dades forma part del treball: Jordi Llobet, "Lectura pública i lectures populars: model de col·lecció i lectura a les biblioteques populars de la Mancomunitat de Catalunya: 1918-1924". Treball de recerca del Doctorat d'Humanitats. Universitat Pompeu Fabra, 2004.

⁴¹² Una primera reflexió sobre com els processos de selecció i formació de les col·leccions de la biblioteca pública responen a un model de lector es pot trobar a: Jordi Llobet, "Del llibre al lector: els ordres de la lectura pública", *Item*, 33 (gener-abril 2003), p. 5-14.

⁴¹³ En tots els casos analitzats s'ha buidat l'any següent a la inauguració per disposar de dades més completes.

organitzat.⁴¹⁴ Tot i així, aquesta és una suposició que contrasta, inexplicablement, amb l'adquisició de volums per a Sallent, biblioteca inaugurada simultàniament (29 de setembre de 1918) que compta el primer any amb més de 1.500 volums provinents de la Direcció d'Instrucció Pública.

El fons d'Olot, del qual s'han eliminat els títols duplicats, presenta la següent distribució per matèries i llengües:⁴¹⁵

Taula 13: Olot. Distribució per matèries i llengües

Matèries	Total	%	Català	Castellà	Francès	Altres
0 Obres generals	14	2,4	6	4	2	1 llatí 1 bilingüe
1 Filosofia	37	6,3	10	26	1	
2 Religió	15	2,5	6	9		
3 Ciències socials	91	15,6	17	73	1	
4 Llengua	50	8,5	18	8	3	1 alemany 1 italià 19 bilingües
5 Ciències pures	65	11,1	11	47	7	
6 Ciències aplicades	63	10,8	7	49	7	
7 Art. Jocs. Esports	68	11,6	7	17	28	16 partitures
8 Literatura	132	22,6	47	63	22	
9 Història	28	4,8	4	21	3	
91 Geografia	11	1,8	1	9	1	
92 Biografies	9	1,5	1	8		
TOTAL	583	100%	135	334	75	39

En una primera observació veiem que, en la distribució de les matèries, predomina la literatura, encara que no excessivament en relació a les restants, fet lògic tenint en compte que, segurament, hi havia major producció en literatura que en d'altres matèries.

⁴¹⁴ La mateixa sorpresa es manifesta en l'informe sovint esmentat de Rubió, al juny de 1920, on confessa no saber la raó per la qual Olot, havent satisfet l'Ajuntament la subvenció corresponent, no havia rebut cap llibre des de l'agost del 1919.

⁴¹⁵ La classificació s'ha fet a partir dels títols de les obres ja que el llibre de registre no incorpora aquesta informació.

Taula 14: Olot. Matèries ordenades per %

Matèries	%
8 Literatura	22,6
3 Ciències socials	17,8
7 Art. Jocs. Esports	11,6
6 Ciències aplicades	10,8
5 Ciències pures	10,1
4 Llengua	8,0
1 Filosofia	6,3
9 Història	4,4
2 Religió	2,5
0 Obres generals	2,4
91 Geografia	1,7
92 Biografies	1,3

Si ens detenim en la relació de títols que conformen el fons per cadascuna de les matèries, podem observar:

- En la classe de Literatura, hi ha un important contingent de títols en català i una bona presència de títols en francès, en relació al castellà. En la selecció trobem clàssics castellans (Cervantes, Fray Luís de León, Garcilaso); clàssics llatins i grecs (Esquil, Homer, Horaci); clàssics de la literatura europea (Dante, Molière, Shakespeare) i clàssics catalans (Ausiàs March, Lull, Verdaguer). Notem l'absència dels escriptors medievals de les grans cròniques i del *Tirant lo blanc*. Els autors contemporanis catalans també hi tenen algun títol: Maragall, Ruyra, Carner... així com les traduccions modernes (Twain, Lagerloff, Poe) presents en les edicions de l'Editorial catalana i la Biblioteca literària de l'Avenç. Tot i així, són remarcables en aquest fons proveït per la Mancomunitat les absències d'obres d'autors catalans com Prudenci Bertrana, Josep M. Folch i Torres, Santiago Rusiñol, Àngel Guimerà i Ignasi Iglesias – amb només un títol cadascú–, Apel·les Mestres, Miquel Costa i Llobera, Narcís Oller, Josep Pous i Pagès, Víctor Balaguer, Víctor Català. Entre els autors castellans absents apuntem Calderón, Lope de Vega, Quevedo i autors representius del segle XIX: Espronceda, Larra o el Padre Coloma. En la llista d'absents anotem també autors clàssics de la novel·la del segle XIX com Manzoni, Dickens, Balzac i Victor Hugo.

Les obres en francès no són pròpiament dels autors més clàssics sinó d'autors dels quals segurament no existia obra traduïda; per tant, el criteri podem suposar que era ampliar la mostra de lectures.

Es significatiu, dins la matèria de literatura, l'absència d'obres per al públic infantil, ja siguin novel·les juvenils, llibres il·lustrats per a més petits o revistes. No hi consten llibres infantils, excepte els dos títols classificats com a literatura, *Contes d'Andersen* i *Contes d'infants i de la llar* dels germans Grimm, tots dos editats per Editorial catalana. Aquest buit crida l'atenció pel fet que, en el Projecte, Ors exposava la necessitat que totes les biblioteques disposessin d'una sala per al públic infantil, pel al qual se suposa que hi havia d'haver obres adequades. Tot i que l'edició infantil havia de tenir la seva desclosa a partir dels anys vint i trenta, en aquell moment existien alguns títols –al marge de les abundants revistes infantils, de les quals *En Patufet* (1904) n'era la més popular– que es troben a faltar, com les novel·les de Folch i Torres de la “Biblioteca Patufet” iniciada el 1914, o altres títols notables com *Tria* (1909), selecció de lectures per a nois a càrrec de Joan Maragall, els contes d'Andersen i de Perrault publicats per l'Avenç (1907), les *Rondalles populars catalanes* il·lustrades per Joan Vila (1908) o *Deu rondalles de Jesús infant* de Josep Carner (1904).⁴¹⁶ Més difícil fóra que comptessin amb els àlbums de l'editorial Muntanyola que fins l'any 1917 no es començaren a editar. L'absència no es limita al llibre infantil en català: tampoc no hi consten títols de llibre infantil castellà de gran abast com la col·lecció “Araluce” o contes de l'editorial Calleja o de Ramon Sopena.⁴¹⁷ Aquesta manca de llibre infantil serà subsanada posteriorment, ja que a partir de 1920 s'inclouran abundants títols infantils, com podem veure en l'anàlisi dels fons de la biblioteca del Vendrell.

⁴¹⁶ Per a l'estudi de l'edició infantil remetem a: Teresa Rovira, Carme Ribé, *Bibliografia històrica del libro infantil en catalán* (Madrid: Anaba, 1972).

⁴¹⁷ El catàleg de referència per al llibre infantil en castellà, malgrat les deficiències, continua essent l'obra de Carmen Bravo-Villasante, *Historia de la literatura infantil española* (Madrid: Doncel, 1963).

■ La matèria de Ciències socials, amb un 17,8 % del fons, presenta un catàleg prou variat, malgrat que la majoria de títols són en llengua castellana, per qüestions pròpies de mercat. Hi trobem dret (recull de legislació, codi civil), ensenyament (amb obres de Dewey i Pestalozzi), sociologia, economia (Carnegie) i política (quatre títols de Prat de la Riba)

■ En tercer lloc (11,6%) , trobem els llibres d'Art, jocs i esports. De les tres matèries que conté aquesta classe, el que abunda més a la biblioteca d'Olot és l'art, concentrat sobretot en dues col·leccions en francès: "Les classiques de l'art" i "Les villes d'art celebres". En canvi, només conté un títol sobre esports (*Football*, de la col·lecció "Los sports" d'editorial Sintès de la qual trobarem abundants títols a la biblioteca de Sallent) i un d'introducció a la fotografia. El més remarcable, vist del moment actual, és l'existència en el fons de partitures, segurament de peces per a piano.

■ Les classes 5, Ciències pures, i 6, Ciències aplicades, tenen uns percentatges similars (10,8 % i 10,1 %) que sumats, ja que són matèries complementàries, significarien el segon lloc en la classificació del total. En la relació de títols hi trobem una àmplia varietat. En el 5, trobem manuals i llibres de nocions de ciències com astronomia, química, botànica, física; la zoologia, però, és del tot absent, probablement, perquè en aquells anys l'estudi dels animals interessa només des del punt de vista de la seva explotació. En el 6, tenim llibres d'agricultura, puericultura, pintura, mecànica, fusteria, higiene, mecanografia, telegrafia, telefonia, cuina, medicina domèstica, cura dels animals, comptabilitat: llibres relacionats amb els oficis i amb les necessitats bàsiques del públic. En aquest sentit el fons respon a la idea americana de biblioteca pràctica, que mira d'equilibrar-se amb la notable selecció de literatura.

■ En la classe 4 dedicada a la Llengua, amb un percentatge del 8,1 % proper a la filosofia, tenen un pes important les obres normatives de llengua catalana

–diccionaris de català de l’Aguiló, diccionari ortogràfic de Fabra, les normes ortogràfiques de l’IEC– i una àmplia mostra de diccionaris bilingües de les llengües estrangeres més properes (francès, alemany, anglès, portugués).

■ En la classe 1 d’obres de Filosofia, amb un 6,3 %, abunden les obres generals de divulgació (història, compendis, biografies de pensadors..) més que obres d’autors. Trobem a faltar sobretot clàssics grecs i llatins i, pel que fa als catalans, només s’hi inclou una obra de Balmes. Podríem considerar mostra de l’interès personal d’Eugeni d’Ors i del seu coneixement d’aquesta matèria a causa de la seva formació, el fet que, comparativament, hi hagi un nombre superior de títols en aquesta secció que en la classe 2 de *Religió* (2,5 %) , matèria que, possiblement, comptava amb una producció similar o major, i que deuria ser de major interès per a la població que la filosofia. En aquest apartat trobem les biografies de Sant Francesc d’Assís, les obres completes de Torras i Bages, i les edicions de textos bíblics dutes a terme per l’IEC.

■ La classe 9, Història, amb un percentatge de 4,4 % se situa en les matèries poc nodrides, encara que la tria sembla adequada. Si hi afegim les restants classes del 9, Geografia (1,7 %) i Biografies (1,3 %), obtenim un 7 % que només li permet passar per davant de la Filosofia. En les obres d’història predominen les de caràcter general de tots els períodes i països (història de Grècia, Europa, Espanya, Catalunya); en la geografia, malgrat els pocs títols, hi ha les obres imprescindibles de referència com els atlas, alguns compendis i obres de temàtica local (*Olot y su comarca* d’Esteve Paluzie i una ressenya històrica del Santuari de Ntra. Sra. del Tura). En les biografies, a causa de la poca producció en català tots els títols són en castellà (i de la mateixa col·lecció “Vidas de grandes hombres”) excepte la biografia de Prat de la Riba, publicada a la col·lecció “La Novela blanca”.

■ Les Obres generals, amb un escàs 2,4 %, són enciclopèdies o diccionaris enciclopèdics (Espasa, Larousse, Calleja) propis d’una biblioteca pública. A

aquestes s'hi afegien altres obres molt específiques provinents de donació de l'IEC, com la bibliografia lul·liana o el catàleg de la col·lecció cervantina de la Biblioteca de Catalunya, d'interès per a un públic reduït. A remarcar entre aquests títols l'índex de llibres prohibits.

En general, podem parlar d'un fons reduït però prou equilibrat i complet en cadascuna de les matèries, que s'aniria ampliant amb els anys posteriors. Recordem l'absència de llibres infantils i la incorporació de partitures en el fons.

Sallent

Aquesta observació del fons de la biblioteca d'Olot contrasta, però, amb el fons amb el qual es dota la biblioteca de Sallent, inaugurada també al mes de setembre de 1918. Les diferències són notables, tant en la quantitat com en la temàtica i, malgrat no disposem de certeses que ens permetin explicar les raons, hem volgut deixar-ne constància per la seva peculiaritat. La quantitat de fons inicial divergeix de manera espectacular entre les dues biblioteques: mentre Olot suma sis-cents registres, la biblioteca de Sallent disposa de prop de dos milers de volums. Encara que en aquest cas es dona la circumstància que s'ha incorporat al fons una donació d'aproximadament cinc-cents volums provinents de la biblioteca de l'Ajuntament, igualment la quantitat del fons de Sallent, biblioteca de segon grau, dobla el fons d'Olot de primer grau, sense que haguem localitzat cap document que ho justifiqui.

El llibre de registre que es conserva a la biblioteca de Sallent, inaugurada el 29 de setembre de 1918, s'inicia en data d'1 de setembre. En la primera pàgina preliminar conté una nota, amb data de 21 de juny de 1921, en què la bibliotecària, Glòria Sancho, avisa que ha esmenat el llibre complint ordres de la Direcció Tècnica per tal de refer el compte de volums i obres. El cúmul d'errors del llibre de registre comporta que el nombre de 2.502 volums inscrits des de l'any 1918 fins desembre de 1919 quedi rebaixat al voltant de 1.700.

Per a l'anàlisi de la composició temàtica del fons, s'ha treballat sobre un total de 1.574 referències, de les quals 1.079 corresponen a llibres procedents de la Mancomunitat i les 495 restants al fons donació de l'Ajuntament. El buidat inclou només obres, sense comptabilitzar els volums; tampoc s'han recollit les publicacions periòdiques registrades, tant si eren només un número o si era un any sencer, ni els fullets. Aquest fet, més l'eliminació de títols de difícil identificació, és la causa de la diferència entre els volums que consten en el llibre de registre i el nombre de títols recollits a la base de dades.

A continuació analitzem el fons procedent de la Direcció d'Instrucció Pública pel que fa a la distribució per matèries i per llengües:

Taula 15: Sallent. Distribució per matèries i llengües.

Matèries	Total	%	Català	Castellà	Francès	Altres
0 Obres generals	3	0,2		2	1	
1 Filosofia	38	3,5	6	29	3	
2 Religió	13	1,2	3	10		
3 Ciències socials	52	4,8	13	37	2	
4 Llengua	34	3,1	11	19	1	1 italià 1 angles 1 alemany
5 Ciències pures	50	4,6	8	39	3	
6 Ciències aplicades	117	10,8	12	97	8	
7 Art. Jocs. Esports	78	7,2	9	53	16	
8 Literatura	601	55,6	89	189	322	1 italià
9 Història	52	4,8	8	38	6	
91 Geografia	25	2,3	2	22	1	
92 Biografies	16	1,4		11	5	
TOTAL	1.079	100%	161	546	368	4

La distribució de matèries per ordre de preferència ens dóna el resultat següent:

Taula 16: Sallent. Matèries ordenades per %

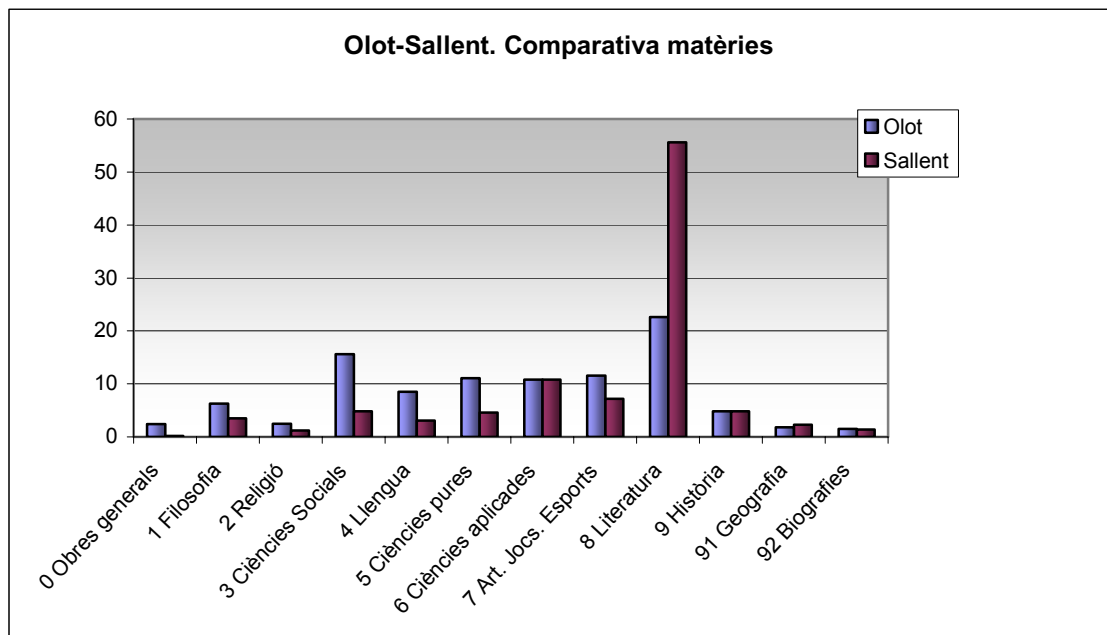
Matèries	%
8 Literatura	55,6
6 Ciències aplicades	10,8
7 Art. Jocs. Esport	7,2
3 Ciències ocials	4,8
9 Història	4,8
5 Ciències pures	4,6
1 Filosofia	3,5
4 Llengua	3,1
91 Geografia	2,3
92 Biografies	1,4
2 Religió	1,2
0 Obres generals	0,2

En aquesta composició del fons de Sallent, observem una total preponderància de la Literatura que ocupa, amb el 55,6 %, més de la meitat de la biblioteca. A aquesta desviació, se li afegeix la curiositat que l'oferta de literatura en francès (322 títols de la col·lecció "Nouvelle Bibliothèque populaire") supera la suma de títols oferts en castellà i català (278). La matèria que ocupa menys a la biblioteca són les obres generals a les quals pertoca només 0,2, el % més ínfim. A més, cap dels tres títols d'aquesta matèria correspon a l'Enciclopèdia Espasa (començada a editar el 1905) que podríem considerar l'obra de referència clàssica en una biblioteca. Tampoc, com veurem més endavant, aquesta mancança queda pal·liada pel fons de l'Ajuntament, que només disposa de dues obres d'aquest tipus. En canvi, com hem apuntat anteriorment, la mostra d'autors i títols resulta més completa en la biblioteca de Sallent que en la biblioteca d'Olot pel fet de tractar-se d'un fons inicial més nodrit i, a més, augmentat amb la donació de l'Ajuntament. En cap dels dos casos, però, s'inclouen obres específicament infantils en la col·lecció inicial.

En el quadre següent, comparem els percentatges per matèries del fons de la biblioteca d'Olot amb els del fons de la biblioteca de Sallent, sense tenir en compte les obres procedents de l'Ajuntament:

Taula 17: Comparativa matèries Olot-Sallent

Matèries	Total Olot	Olot %	Sallent %	Total Sallent
0 Obres generals	14	2,4	0,2	3
1 Filosofia	37	6,3	3,5	38
2 Religió	15	2,5	1,2	13
3 Ciències socials	91	15,6	4,8	52
4 Llengua	50	8,5	3,1	34
5 Ciències pures	65	11,1	4,6	50
6 Ciències aplicades	63	10,8	10,8	117
7 Art. Jocs. Esports	68	11,6	7,2	78
8 Literatura	132	22,6	55,6	601
9 Història	28	4,8	4,8	52
91 Geografia	11	1,8	2,3	25
92 Biografies	9	1,5	1,4	16
TOTAL	583	100%	100%	1.079

En aquesta comparació, constatem el desequilibri a favor de Sallent en la matèria de Literatura. En cap altra matèria, malgrat disposar de més títols, Sallent supera la biblioteca d'Olot. En les matèries de Ciències aplicades,

Història i Biografies es pot observar un percentatge igual o similar; mentre que a Olot tenen major presència Ciències socials, Ciències pures, Ciències Aplicades i Art, matèries potencialment amb més demanda per part del públic que Filosofia o Religió. En conjunt, malgrat tenir un nombre menor de volums la biblioteca d'Olot presenta un millor equilibri entre les matèries.

Entre les dues biblioteques, només existeix un nombre de 206 títols coincidents; és a dir, títols que es troben a totes dues biblioteques proveïts per la Direcció d'Instrucció Pública. Pel fet de tractar-se de dues biblioteques de creació coetània, diríem que és un nombre escàs; ara bé, tenint en compte totes les altres diferències inexplicables que presenten aquests dos fons – nombre de títols i distribució per matèries– aquesta és una dada que les acosta. Podríem apuntar que, malgrat les diferències, els fons no es triaven del tot aleatòriament.

Comparativa Ajuntament-Biblioteca Popular

Per tal d'anaitzar fins a quin punt els fons de les BP s'adequaven a les necessitats del públic o presentaven una composició diferent que els acostava més al públic popular que d'altres biblioteques que existien, hem comparat el fons de la biblioteca de Sallent que provenia de la Direcció d'Instrucció Pública i el fons donat per l'Ajuntament. El fons procedent de la biblioteca de l'Ajuntament presenta aquesta distribució per matèries:

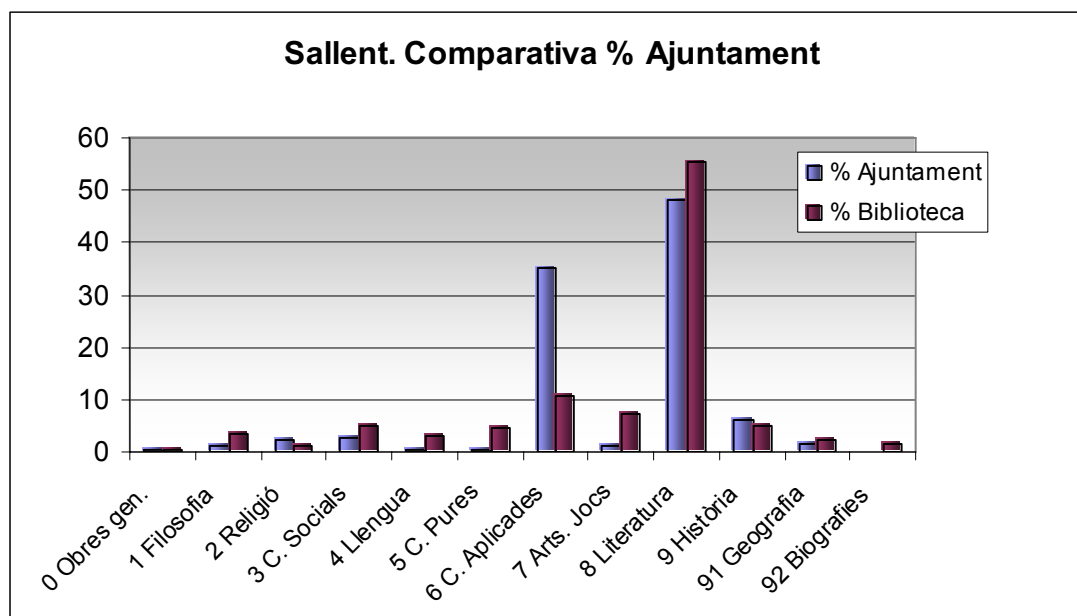
Taula 18: Sallent. Fons Ajuntament. Distribució per matèries

Matèria	%
8 Literatura	48,2
6 Ciències aplicades	35,1
9+91 Història i Geografia	6+1,7
3 Ciències socials	2,5
2 Religió	2,3
7 Arts. Jocs. esports	1,2
1 Filosofia	1,2
5 Ciències Pures	0,4
4 Llengua	0,4
0 Obres generals	0,4

L'anàlisi dels fons procedents de l'Ajuntament revela, que a l'igual, que amb els fons procedents de la Direcció d'Instrucció Pública per a la creació de la nova biblioteca, les matèries predominants són Literatura i Ciències pures, i la matèria amb menys presència és també la classe 0. La dada més rellevant és que el fons de l'Ajuntament afavoreix la tècnica (classe 6: 35,1%) molt per davant de les altres matèries però no les ciències (classe 5: 0,4 %) que tenen la mateixa reduïda presència que la llengua: podem pensar que atorguen a la biblioteca una funció sobretot de consulta aplicada i les ciències pures tenen una presència casual. En comparar els percentatges de matèries del fons de l'Ajuntament amb els de la pròpia biblioteca s'observen, però, poques diferències essencials:

Taula 19: Sallent. Comparativa matèries Mancomunitat-Ajuntament

Matèries	% Ajuntament	% Biblioteca
0 Obres gen.	0,4	0,2
1 Filosofia	1,2	3,5
2 Religió	2,3	1,2
3 C. Socials	2,5	4,8
4 Llengua	0,4	3,1
5 C. Pures	0,4	4,6
6 C. Aplicades	35,1	10,8
7 Arts. Jocs	1,2	7,2
8 Literatura	48,2	55,6
9 Història	6	4,8
91 Geografia	1,7	2,3
92 Biografies		1,4

En aquesta comparativa podem veure com els llibres de Literatura tenen una presència similar i molt superior a la resta—en tots dos casos és la meitat dels fons—; en canvi, els llibres de Ciències aplicades, de tècnica, tenen en el fons de l’Ajuntament més importància. Aquesta és, però, l’única matèria en què el fons de l’Ajuntament sobrepassa de manera notable el propi de la biblioteca; en altres casos, com Religió o Història, el percentatge de l’Ajuntament el supera en poc. Les dades ens porten a considerar el fons proveït per la Mancomunitat a través de la Direcció d’Instrucció Pública, tot i el desequilibri intern entre les matèries causat, en gran part, per l’exentricitat de l’abundant nombre de títols de novel·la en francès, més repartit que el fons de l’Ajuntament.

El Vendrell

Per estudiar la possible diferència que pogués haver-hi entre la direcció d’Ors o de Rubió pel que fa a la política d’adquisicions hem comparat els fons de les biblioteques de Sallent i del Vendrell, totes dues de segon grau i amb un nombre similar d’obres.

La col·lecció inicial de la biblioteca del Vendrell, que s’inaugurarà a l’octubre de 1920, començà a preparar-se al gener d’aquell any quan Ors deixà el

càrrec de Direcció d'Instrucció Pública i la Mancomunitat nomena Rubió, no en el mateix càrrec, sinó exclusivament com a responsable de biblioteques. A diferència de les biblioteques inaugurades l'any 1918 que, segurament per la manca de personal preparat, obrien sense registrar el fons, en aquest cas deu mesos abans es començà a registrar, en el recinte de la Universitat Industrial, al mateix replà de les aules de l'Escola de Bibliotecàries.⁴¹⁸ El primer registre porta data de 10 de desembre de 1919 i en inaugurar la biblioteca els llibres registrats son 1.106. Al desembre de 1920 presenten aquesta relació de matèries i llengües:

Taula 20: El Vendrell. Distribució per matèries i llengües

Matèria	Total	%	Català	Castellà	Francès	Altres
0 Obres generals	118	8,2	38	75	5	
087 Llibres infantils	20	1,3	15	5		
1 Filosofia	73	5,0	11	60	2	
2 Religió i teologia	33	2,3	15	18		
3 Ciències socials	147	10,2	42	104	1	
4 Llengua	56	3,9	24	19	10	3
5 Ciències pures	103	7,1	23	73	7	
6 Ciències aplicades	153	10,6	23	125	5	
7 Art. Jocs. Esports	116	8,1	32	53	31	
8 Literatura	468	32,68	212	239	16	1
9 Història	84	5,8	25	57	2	
91 Geografia	28	1,9	6	19	3	
92 Biografies	33	2,3	4	23	6	
Totals	1.432	100%	470	870	88	4

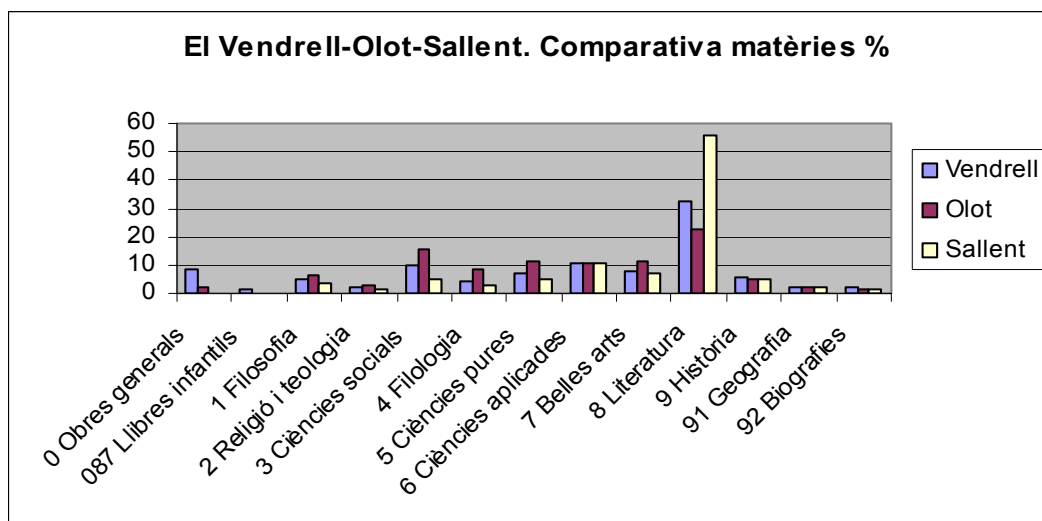
En la distribució de matèries segueix tenint preferència la Literatura, però en un percentatge molt més baix que a les biblioteques inicials. Pel que fa a la resta, podem dir que han augmentat i s'han equilibrat. Així, es detecta un creixement important de les Obres generals, les Ciències socials i les Ciències pures, mentre es mantenen en percentatges similars les Arts, la Història i les Ciències aplicades; per la seva banda, la Filosofia i la Religió rebaixen la seva presència. En la biblioteca del Vendrell s'hi compten un nombre important de llibres infantils, per la qual cosa n'hem fet un apartat. En la comparació dels fons de les tres biblioteques podem veure com la literatura segueix essent la

⁴¹⁸ T. Hostalrich, *op. cit.*

matèria amb més presència:

Taula 21: Comparativa matèries el Vendrell, Olot, Sallent.

Matèria	% El Vendrell	% Olot	% Sallent
0 Obres generals	8,2	2,4	0,2
087 Llibres infantils	1,3	-	-
1 Filosofia	5,0	6,3	3,5
2 Religió i teologia	2,3	2,5	1,2
3 Ciències socials	10,2	15,6	4,8
4 Filologia	3,9	8,5	3,1
5 Ciències pures	7,1	11,1	4,6
6 Ciències aplicades	10,6	10,8	10,8
7 Belles arts	8,1	11,6	7,2
8 Literatura	32,68	22,6	55,6
9 Història	5,8	4,8	4,8
91 Geografia	1,9	1,8	2,3
92 Biografies	2,3	1,5	1,4

A simple vista, el quadre comparatiu ens proporciona algunes dades remarcables: la incorporació de llibres infantils de ficció; l'augment del fons d'obres generals i de referència i l'augment de les biografies. Aquests tres fons temàtics resulten altament significatius ja que responen a l'interès per proveir les biblioteques de fons variats per a tot tipus de lectors. D'altra banda, l'augment de les obres generals i de referència seria una demostració de l'interès per acostar les nostres biblioteques a les biblioteques anglosaxones

en les quals el servei d'informació hi tenia un pes essencial. Aquesta distribució de matèries ens mostra una política de col·leccions diferent a la seguida fins aquell moment.

▪ *Llengua*

Pel que fa a la llengua, les tres biblioteques presenten un comportament diferent d'acord amb la quantitat i tipologia de fons de què disposen:

Taula 22: Comparativa de llengües %. El Vendrell, Olot, Sallent.

	Total	Català	Castellà	Francès
Olot	583	135 (23,15)	334 (57,28)	75 (12,86)
Sallent	1.079	161 (14,9%)	546 (50,6)	368 (34,1)
El Vendrell	1.432	470 (32,82)	870 (60,75)	88 (6,14)

En tots tres casos, predomina evidentment, el castellà per una mera qüestió de producció editorial, superant el 50 % del fons. El segon lloc, per aquesta mateixa lògica de mercat, hauria de correspondre al català, com passa a Olot i el Vendrell. Ara bé, en el cas de Sallent, el francès supera accidentalment el català, ja que el nombre d'obres de literatura en aquella llengua dispara el seu percentatge. Per tant, el percentatge de llibres en català a la biblioteca de Sallent és el més baix. Els llibres en francès disminueixen a Olot i pel que fa al fons del Vendrell, adquirit dos anys més tard, tenen una presència que podríem qualificar de lògica. De fet, i d'acord amb les conclusions de l'estudi d'A. Estivill sobre la llengua dels documents de les biblioteques del període de la Mancomunitat de la província de Barcelona, els llibres en català tendiran a augmentar fins arribar, en el cas de Pineda, oberta a l'any 1922, al 39 % dels llibres en català.⁴¹⁹

La presència de català i castellà segons les matèries ens dóna els següents resultats:

⁴¹⁹ Assumpció Estivill, "El fet cultural català a les Biblioteques Popolars (1918-1979)" (Barcelona, 1980).

Taula 23: Comparativa nombre de títols català-castellà. El Vendrell, Olot, Sallent

Matèries	El Vendrell		Olot		Sallent	
	<i>Català</i>	<i>Castellà</i>	<i>Català</i>	<i>Castellà</i>	<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
0 Obres generals	38	75	6	4		2
087 Llibres infantils	15	5				
1 Filosofia	11	60	10	26	6	29
2 Religió	15	18	6	9	3	10
3 Ciències socials	42	104	17	73	13	37
4 Llengua	24	19	18	8	11	19
5 Ciències pures	23	73	11	47	8	39
6 Ciències aplicades	23	125	7	49	12	97
7 Art. Jocs. Esports	32	53	7	17	9	53
8 Literatura	212	239	47	63	89	189
9 Història	25	57	4	21	8	38
91 Geografia	6	19	1	9	2	22
92 Biografies	4	23	1	8		11

El català té sempre poca presència, excepte en la literatura i la llengua. En el cas del Vendrell trobem un major nombre de llibres en català, que en alguns casos superen fins i tot els de castellà, com ocorre en Llibres infantils i Filologia. En canvi, segueixen essent molts baixes les adquisicions en català en les matèries de biografies o geografia, matèries en les quals no hi havia hagut un impuls institucional per potenciar l'edició de manuals en llengua catalana.⁴²⁰

En resum, podríem dir que els fons de les biblioteques presenten diferències notables pel que fa al seu nombre inicial, probablement derivades de les assignacions econòmiques, la implicació dels Ajuntaments i dels Patronats i qüestions que podem pressuposar alienes a la Direcció. En la primera època de direcció de l'Ors, la selecció de fons és més selecta i s'adiu menys a les necessitats o les característiques de la població, mentre que sota la direcció

⁴²⁰ Un exemple d'aquests manuals és la col·lecció "Minerva" de coneixements bàsics, publicada pel Consell de Pedagogia de la Mancomunitat fins a l'any 1923, amb quaranta-dos volums referits a matèries científiques i tècniques. Segons l'inventari que A. Galí fa del moviment editorial, aquesta i les publicacions de la Societat Catalana d'Edicions són les úniques col·leccions que no editen exclusivament literatura. A. Galí, "Biblioteques populars i moviment literari", dins Llibre XI, *op. cit.*, p. 231-241.

de Rubió es tendeix a una selecció més a l'abast del públic, amb un equilibri més homogeni entre les matèries, i a augmentar els llibres en català. Pel que fa a la temàtica del fons, existeix també un canvi notable entre l'època Ors i Rubió. A partir de 1920, Rubió incorpora llibres infantils i llibres de matèries potencialment més atractives –biografies– o necessàries –obres generals– per atendre les demandes dels lectors i dotar la biblioteca de fons adequats que li permetin respondre a l'objectiu de proporcionar informació i fomentar la lectura. De tota manera, aquesta disparitat no amaga una base comuna de tots dos intel·lectuals de considerar la biblioteca un “instrument de cultura”; els fons, per a ambdós, han de dur a terme la tasca civilitzadora de formar persones cultes.

5.6 Serveis i activitats

5.6.1 Horari i dies de servei

El Projecte de 1915 proposava que les biblioteques obrissin tots els dies feiners des de l'hora de la posta del sol fins a les deu del vespre, i els dies festius unes hores al matí i unes a la tarda; per a la secció infantil proposava de dotze a tres del migdia i tota la tarda del dijous, tarda que els nois no anaven a estudi. Afortunadament per a les bibliotecàries, l'horari amb què s'obriren les biblioteques fou menys ampli.

De fet, les biblioteques obrien els dies feiners entre quatre i sis hores diàries, repartides entre matí i tarda; els dies festius –diumenges i altres festes assimilables– obrien només al matí. Com es pot veure en aquest quadre resum de les biblioteques de les quals ens consta l'horari, la majoria s'obrien a mig matí, tant els dies laborals com els festius. A la tarda, procuraven tancar tard per facilitar als pagesos i als obrers que anessin a la biblioteca un cop tornessin del camp o pleguessin de les fàbriques:

Taula 24: Horaris de les biblioteques

Biblioteca	Matí	Tarda	Festius
Valls	11-13	17-20; 17-20.30 (estiu)	10-13.30
Sallent	11-12,30 ; 11-13 (estiu)	17.30-21; 19-22 (estiu)	11-13
El Vendrell	11-14; 12-13 (1923)	17-20; 16-20 (1923)	11-13
Canet	12-13	16.30-20.30; 17-21 (estiu)	11-13
Pineda	11.30-12.30; estiu tancat ⁴²¹	17-20; 16-20 (estiu)	10.30-12.30
Figueres	11-13	17-20	11-13

L'horari s'adaptava no només als horaris laborals i escolars, sinó també a les necessitats de la població; per aquest motiu, no és el mateix en totes les biblioteques. També es modificava d'acord amb l'estació de l'any que comportava que hi haguessin més hores de llum, que fes menys fred, o absència de públic en les poblacions de platja, com passa a Pineda, per exemple, que per això demana de concentrar a l'estiu tot l'horari a la tarda. Els horaris es feien públics en uns taulons d'anuncis, a l'entrada de la biblioteca, on constaven altres informacions d'interès per al públic.

Rubió, preocupat per l'obligada i difícil convivència de nens i adults a la mateixa sala i en els mateixos horaris, aconsella l'any 1923 una nova distribució horària a base de cinc hores diàries, de les quals una al menys sigui d'obertura al matí. D'aquesta manera les biblioteques podien establir una separació entre el públic d'infants i d'adults, procurant confinar els primers a les hores del matí o a les primeres de la tarda.⁴²² La bibliotecària del Vendrell en la memòria de l'any remarca els beneficis del canvi:

Aquest any hem aconseguit, amb poca dificultat, una ben marcada divisió en les hores d'assistència dels infants. [...] vàrem fer observar a la premsa local i amb un petit lletreret a la porta la necessitat de l'assistència dels infants a l'hora del migdia i de quatre a set de la tarda. Era indispensable deixar completament lliure de set a vuit la sala de lectura

⁴²¹ Arxiu Pineda, Diari, 17 de novembre de 1922. Ha demanat d'obrir el dilluns a la tarda les quatre hores i tenir tancat al matí.

⁴²² Arxiu Canet, Circular, 15 d'octubre de 1923.

per als llegidors adults. Els primers dies calgué avisar-ho a algunes criatures però [...] ara es veu ben marcadament que en quant toquen les set, ja no queden infants a la sala, i els adults poden, amb completa tranquil·litat, dedicar-se a l'estudi o a l'esbarjo que molts d'ells hi retroben. De dotze a una del migdia es pot dir que per terme mig assisteix un lector diari, i serveix exclusivament per a dedicar-nos al nostre treball.⁴²³

El comentari posa de manifest també com totes les hores de feina eren d'atenció al públic, el que s'anomena horari de portes obertes. Si tenim en compte la feina tècnica i administrativa que tenien, hem de suposar que deuriem agrair molt unes estones amb poc públic, encara que fossin els nens.

Les biblioteques estaven obertes 350 dies l'any; no tancaven per vacances que cobrien amb una substitució de pràctiques si la biblioteca era unipersonal o feien torns si la biblioteca comptava amb una auxiliar. Com hem vist en parlar de les condicions laborals de les bibliotecàries, els dies de tancament eren molt pocs.

5.6.2 Préstec

El servei de préstec fou una de les novetats més importants incorporades en les BP de la Mancomunitat, sobretot si tenim en compte que, a Espanya, aquestes foren les primeres institucions que el posaren en marxa.

El Projecte de 1915 donava algunes indicacions generals sobre el préstec – era feina de la Directora; calia deixar un dipòsit; s'havien de desinfectar els llibres; es podien deixar per una setmana prorrogables– i postposava per més endavant una reglamentació minuciosa. En l'època d'Ors, el servei de préstec només es posà en marxa a la biblioteca d'Olot; la resta ho van fer ja amb la nova direcció de Rubió:

---

⁴²³ *Anuari...* (1923), p. 63.

Taula 25: El servei de préstec a les biblioteques

Biblioteca	Any inauguració	Servei de préstec
Valls	1918	Maig 1920
Olot	1918	Agost 1919 ⁴²⁴
Sallent	1918	Desembre 1921
Les Borges Blanques	1918	Maig 1923
Canet de Mar	1919	Desembre 1920
El Vendrell	1920	Maig 1922
Pineda	1922	Desembre de 1923
Figueres	1922	1923

No hi ha una relació directa entre la data d'inauguració de la biblioteca i la data d'inauguració del préstec; més aviat, sembla que responia a l'interès de la població i a la iniciativa de la bibliotecària.

Les Instruccions de l'any 1920 dediquen molta atenció al préstec, exposant-ne el reglament i el funcionament. Les condicions eren: a) presentació per part d'un membre del Patronat; b) si el candidat era transeünt havia de fer un dipòsit de cinc ptes.; c) el lector es podia endur un volum per vuit dies prorrogables; d) el retard en el retorn era reclamat per escrit i el lector havia de satisfer l'import del segell; e) la pèrdua d'un llibre s'havia de compensar amb el seu import, i f) quedaven excloses del préstec els fulls solts, les obres de referència, les obres de la col·lecció local, els números corrents de revistes –la qual cosa vol dir que deixaven els endarrerits!–, els llibres per a infants, i altres obres a judici de la bibliotecària.

La primera biblioteca en oferir el servei de préstec fou la biblioteca d'Olot. Rubió, en l'informe de funcionament de l'any 1920, vist l'èxit que té recomana estendre'l a la resta i suggereix de suprimir el dipòsit en metàl·lic per a les persones que tinguin domicili fix a la població i siguin avalades per un membre

⁴²⁴ A l'Anuari de 1922 consta inaugurat el 2 de gener de 1920. La data de 1919 es la que consta en tota la resta d'anuaris.

del Patronat, de l'Ajuntament, els mestres o el senyor rector. Opina que és un contrasentit aquest dipòsit en una biblioteca que vol ser popular i recorda que "a moltes biblioteques populars ingleses [sic], sols exigeixen garantia personal a les persones que no tenen vot o no paguen impostos i encara la firma de presentació sols té per objecte atestiguar la declaració del domicili feta pel llegidor i poder exercir damunt d'aquest una pressió moral en el cas de faltes al reglament".⁴²⁵ Al seu parer, la instauració del préstec augmentaria el rendiment de les biblioteques que resulten poc aprofitades pel públic que treballa, ja que de cinc hores que són obertes només de sis a vuit o a nou del vespre hi ha lectors. Tot i així, en les normes de préstec de la biblioteca del Vendrell, dos anys després, segueix sent obligat deixar cinc pessetes de garantia.⁴²⁶ I quan el posa en marxa la biblioteca de Figueres, l'any 1923, segueixen vigents les mateixes normes, amb l'únic afegit de la limitació del préstec a nois menors de dotze anys.⁴²⁷

A la localitat de Canet, amb abundant població forània, la presentació obligatòria per part d'un membre del Patronat és un inconvenient i així ho fa notar la bibliotecària que els mesos de juliol i agost té un gran nombre de lectors forasters. Per facilitar-ho, Rubió li aconsella el mateix mètode que ha aconsellat a Olot: "la Bibliotecària té firmades unes quantes targetes de presentació que atorga, amb la natural discreció, a les persones de les que li consta que tenen coneixença amb algun membre del Patronat".⁴²⁸ L'important és no impedir a ningú utilitzar els serveis de la biblioteca.

A més del reglament, les Instruccions donaven les pautes per al funcionament i control del préstec, basat en diferents instruments, els mateixos que s'han usat a les biblioteques públiques fins a l'automatització de processos: registre de lectors, i fitxes dels llibres i dels lectors. La biblioteca disposava d'una

---

⁴²⁵ AD, Lligall 3.735, exp. 2, doc. 33, Informe, 20 de juny de 1920.

⁴²⁶ Arxiu Vendrell, Reglament préstec, 29 d'abril de 1922.

⁴²⁷ Les normes es publiquen al diari *La veu de l'Empordà*, 23 de juliol de 1923.

⁴²⁸ Arxiu Canet, Carta de Rubió, 27 de novembre de 1920.

llibreta de registre on s'inscrivien els lectors fent-hi constar la data, número correlatiu d'inscripció, nom de l'interessat i nom del presentador. Cada lector rebia una targeta de préstec que havia de bescanviar quan desitgés un llibre; a la vegada, el llibre disposava d'una fitxa que l'identificava amb les dades de número de registre, autor, títol i signatura. En les Instruccions es detallaven minuciosament tots els passos per fer el préstec, amb les indicacions per fer el creuament de les dades: quan un llibre surti en préstec s'anotarà a la targeta del lector el número de registre i les dates de sortida i retorn; en la fitxa del préstec del llibre s'hi anotarà el nom del lector i també les dates. Les primeres s'ordenaran per la data que cal tornar-lo; les segones, pel cognom del lector. El sistema, una variant del sistema americà Newark, era un xic entretingut, però molt simple i permetia amb un mínim d'eines el màxim control dels llibres: quins llibres eren fora de la biblioteca, quan s'havien de tornar i qui els tenia.

La demanda de préstec fou tan alta que obligà a modificacions per part de les biblioteques: a la biblioteca d'Olot augmenten el termini de préstec de llibres que no siguin de literatura a quinze dies,⁴²⁹ i a la biblioteca de Canet decideixen prestar dos llibres a la vegada, mentre tots dos no siguin de literatura.⁴³⁰ Any rere any, el servei de préstec té un major rendiment i es demostra el servei més eficaç de les BP. L'augment de préstec és una dada optimista aconseguida, com recorda Rubió,

[...] merced al régimen de franca libertad y mutua confianza que reina en estas bibliotecas. El libre acceso del público a los estantes, la Sección infantil y el préstamo de libros, sin pedir más garantías que el conocimiento del domicilio del lector, son las condiciones básicas de nuestra organización de Bibliotecas. Ellas han sido en España las primeras donde se han puesto en práctica estos métodos.⁴³¹

El préstec fou un servei molt ben rebut que s'amplià amb altres modalitats. Existia, ja des dels inicis de les BP, la possibilitat de disposar de llibres en

---

⁴²⁹ *Anuari...* (1923), p. 23.

⁴³⁰ *Anuari...* (1923), p. 50.

⁴³¹ *Anuari...* (1924-1925), p. 6-7.

préstec de la Biblioteca de Catalunya.⁴³² La tramesa era a càrrec dels lectors que havien sol·licitat el llibre, però a partir d'una resolució de la cinquena Reunió de Bibliotecàries (1922) s'acordà que fos gratuït i que els ports anessin a càrrec de les biblioteques. La biblioteca de Canet ja s'havia avançat a aquesta resolució per afavorir que la gent s'animés a demanar-ne.⁴³³ La sol·licitud de préstec a la Biblioteca de Catalunya es feia amb un talonari, dividit en tres parts, que rebien les biblioteques: la primera havia de dur la firma del lector que sol·licitava el llibre i quedava dipositada a la biblioteca; la segona i la tercera duïen el segell de la biblioteca i eren trameses a la Biblioteca de Catalunya. Els llibres podien estar a la biblioteca que els havia demanat durant quinze dies però no podien sortir en préstec a domicili.⁴³⁴

Per ampliar l'oferta de lectura de les biblioteques, a l'abril del 1924, Rubió posà en marxa els lots circulants.⁴³⁵ Aquests eren lots de llibres de "literatura de passatemp"; n'hi havia quatre de diferents, un per a cadascun dels quatre districtes en què agruparen les biblioteques: I. Valls, les Borges Blanques i el Vendrell, II. Olot i Figueres, III. Canet de Mar i Pineda i IV. Sallent. El lot, d'uns cinquanta llibres, es repartia entre les biblioteques del mateix districte; podien prestar-los als lectors i intercanviar-los entre ells. Cada llibre tenia una cèdula de préstec amb un número de registre; aquesta seguia la sort del llibre i l'acompanyava a les biblioteques on feia estada. Com a número de registre s'usava una combinació de la xifra romana de cada llista i el número correlatiu del llibre. Un cop els llibres d'una llista havien circulat, la Central s'ocupava d'organitzar el canvi amb un nou lot procedent d'un altre grup de biblioteques. Després del periple, els llibres eren adjudicats a una biblioteca. En les estadístiques calia fer constar separadament les consultes o els préstecs del lot circulant.

Per a les poblacions properes a una altra on hi havia instal·lada una biblioteca

⁴³² AD, Lligall 3.735, exp. 1, 18 de juny de 1919.

⁴³³ Arxiu Canet, Carta de Rubió, 27 de setembre de 1920.

⁴³⁴ Arxiu Pineda, Circular, 22 de juliol de 1922.

⁴³⁵ Arxiu Canet, Circular, 30 d'abril de 1924.

popular existia la possibilitat de fer préstec per mitjà de delegats. En aquest cas, una persona amb prou crèdit –sovint el mestre– agafava en préstec els llibres a la biblioteca i després en feia préstec a la seva població. Aquesta modalitat, pensada per estendre el servei, podia tenir la conseqüència negativa de deixar desguarnida la biblioteca, com bé fa notar Rubió a la bibliotecària de Canet: “Tinc por que Arenys els xuclarà la Biblioteca [...] s’haurà de limitar el número de llibres de que pugui respondre cada un dels delegats i això en interès dels lectors de Canet que són qui en definitiva merexien la preferència per ésser ells els qui contribueixen al sosteniment de la Biblioteca”.⁴³⁶

Les bibliotecàries consideraven que tothom qui tingués interès per llegir podia gaudir del préstec, com ho demostra, si més no, la bibliotecària de Valls en aquest anotació que fa al diari:

Rebut dels reclusos de la presó de Valls una comunicació demanant algunes obres. Faig una visita a la presó a fi de saber si l’encarregat vol respondre dels llibres que la Biblioteca deixi als presos. L’encarregat s’hi nega dient que qui demana aquestes obres són individus de mala fe i aconsella no deixar-los.⁴³⁷

Tant el préstec per a infants com la col·lecció local, serveis dels quals parlarem més endavant, tenien restriccions de préstec. En el cas dels infants, una de les raons era el reduït nombre de llibres d’aquesta secció; ara bé, hi havia també una raó educativa. En resposta a una demanda del Patronat de Canet d’ampliar el préstec per a infants, Rubió respon:

Respecte al préstec per a infants convindria que fes present als Srs. del Patronat que per ara no és prudent establir-lo. La Biblioteca ha d’educar no solament amb els llibres que presti, sinó sobretot habituant a certes normes de continència social, que sols s’adquireixen fent-hi alguna estada, i de les quals les criatures en freturen més que ningú. Si els llibres dels infants surten de la Biblioteca, per totes les eres i pellers de Canet hi haurà rotllos de criatures llegint-los; al poc temps es quedaria sense llibres i no podent-se fer exigible als lectors la seva reposició, no tindrien cap interès en tornar-los en bon estat. Si hi hagués un fons de llibres suficient es podria fer el d’algunes biblioteques estrangeres on són els

---

⁴³⁶ Arxiu Canet, Carta de Rubió, 27 de novembre de 1920.

⁴³⁷ Arxiu Valls, Diari, 23 de març de 1921. Annex III.

pares els qui demanen els llibres en préstec, però els infants jo no sé que en lloc siguin admesos a disfrutar d'un benefici semblant.⁴³⁸

Els llibres de la secció infantil n'estaran exclosos fins l'any 1922, quan s'estableix un acord en la cinquena Reunió de Bibliotecàries. L'augment de llibres experimentat en aquells dos anys els empeny a assajar la sortida en préstec d'algun d'ells, encara que amb restriccions: no podran inscriure's els nois menors de dotze anys, com no sigui que els pares en surtin fiadors, i n'estaran exclosos els llibres per a nens de primer grau, fins a set anys. En tot cas, les Instruccions sobre el préstec infantil recorden que:

La concessió de llibres en préstec als infants és convenient limitar-la a casos especials, considerant-la potser com un premi o estímul. No s'ha d'oblidar que, per als petits lectors, l'estada a la biblioteca és tan educadora com la lectura.⁴³⁹

En aquesta mateixa reunió, s'acorden disposicions complementàries sobre el préstec de la col·lecció local: podrà fer-se a excepció de les col·leccions de premsa periòdica, els fulls solts, estampes, gravats o aquells llibres o impresos que s'hagin de preservar pel seu caràcter o raresa.

5.6.3 Col·lecció local (CL)

Una de les innovacions que caracteritza les biblioteques populars —ultra les ja esmentades del préstec, el lliure accés o la secció infantil— és la creació de la “col·lecció local” entesa, no només com una secció de tema específic dins el fons general de la biblioteca, sinó com un servei d'informació a la població.⁴⁴⁰ El Projecte de 1915 no feia cap referència a la CL, però, posteriorment, Ors en les primeres instruccions per al funcionament de les biblioteques, disposa que les BP estan autoritzades a constituir un fons especial de llibres d'autors de la localitat o referents a ella, situats i catalogats amb separació del fons ordinari de la biblioteca; així mateix, recorda que només es poden admetre donacions

⁴³⁸ Arxiu Canet, Carta de Rubió, 27 de novembre de 1920.

⁴³⁹ *Anuari...* (1922), p. 117.

⁴⁴⁰ La creació d'aquesta secció segueix, com en la resta d'innovacions, el model de les biblioteques angleses que disposaven de les “local collection” o “local studies”.

destinades a aquesta secció.⁴⁴¹ La CL recollirà i conservarà tota mena de llibres i altres documents impresos (fullets, cartells...); d'aquesta iniciativa "en resultarà un lligam més estret i afectuós entre la Biblioteca i la població, la qual considerarà la Popular, no sols com un lloc d'instrucció i esbarjo per a la intel·ligència, sinó com el museu i arxiu de la història i cultura locals".⁴⁴²

Segons les Instruccions de 1920, els documents d'aquesta secció ocuparan un armari a part i es classificaran d'acord amb la CDU, però tots els llibres portaran un senyal, al costat de la signatura, que indiqui el fons especial a què pertanyen. La tipologia de documents impresos que pot contenir la CL és diversa: llibres referits a la població; dibuixos i mapes de la població; llibres, fascicles i fulls impresos a la població; obres escrites per autors de la població encara que siguin publicades en altres indrets; periòdics de la població; fulles religioses o estampes que es refereixin a santuaris o patrons de la població; fotografies de monuments, personalitats o esdeveniments; programes, cartells, bans, invitacions referents a la vida de la població; i articles de periòdic sobre la població. Quan no es pugui obtenir un exemplar però se'n tingui coneixement, s'incorporarà una cèdula en el catàleg de la CL. Aquesta darrera indicació mostra el sentit de servei d'informació que se li donava a aquesta secció, més enllà d'una simple col·lecció de fons temàtics o un arxiu. Així mateix, per interessar els historiadors locals a incrementar aquest fons, se suggereix que s'anunciï la creació d'aquesta secció en la cartellera i se sol·licitin donatius per enriquir-la.⁴⁴³

La idea de la CL no era nova en les biblioteques del nostre país. A Olot, el gener de 1914, creen una biblioteca pública de préstec amb "l'objecte principal de fer una Biblioteca-museu de la bibliografia comarcal que compregui les

---

⁴⁴¹ AD, Lligall 3.735, exp. 1, doc.16-20, 2 d'octubre de 1919.

⁴⁴² *Anuari...* (1922), p. 117-118.

⁴⁴³ Es pot veure un exemple de tractament de la col·lecció local a la memòria de la biblioteca de Valls de l'*Anuari...* (1923), p. 18-19, i en un informe dedicat a aquest tema d'aquesta mateixa biblioteca a l'*Anuari...* (1934), p. 21-24. La indicació que posen al costat de la signatura és "Biblioteca vallenga".

obres dels autors olotins, estudis de la comarca olotina, i tota classe de publicació estampada a Olot".⁴⁴⁴ També a la premsa de Valls, en inaugurar-se la biblioteca, s'hi publica una nota de Mn. Josep Grau, capellà de Valls, suggerint que hi hagi a la biblioteca una petita secció de llibres d'autors vallencs, dels quals en dóna una llista, més les revistes i periòdics publicats allí, treballs sobre costums i altres.⁴⁴⁵ D'aquest suggeriment se'n fa ressò el Patronat que ho recull a la memòria anual i ho recomana.⁴⁴⁶

La CL de les BP ha estat, al llarg dels anys i en moltes localitats, l'única salvaguarda del patrimoni bibliogràfic i l'única font d'informació local. De la seva importància i valor en donen fe la riquesa dels fons de què disposen en l'actualitat poblacions com Canet, Figueres o Olot.

5.6.4 Serveis als infants

Els serveis al públic infantil van ser una altra de les innovacions de les BP. Segons el Projecte de l'any 1915, les biblioteques havien de comptar entre les seves instal·lacions amb una sala especial de lectura per als infants, però la superfície dels edificis construïts no permeté crear aquest espai diferenciats. D'altra banda, com hem vist, en les primeres biblioteques dels anys 1918 i 1919 els fons per al públic infantil eren inexistents. A partir de l'any 1920, sota la direcció de Rubió, s'incrementen els fons infantils i en la Reunió de Bibliotecàries d'aquell any, s'acorda que la secció per a infants estarà formada no sols dels llibres d'entreteniment sinó també dels d'estudi que siguin apropiats a la seva edat i formació. Així mateix, es disposa que els nens tindran lliure accés a aquesta secció; però si desitgen llibres de les altres seccions els hauran de demanar a la bibliotecària. Aquesta té la responsabilitat de guiar-los en la seva tria: "L'instint i la prudència de les Srtes. Bibliotecàries les orientarà per a procedir en aquesta tasca de caràcter

⁴⁴⁴ *Butlletí de la Biblioteca de Catalunya*, núm. 2 (maig-agost 1914), p. 139.

⁴⁴⁵ *La crònica de Valls*, 3 d'agost de 1918.

⁴⁴⁶ Arxiu Valls, Acta patronat, 14 de desembre de 1919.

veritablement pedagògic”.⁴⁴⁷ L'edat apropiada en què un nen pot passar a la secció d'adults l'estableixen les bibliotecàries, així com també l'edat d'entrar a la biblioteca que es fixa, normalment, en la capacitat de llegir del nen.

Els nens, per tant, podien usar al biblioteca igual que els adults i eren en alguns casos el públic majoritari, però, en no disposar d'espai propi no només creaven problemes de convivència derivats del soroll, sinó també de la manca de places a la sala. No totes les bibliotecàries s'emprenen amb la mateixa conformitat la invasió i el comportament dels nens. En general, opinen que hi ha molt moviment infantil, cosa certa com veurem a les estadístiques, que provoquen molt enrenou, i donen molta feina. Els preocupa l'aglomeració, sobretot els diumenges al matí, i que es mirin els llibres sense llegir-los, espigolant sense criteri les prestatgeries, com descriu la bibliotecària de Canet:

En general, cuando el niño se ve delante de su sección, experimenta una ansia grande de leer o mirar todos los libros a la vez, y, tan pronto como ha escogido uno, le parecen mucho más bonitos los que deja en el armario y lo cambia [...] los niños nos ofrecen, a veces, el espectáculo de todas las pasiones de los mayores, y, como en ellos, no es trabajo de un momento el corregirlas. Hay el niño envidioso, que no gusta de otros libros que los escogidos por sus compañeros; el niño avaro, que quiere tenerlo todo bajo su mano, aunque no le sirva de nada; el niño déspota, que en todo quiere influir,... También tropezamos con que los niños de siete, a veces hasta de diez o doce años, aunque sepan leer no tienen, en general, mucha afición por la lectura.⁴⁴⁸

En alguns casos, la situació les supera: “és esgarrifosa la canalla que arriben a venir no sabent com fer-ho i veient-me impotent he tingut de fer anar a buscar un empleat de l'Ajuntament”.⁴⁴⁹

Preocupades per educar els infants les bibliotecàries busquen maneres d'apropar-se a les escoles i treballar conjuntament amb els mestres:

---

⁴⁴⁷ Arxiu Canet, Circular dels acords presos en la tercera Reunió de Bibliotecàries, 27 de gener de 1921.

⁴⁴⁸ *Anuari...* (1924-1925), p. 38-39.

⁴⁴⁹ Arxiu Vendrell, Diari, 22 d'octubre de 1920.

Aquest matí s'ha reunit el Patronat i els Mestres de la població per tractar dels treballs de la Biblioteca en relació als adults i als infants. Respecte als adults ja no hi ha res a fer però els mestres podrien molt bé cooperar als fins de la Biblioteca amb major profit per ells i els infants donant-los a desenrotllar temes que necessàriament tinguessin de treure d'algun llibre de la biblioteca. També s'ha parlat d'organitzar lectures amenes cada dijous alternant per grans i xics. Aquestes lectures s'han ofert algunes mestres per donar-les.⁴⁵⁰

I, en alguns casos, obtenen resultats molt satisfactoris:

Un grup de nens dels més adelantats de l'escola Graduada d'aquesta vila utilitzen la sala de lectura a hores extraordinàries a fi de confeccionar un treball sobre el tema que cadascú va llegir [escollir?]. Amb aquest motiu es posà a disposició dels 25 estudiosos nens, no solament els llibres de la secció dedicada especialment per a ells sinó també alguns altres d'estudi de les seccions generals. Dues hores durà aquesta consulta de temes lliures, quedant tant el professor com la Bibliotecària molt complaguts de l'atenció i comportura observada pels escolars.⁴⁵¹

Amb algunes escoles les biblioteques fan "visites guiades", una activitat del tot actual, i en algun cas fins i tot s'hi fa formació d'usuaris!⁴⁵² El préstec de llibres al centre escolar comporta una llarga reflexió de Rubió:

Una cosa és l'escola i l'altra la Biblioteca i la secció infantil d'una biblioteca no pot mai substituir totalment la biblioteca de l'Escola. El règim circulant de llibres entre la Biblioteca i l'escola el trobo perillós. Les nostres biblioteques sabem sempre el que són, i en canvi, no ho sabem sempre de les Escoles oficials. Per això ens interessa que els nois acudixin a la Biblioteca i per això, recordi-ho, els llibres de la secció infantil són exclosos del servei de préstec. Ara bé, a part d'això, trobo excel·lent que V. tracti amb el director de l'escola de fomentar en els nois el desig de llegir i demani V. el seu parer sobre el caràcter de cada noi que freqüenti la Biblioteca però tingui en compte que les Biblioteques de la Mancomunitat no s'han fundat per a suplir la manca de llibreria escolars i que, per tant, la secció infantil de la seva Biblioteca és dins dels seus murs on ha de ser utilitzada.⁴⁵³

⁴⁵⁰ Arxiu Vendrell, Diari, 27 de gener de 1922.

⁴⁵¹ Arxiu Sallent, Diari, 6 d'octubre de 1921.

⁴⁵² Arxiu Valls, Diari, 12 d'abril de 1923. La bibliotecària narra la visita del mestre de Pla de Cabra amb els alumnes. Arxiu Figueres, Diari, 2 de desembre de 1922. El catedratic de l'Institut amb els seus alumnes visita la biblioteca i "executa pràctiques d'orientació de la Biblioteca". A la memòria de Canet publicada a l'*Anuari...* (1923), p. 50-51, es fa una relació de visites col·lectives entre les quals hi consten dues escoles nacionals i quatre col·legis religiosos, de fora la localitat.

⁴⁵³ Arxiu Sallent, Carta de Rubió, 25 de gener de 1922. En la reunió d'aquell any, acordà però ampliar el préstec als infants.

Malgrat la feina que els nens comportaven a la biblioteca, en les memòries trobem esperançades observacions que reflecteixen un gran interès per formar aquests lectors del futur:

En aquests moments d'entretenir els infants em veig omplint els deures de mestressa o institutriu, abans que de bibliotecària; però compleixo amb molt de gust aquesta pluralitat de càrrecs, si per a exercir demà la nostra veritable professió amb aquests mateixos infants, ja transformats en lectors adults, hem de preparar-los i formar-los des de petits.⁴⁵⁴

Els infants, per tant, tenien dret en les biblioteques als mateixos serveis que els adults i eren el públic més nombrós i més fidel.

5.6.5 Activitats

“Inventi coses per a que la biblioteca sigui veritablement popular”.⁴⁵⁵ Aquesta és la consigna que tenen les bibliotecàries: es tracta que la biblioteca sigui coneguda, usada, amb la doble finalitat de donar-se a conèixer i fomentar la lectura, les biblioteques organitzaren aviat múltiples activitats, tant per al públic infantil com per als adults.

Públic infantil

El públic infantil gaudí ben aviat de “l’hora del conte”, aconsellada per Rubió en el seu primer informe de l’any 1920:

S’hauria de recomanar a les bibliotecàries que s’adrecessin periòdicament als infants de les escoles, instaurant les *hores d’històries nord-americanes*, ja que els petits d’avui han d’ésser demà la generació educada per a saber aprofitar la biblioteca.

Així ho fan, explica, la biblioteca de Canet que aplega els dijous els nois de les escoles per explicar contes i explica com ha anat evolucionant l’activitat:

Aleshores [1921] les sessions tenien la doble finalitat de donar a conèixer als nens les obres que teníem a la Biblioteca i de servir d’estímul perquè s’apliquessin a la lectura [...] En cada sessió els Professors o la Directora de la Biblioteca feien comentaris a les lectures i explicaven les biografies

---

⁴⁵⁴ *Anuari...* (1923), p. 30.

⁴⁵⁵ Arxiu Sallent, Carta de Rubió a Teresa Hostalrich quan aquesta substitueix, temporalment, Anna Ribalta, suspesa de la seva feina, 10 de juny de 1920.

dels autors. Així havem fet sessions dedicades a Mn. Jacint Verdaguer, a Angel Guimerà, etc. Però totes les idees evolucionen. Ara [1923] els nens s'han habituat a venir a la Biblioteca per ells sols, i en gran nombre, i les sessions dels dijous s'han traslladat a diumenge, dia en què concorren més infants petits i ens ve molt bé de poder-los distreure col·lectivament.⁴⁵⁶

Com a ajuda per aquestes sessions Rubió envia a totes les biblioteques el manual *Com explicar contes* de Sara Cone Bryant, en l'edició francesa *Comment raconter des histoires à nos enfants*.⁴⁵⁷

Les sessions de contes alternaven amb lectures recreatives, de textos en veu alta i comentades, que obtenien resultats diferents. A Pineda, compten fins i tot amb l'alcalde per inaugurar-les i tenen una gran assistència de públic – seixanta-tres nens apunta la bibliotecària en el diari–; ⁴⁵⁸ en canvi, al Vendrell sembla que no tingueren d'entrada l'èxit que pretenien:

S'estan continuant les lectures recreatives als infants [...] La concurrència ha estat ben migrada: els petits no responen gens ni mica a la nostra crida, de totes maneres la culpa no la tenen ells sinó els pares i professors, la majoria dels quals es gaudeixen veient les entremaliadures dels seus petits i no atinen que sols és una hora l'espai de temps que els hi demanem i crec que les restants són suficients per a donar esbarjo a les seves criatures.⁴⁵⁹

Pel que es pot veure en els diaris de les biblioteques, aquestes activitats no tenien un calendari fix, però s'organitzaven de manera regular, més o menys mensualment. Quan no eren lectures, eren xerrades dels mestres o de les mateixes bibliotecàries.⁴⁶⁰

⁴⁵⁶ *Anuari...* (1923), p. 56.

⁴⁵⁷ La primera edició d'aquesta obra fou: *How to tell stories to children* (Boston: Houghton Mifflin Company, 1905). La traducció francesa s'edita per primer cop el 1911, però hi ha una segona edició de 1920 que és, probablement, la que s'envia a les biblioteques: *Comment raconter des histoires à nos enfants et quelques histoires racontées*. Corbeil: Impr. Créte; Paris: Libr. Fernand Nathan, 1920.

⁴⁵⁸ Arxiu Pineda, Diari, 12 de maig de 1923.

⁴⁵⁹ Arxiu Vendrell, Diari, 17 de gener de 1924.

⁴⁶⁰ Arxiu Pineda, Diari, 2 de juny de 1923. El mestre Josep Misser fa una xerrada sobre el Corpus de Sang i el 15 de setembre la bibliotecària en fa una sobre biblioteques i història del llibre.

L'assistència i constància del nens a la biblioteca era premiada amb alguna activitat especial, amb un sorteig d'un lot de regal –un exemplar d'*El tresor del pobres* de Ramon Surinyac (Barcelona, Fidel Giró, imp. 1921), un quadern de dibuix i una capsa de colors– entre els lectors que s'haguessin distingit pel seu bon comportament. L'acte, però, havia de conservar el seu caràcter educatiu:

La rifa no ha de ser una festa pública de la Biblioteca ni un reclam de la mateixa entre els elements que no hi concorren, sinó solament un esbarjo de caràcter íntim i cordial en benefici i estímul dels petits lectors. Serà convenient que aprofiti aquesta reunió dels infants per a cridar llur atenció sobre alguns dels llibres que s'envien avui destinats a la secció infantil, recontant al petit auditori alguna història de caràcter adequat i desvetllant en ell l'interès de llegir-les després personalment.⁴⁶¹

Conferències i cursos

En el Projecte de 1915 es contemplava l'existència d'una sala de conferències com una de les instal·lacions annexes a la Biblioteca, un lloc de “civil reunió” que permetés estendre la labor formativa i educativa propiciada per l'ambient de la biblioteca. En aquests espais, s'organitzen ben aviat cursos i conferències de tots tipus, dels quals, a partir de 1920, trobem referències en els dietaris i en les memòries.⁴⁶² Entre els temes de les conferències, sobresurten els de caràcter literari, però també hi ha lloc per als temes científics i tècnics (l'energia elèctrica, l'home prehistòric, el treball dels metalls) i temes d'aplicació pràctica (primers auxilis, higiene). Algunes conferències estaven dedicades especialment al públic femení (l'embelliment de la llar, les labors femenines, l'educació dels fills), amb un doble objectiu de donar a conèixer la biblioteca a les dones i d'augmentar-ne el nivell cultural. Aquestes activitats, al principi, eren organitzades per la mateixa biblioteca o per alguna entitat forana a qui la biblioteca cedia els locals; més endavant Rubió considera que cal donar-los algun suport:

[...] no s'ha de descuidar el paper, que la Biblioteca pot representar si es fa gravitar cap a ella el centre de la vida cultural de la població. No totes

---

⁴⁶¹ Arxiu Sallent, Carta de Rubió, 2 de gener de 1922.

⁴⁶² Per a un recull sistemàtic de les conferències i cursos que es poden documentar a través dels anuaris, remetem a: Teresa Mañà, *Les biblioteques populars a Catalunya...*

les biblioteques tenen igual iniciativa i és convenient desvetllar-la. No podria el Consell de Pedagogia engranar amb elles alguns dels seus cursos d'extensió d'ensenyament?⁴⁶³

Així, per facilitar l'organització dels actes, desig expressat unànimement a la cinquena Reunió (1922), es proposa un pla de conferències per al 1923-1924.⁴⁶⁴ D'acord amb aquest pla: a) les conferències s'organitzaran en dues tandes, una a la primavera i l'altra a la tardor; b) en cada tanda es desenrotllarà un sol tema, amb un nombre de lliçons que no podran ser més de cinc ni menys de tres; c) les conferències o lliçons aniran a càrrec de la Comissió d'Educació General, que farà la proposta de professors, facilitarà el material didàctic (aparells de projeccions, diapositives...) i fixarà amb la biblioteca les dates; d) els temes es desenrotllaran en forma essencialment pràctica i acompanyant-los d'indicacions bibliogràfiques respecte als llibres que sobre cada matèria es trobin a la Biblioteca i e) les despeses dels conferencians (gratificacions, viatges i estada) seran a càrrec del Servei Central de Biblioteques i no superaran les cent pessetes per tres hores de conferència. Les despeses de propaganda seran a càrrec de la Biblioteca. Els cursos previstos per a la primavera del 1924 eren els següents: mecànica a Valls, bells oficis a Olot, treball dels metalls a Sallent, higiene de la llar a les Borges Blanques, cultiu de la vinya a Canet, cultiu de l'olivera al Vendrell, indústries del mar a Pineda i història de l'art a Figueres. Al marge d'aquesta programació, trobem notícia de molts altres cursos donats pels mestres de la població, per les mateixes bibliotecàries o per altres institucions.⁴⁶⁵

De l'organització i realització d'aquestes conferències i cursos només en trobem constància a l'any 1923. A l'anuari de 1924-1925 no se'n parla i

---

⁴⁶³ AD, Lligall 3.735, exp. 2, doc.33, Informe, 20 de juny de 1920.

⁴⁶⁴ AD, Lligall 3.735, exp. 2, doc. 295. El document no va signat ni el full porta capçalera. però suposem que prové de la Direcció Tècnica.

⁴⁶⁵ Arxiu Valls, Diari, 24 de maig de 1923, curset de la bibliotecària a les noies sobre cultura; Diari, 22 de maig de 1923, curset donat pels mestres als obrers. Arxiu Olot, Diari, 21 de febrer de 1923, curs sobre economia domèstica; Diari, 31 d'agost de 1923, curset de llengua catalana organitzat pels Pomells de Joventut; Arxiu Sallent, Diari, 3 maig de 1923, curset de tall i confecció.

tampoc n'hem trobat referències en els arxius d'algunes biblioteques que havien estat molt actives com Canet o Sallent. És molt probable que no se'n fessin degut al desmantellament de la Mancomunitat que era qui les organitzava i cobria les despeses.

Hi ha altres activitats esporàdiques, que sorprenen per la seva actualitat, com una lectura de poemes a càrrec de Carles Fages de Climent a les deu de la nit a la biblioteca de Figueres.⁴⁶⁶ També s'hi celebraven exposicions, presentacions de llibres, concerts musicals⁴⁶⁷...que propiciaven el coneixement de la biblioteca i els seus serveis. La difusió de la biblioteca es feia també atenen visites col·lectives de grups de professionals.⁴⁶⁸ L'organització d'actes d'aquesta mena responia al compliment de la funció educativa i formativa de la biblioteca, que anava més enllà del simple préstec de llibres.

Les guies de lectura

Les guies de lectura, adaptació de les *reading lists* angleses, consisteixen en llistes de llibres temàtiques confeccionades a partir d'una selecció del fons de què disposava la biblioteca. A més de servir per divulgar l'existència de determinats llibres tant als lectors assidus com als públic potencial, i estimular a llegir-los, les guies complien, en el moment de crear-se, la funció substitutiva del catàleg alfabètic de matèries i permetien que el lector trobés amb més facilitat els llibres més adequats als seus gustos o necessitats. Les guies es començaren a publicar a partir de l'any 1922 i, en l'actualitat, encara segueixen sent un instrument de promoció de la lectura fortament arrelat a les nostres biblioteques. Rubió, en les Instruccions de 1922, justifica la seva elaboració:

---

⁴⁶⁶ Arxiu Figueres, Diari, 22 de gener de 1923.

⁴⁶⁷ Arxiu Canet, Diari, 12 març de 1921. La biblioteca organitza un concert per al qual porten el piano.

⁴⁶⁸ Arxiu Sallent, Diari, 9 de juny de 1921. Visita la biblioteca el Gremi de Dependents del Comerç i de la Indústria de Manresa.

L'acció de la bibliotecària no s'ha de reduir a conservar i ordenar passivament els llibres que li són confiats, sinó que ha de dedicar-se a devetllar agressivament les curiositats adormides.

Per fer-ho, recomana de fer llistes de llibres seleccionats, acompanyats de breus indicacions sobre llur contingut i caràcter. Aquestes llistes es distribuïen als habitants de la població, s'exposaven en el taulell d'anuncis de la biblioteca i també es feien arribar a les entitats i corporacions de la localitat. Les guies eren reproduïdes a la Central –un centenar d'exemplars– i les bibliotecàries estaven obligades a publicar-ne almenys una cada més. L'elaboració de les guies, una activitat nova per a les bibliotecàries, comporta nombroses i sovintejades aclaracions de Rubió:

No es tracta d'anar copiant a petites dosis el catàleg de la Biblioteca, sinó de seleccionar aquells títols que puguin interessar més al públic, presentant-los homogèniament agrupats i amb breus indicacions del contingut, quan no es dedueixi ben clarament del títol.⁴⁶⁹

De les llistes de lectura que m'envia li trameto còpia de la referent a jocs i esports. La dels llibres d'aventures li retorno perquè preferiria que la refongués. Les llistes no han de ser purament una successió de títols sinó que, sobretot tractant-se d'obres d'imaginació, han d'anar acompanyades d'indicacions ben sòbries sobre el caràcter o argument de cada una d'elles. Ja sap V. que d'altra manera els títols dels llibres no donen sempre idea clara del contingut de l'obra.⁴⁷⁰

Les guies de llibres tècnics recomana que s'ordenin per matèries i no per autors.⁴⁷¹ A les bibliotecàries els deuria costar ja que encara un any després d'iniciada la producció els ha de recordar com fer-ho:

Hem d'evitar donar els títols barrejats confosament sense que es vegi una sistematització. Essencialment, aquestes llistetes han de tenir una estructura semblant a la del catàleg de matèries, encara que en l'agrupament dels títols seguim de vegades un criteri diferent de la classificació decimal.⁴⁷²

En els anuaris d'aquests anys que estudiem, les guies de lectura disposen

⁴⁶⁹ Arxiu Figueres, Circular, 31 de gener de 1923.

⁴⁷⁰ Arxiu Pineda, Carta de Rubió, 7 de novembre de 1923. Trobem recomanacions similars a: Arxiu Sallent, Cartes de Rubió, 24 de febrer i 9 de març de 1923; 18 de novembre de 1924.

⁴⁷¹ Arxiu Sallent, Circular, 28 de març de 1923.

⁴⁷² Arxiu Pineda, Carta de Rubió, 18 de novembre de 1924.

d'un apartat propi, on es fa el recompte anual del nombre de guies que s'han elaborat per biblioteques i els temes que han tractat. En el còmput total, les més abundants són les guies de literatura.⁴⁷³

Taula 26: Guies de lectura per biblioteques i anys

Biblioteques	Guies 1923	Guies 1924	Guies 1925
Valls	7	8	9
Olot	6	6	5
Sallent	14	2	4
Les Borges Blanques	6	6	9
Canet	12	11	7
El Vendrell	5	8	-
Pineda	3	5	3
Figueres	5	7	3
TOTAL	58	53	40

Com es pot veure, només en algun cas es compleix la condició de preparar una guia cada mes. Les dades mostren, en general, un ritme regular, amb l'excepció d'una davallada brusca en el cas de Sallent, de la qual no se'n troba justificació en la memòria anual.

Les activitats dutes a terme per les biblioteques són considerades, en algun cas, insuficients per estimular l'ús de la biblioteca i els seus serveis. La bibliotecària de Sallent exposa en una memòria la necessitat de fer propaganda de l'obra de les BP amb els mètodes que s'usen en altres ordres de la vida, tot i que la biblioteca sembla "que hagi de defugir una publicitat mercantilitzada que la rebaixa".⁴⁷⁴ A més de les conferències, cursets i les guies de lectura proposa d'assajar altres mètodes publicitaris: posar en el frontis de les biblioteques el títol de Biblioteca Popular "en lletres artístiques i ben visibles"; millorar la presentació de les guies de lectura per fer-les més llegibles i atractives; fixar pels carrers de la població cartells que anunciïn els actes de la biblioteca, i, a més dels anuncis a la premsa, aprofitar les projeccions de cinema per intercalar filmines fent propaganda de la biblioteca i dels actes! Com es pot veure, amb un notable concepte de màrqueting,

⁴⁷³ Per a l'anàlisi sistemàtic de les guies, per temes i anys remetem a: T. Mañà, *op. cit.*, p. 65-68.

⁴⁷⁴ *Anuari...* (1923), p. 33-37.

s'entenia que no es tractava només de fer activitats sinó sobretot de donar-les a conèixer.

5.7 Organització i funcionament

A diferència d'altres aspectes com les instal·lacions o els estudis professionals, el Projecte inicial de l'any 1915 no donava gaires indicacions pràctiques i precises sobre l'organització de les biblioteques; únicament s'indicava que tota obra ingressada havia de ser immediatament catalogada amb el sistema adoptat per la Biblioteca de Catalunya. El coneixement de la resta de processos quedava assegurat per la formació que rebien a l'Escola de Bibliotecàries, sota el mestratge de Jordi Rubió. Tot i així, en l'època d'Ors, en el pla d'estudis predominaven matèries humanístiques i generalistes, en detriment de matèries tècniques, cosa que comportava un dèficit en l'organització d'aquestes primeres biblioteques. A partir de 1920, tant la modificació del pla d'estudis de l'Escola que incorporarà més continguts tècnics, com la designació de Rubió com a Director Tècnic de les BP, afavoriran una millor organització de les biblioteques. Amb la creació de la Central i la publicació de les Instruccions, es sistematitzen i formulen els processos per a garantir un funcionament correcte i eficaç.

5.7.1 L'organització de la biblioteca

Els processos tècnics als quals fan referència les Instruccions de 1920 són el registre, la catalogació i classificació. Sobre l'organització dels serveis, n'hem parlat en l'apartat anterior.

Les Instruccions s'inicien amb una consigna: "El registre té tanta importància com el catàleg".⁴⁷⁵ A aquesta advertència segueix una descripció exhaustiva i pormenoritzada del procés per confeir el llibre de registre: consignar la data – que es remarca que no s'ha de deixar mai en blanc–; donar un número rigorosament correlatiu i diferent per a cada volum; i registrar les revistes,

---

⁴⁷⁵ *Anuari...* (1922), p. 112.

quaderns o fascicles únicament un cop relligats. En les columnes d'obres, volums i fulletons és on detectaven més errors i, segurament per aquest motiu, les Instruccions detallen molt quan i com s'han d'anotar. El preu, tot i que les Instruccions recomanen d'anotar-lo, poques vegades es troba consignat ja que els llibres els rebien de la Central i molts cops en desconeixien el preu. Les Instruccions són molt reiteratives amb la necessitat de fer-ho sense descuits ni distraccions, cosa que delata els errors que s'hi trobaven.

En les primeres biblioteques, com ja hem dit, els llibres es registraven un cop obertes al públic, però més endavant aquest procés es farà prèviament a l'obertura, com mostrem en aquest quadre:

Taula 27: Dates inici llibres de registre

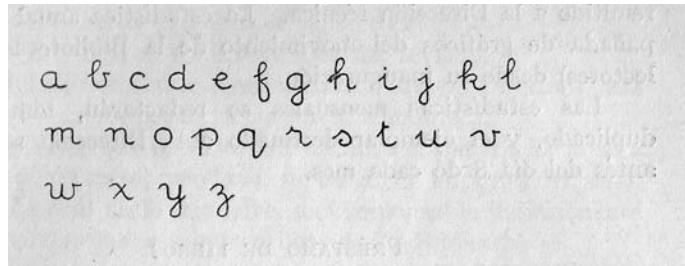
Biblioteca	Data d'inauguració	Data d'inici del llibre de registre
Valls	23 juny 1918	NO ES CONSERVA
Olot	22 setembre 1918	22 setembre 1918
Sallent	29 setembre 1918	1 setembre 1918
Les Borges Blanques	4 novembre 1918	NO ES CONSERVA
Canet	8 desembre 1919	9 desembre 1919
El Vendrell	17 octubre 1920	10 desembre 1919
Pineda	25 juny 1922	20 abril 1922
Figueres	2 juliol 1922	24 abril 1922

El número de registre s'apuntava en la cèdula principal d'autors, en el revers de la portada i en l'etiqueta que s'enganxava en una cantonada de l'interior de la tapa posterior del llibre, encara que no sempre era així perquè en un cas perden l'etiqueta i no saben el número.⁴⁷⁶

El següent pas en l'organització dels llibres era la catalogació i classificació. Segons queda exposat, de manera escueta, en les Instruccions la catalogació es farà d'acord amb les regles seguides en la Biblioteca de Catalunya i

⁴⁷⁶ Arxiu Sallent, Carta de la bibliotecària, 17 de juliol de 1921.

recollides en el manual *Com s'ordena i cataloga una biblioteca*. Les Instruccions només afegeixen que les cèdules dels catàlegs seran del model internacional, i precisen el tipus de lletra que caldrà fer servir: escriptura nord-americana unida segons el model dels cartipassos publicats per l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana.⁴⁷⁷

El manual de Jordi Rubió, *Com s'ordena i cataloga una biblioteca*, exposa els mètodes adoptats en l'organització de la Biblioteca de Catalunya, mètodes poc o gens divulgats a Espanya. Tenint en compte que la bibliografia hispànica era molt reduïda i que la creació de les BP de la Mancomunitat havia donat un nou interès al tema, Rubió creu que val la pena recollir aquestes nocions de catalogació perquè poden ser útils sobretot a les alumnes de l'Escola, a la primera promoció de les quals dedica la publicació. Per començar, recorda que la catalogació és la que distingeix una biblioteca d'un magatzem de llibres i aconsella la creació de dos catàlegs indispensables: el catàleg alfabètic (d'autors) i el sistemàtic (que anomena també de matèries). Suggereix prescindir del catàleg topogràfic fent que la situació dels volums als armaris correspongui a l'ordre del catàleg sistemàtic, tot i que no esmenta per res l'ordenació a les biblioteques populars. Desestima la creació d'un catàleg imprès en forma de llibre enfront l'avantatge que comporta poder intercalar les cèdules. Tots dos catàlegs – el d'autors i el sistemàtic de matèries– s'han de redactar al mateix temps, en cèdules ratllades per una cara, del format dit internacional (12,5 x 7,5 cm) i amb un forat en la part inferior, pel qual passa una barreta metàl·lica que les subjecta dintre d'un calaix. En el llibre també s'explica com fer la redacció de les

⁴⁷⁷ La mostra s'adjunta a les Instruccions publicades en castellà a l'*Anuari...* (1926), p. 151.

cèdules, on i com segellar el llibre per saber-ne la procedència, i com intercalar les cèdules en el fitxer.

Per a la classificació, exposa de manera sumària l'origen de la classificació decimal, els seus principis, i dona les divisions fins a dos xifres amb les modificacions fetes per a la Biblioteca de Catalunya. Entre les diverses seccions del catàleg sistemàtic la distinció es feia amb targetes de color, on s'inscrivien el nom i número de cada classe: vermell per a les seccions més generals, compostes d'una o dos xifres; blau per a les de tres xifres, i groc per a les restants. Les targetes blanques es reservaven per a les subdivisions de lloc i de forma.

A l'any 1920, Rubió feu la primera edició de la *Classificació decimal de Brussel·les. Adaptació per a les Biblioteques Populars de la Mancomunitat de Catalunya*, classificació recomanada per a l'ús de les bibliotecàries.⁴⁷⁸ En aquesta adaptació per a les BP, Rubió simplificava el nombre de xifres i modificava les taules de Llengua i de Literatura, refetes amb la col·laboració de Manuel de Montoliu. En la llengua, atorgava al català un número propi, dins les llengües romàniques, al mateix nivell que el francès i l'espanyol, i en la Literatura creava les subdivisions de gènere –poesia, prosa, teatre, oratòria– per considerar-les més apropiades a les necessitats de les biblioteques. A més, les obres de literatura traduïdes al català proposava classificar-les a la literatura catalana amb la indicació de traducció, fent-ne una referència a la literatura original. Rubió argumentava aquesta desviació de la CDU per tal que el lector trobés reunit en els prestatges de la biblioteca tot el que hi havia en català de literatura.⁴⁷⁹

Uns anys després, al 1933, en l'onzena Reunió de Bibliotecàries, Rubió

---

⁴⁷⁸ Per a seguir el procés d'introducció de la classificació decimal a les biblioteques catalanes, remetem a: Jordi Rubió i Lois, "Un segle de classificació bibliotecària", *Biblioteconomia*, 80 (1976), p. 123-136

⁴⁷⁹ Arxiu Canet, Circular, 22 de setembre de 1921.

plantejarà una adaptació de la classificació per als llibres infantils.⁴⁸⁰ Aquesta adaptació proposarà una simplificació basada en la substitució de les xifres 087.1 —que s'usarà només per indicar obres sobre llibre infantil— per la lletra I. Així, els llibres de divulgació de caràcter infantil es classificaran només amb la classe que els correspongui segons la matèria de què tractin precedida de la lletra I (un llibre de zoologia per a nens es classificarà I 59); i els llibres d'imaginació destinats als infants es classificaran, simplement, amb la notació de la lletra I, seguida de les xifres 1, 2 i 3 posades com a exponent, que representen els diferents graus d'edat (I¹ fins a set anys, I² fins a dotze anys i I³ per als que passin d'aquesta edat). Dins dels llibres d'imaginació, només es mantingué l'agrupació dels llibres d'aventures, possiblement pel fet que eren més sol·licitats; aquests es classificaven amb la lletra I seguida d'una A. En la classificació de la Literatura per a adults també hi hagué un canvi important que s'anuncià en l'edició de 1938: s'aconsella ordenar les novel·les alfabèticament per autors en una secció assenyalada amb la lletra N. La classificació adaptada a l'any 1920 per Rubió, amb les modificacions que acabem d'esmentar, segueix essent, amb lleus canvis, la classificació seguida en l'actualitat en gran part de les biblioteques catalanes, si més no, les que depenen de la Diputació de Barcelona.

La Central conservava una fitxa de cada llibre que enviava, però la catalogació dels llibres la feia cada bibliotecària en la seva biblioteca. La labor de catalogar i classificar, i per tant, de tenir els catàlegs de la biblioteca al dia, es reflecteix en les estadístiques anuals, en què s'ha de fer constar la quantitat de cèdules intercalades.

Malgrat disposar dels catàlegs al dia i amb una classificació simplificada, els lectors no acostumaven a consultar-los. El poc ús que els lectors en fan porta a Rubió a plantejar en la sisena Reunió de Bibliotecàries (1923) la necessitat de confeir un catàleg alfabètic de conceptes, és a dir, un catàleg alfabètic de

---

⁴⁸⁰ *Anuari...* (1933), p. 298-299.

matèries, seguint i adaptant les pautes proposades per C. A. Cutter en les seves *Rules for a dictionary catalog*, contemporànies de la classificació decimal de Dewey.⁴⁸¹ Aquest catàleg, que ha de facilitar als lectors de trobar el llibre per la matèria que tracta, es farà en col·laboració entre totes les biblioteques: cada biblioteca s'ocuparà de confeccionar el catàleg de matèries d'un parell de números de la classificació i se'n treuran còpies mecanografiades per a ser repartides en la població. El problema, ja l'avança, és fixar els termes d'aquests conceptes de manera que siguin ben expressius i precisos alhora. No serà fins al 1932 que, en la «Nota preliminar», s'anunciarà la confecció del catàleg alfabètic de matèries, amb les dificultats i avantatges que comportava aquest instrument:

Un catàleg d'aquest tipus, si bé necessita basar-se en certes normes fixes de procediment, pot ésser concebut en els detalls d'una manera molt personal i pot servir per a oferir simultàniament diverses tries o agrupaments de llibres, d'acord amb les possibles necessitats dels lectors. És clar que també podem aconseguir el mateix objecte, i encara amb major plasticitat, fent acoblaments temporals dels llibres en els prestatges. Però els tals agrupaments monogràfics no poden ésser simultanis. El catàleg, en canvi, permet de multiplicar-los conjuntament.⁴⁸²

El catàleg es posà en marxa, definitivament, el 1933 i a partir del 1934 totes les biblioteques disposaren d'aquesta nova eina.

En les memòries publicades als anuaris, les bibliotecàries exposen les raons sobre la nul·la consulta que els lectors fan dels catàlegs; en la majoria de casos és per desconeixement del sistema, però s'apunten altres motius, com l'estranyesa davant del moble que hi ha qui creu ple d'espècies o qui no ho fa per no tenir la desil·lusió de triar un llibre que hagi sortit en préstec.⁴⁸³ En un cas, la bibliotecària narra la seva satisfacció en veure que hi havia un lector que consultava contínuament els catàlegs, però el seu desengany fou enorme en assabentar-se que només buscava material per a la seva afeció de

---

⁴⁸¹ *Anuari...* (1923), p. 6.

⁴⁸² *Anuari...* (1932), p. IX.

⁴⁸³ *Anuari...* (1929), p. 96; *Anuari...* (1923), p. 51.

grafòleg.⁴⁸⁴ Entre els suggeriments de les bibliotecàries per ensinistrar o ajudar els lectors en la seva consulta dels catàlegs es proposa “la impressió d’unes guies ben compendiades i clares, donant les instruccions necessàries per a la consulta del catàleg cedulari”; també millorar la presentació externa “posant en el moble un rètol amb lletres de grandària un xic visible que digués “Catàleg”; i en tots els caixons de matèries [sistemàtic], anunciar aquestes no pas per la signatura, sinó pel nom.⁴⁸⁵ Rubió, en una circular, els aconsella divulgar el sistema de la classificació decimal posant damunt del catàleg o en un lloc ben visible les deu divisions i l’explicació.⁴⁸⁶ Aquest comportament dels lectors, però, no ens ha d’estranyar si som conscients de les dificultats de consulta que presenta, encara ara, el catàleg sistemàtic, pensat bàsicament per a ús dels professionals, i la poca necessitat que tenien els lectors de localitzar un llibre pel seu autor.

El sistema usat pels lectors per trobar els llibres a la biblioteca serà el lliure accés als prestatges amb els llibres ordenats seguint la classificació decimal. El model d’ordenació dels fons d’acord amb la classificació decimal de Dewey fou conegut per Eladi Homs en la seva estada als Estats Units i presentat per ell mateix, arran de la primera edició del manual de Jordi Rubió, *Com s’ordena i cataloga una biblioteca* en un article sobre l’ordenació de biblioteques.⁴⁸⁷ Si bé ell centra la seva exposició en l’ús de biblioteques de centres docents, deixa ben clar que el secret d’un ús eficient d’una biblioteca és el sistema amb què són ordenats els llibres per tal que el lector pugui servir-se’n sense passar obligatòriament per mans del bibliotecari, amb la pèrdua de temps per l’espera del llibre i el desengany possible en rebre’l, tot això explicat d’una manera ben viscuda i prou amena perquè excusi la llargària de la citació:

En les biblioteques de la passada generació, que encara avui subsisteixen igual, la clau de la biblioteca era el bibliotecari: ell obria i

⁴⁸⁴ *Anuari...* (1923), p. 16.

⁴⁸⁵ *Anuari...* (1923), p. 37-38; *Anuari...* (1923), p. 17.

⁴⁸⁶ Arxiu Sallent, Circular, 8 gener de 1924.

⁴⁸⁷ Eladi Homs, "Ordenació de petites biblioteques", *Quaderns d'estudi*, vol. I, 2 (novembre 1917), p. 106-117.

tancava els armaris i en treia el llibre demanat; ell no més gairebé, sabia manejar el catàleg; del seu bon o mal humor, de la seva activitat o de la seva calma, és esclau el pobre llegidor que ha demanat un llibre [...] Mai olvidaré aquelles impacients esperes fent cua davant d'un catàleg-llibre, que no acabava mai de deixar el que el fullejava o, ja llest de la papereta, esguardant que l'empleat que les esperava considerés que ja pagava el tret de pujar a dalt a cercar els llibres demanats [...] Quantes vegades, havent-me il·lusionat un títol o el nom de l'autor, en el catàleg, i trobant-me amb un llibre a les mans que no en podia fer res, havia de recomençar de bell nou el meu petit calvari de lector i, afrontar altra vegada les ires de l'empleat, provar si la sort me seria menys ingrata!⁴⁸⁸

I la solució a aquesta situació són els prestatges oberts amb una ordenació natural i jeràrquica seguint la classificació decimal que l'autor exposa resumidament. Homs recorda la seva experiència en les biblioteques modernes dels Estats Units –“inclús les populars regalades per Carnegie”– i expressa el seu desig que a Catalunya, ben aviat, sigui així amb les biblioteques populars de la Mancomunitat .

Fos per suggeriment d'Homs, d'Ors que n'era el Director en aquell moment o de Rubió, que sabia prou bé que la col·locació segons el catàleg sistemàtic era l'única viable per tal que els lectors s'orientessin en els prestatges i trobessin els llibres de matèries anàlogues, les biblioteques van seguir aquesta ordenació des del seu inicis. Aquesta col·locació, a més, estalviava la tasca de confegir el catàleg topogràfic.

Un cop els llibres disposaven de signatura, aquesta s'anotava a l'etiqueta interior, on ja hi constava el número de registre, i en una d'exterior que s'enganxava en el llom.⁴⁸⁹ Els llibres duïen la signatura que els corresponia amb alguna variació si corresponien a alguna secció especial: així, les signatures dels llibres de la col·lecció local s'acompanyaven d'un senyal al costat –no s'especifica quin– i els llibres que no es trobaven a disposició del

---

⁴⁸⁸ E. Homs, *op. cit.*, p. 108-109.

⁴⁸⁹ No totes les biblioteques ho feien des de bon començament ja que Rubió, en el primer informe d'inspecció, comenta que Olot és l'única biblioteca que ho té fet. AD, Lligall 3.735, exp. 2, doc. 33, 20 de juny de 1920.

públic duien una R de reserva i es guardaven en el despatx de la bibliotecària. Com ja hem dit en parlar dels espais, els llibres més consultats o demanats s'ordenaven a la sala de lectura i la resta a la sala de conferències. En la mateixa sala de lectura, les revistes es col·locaven sobre una taula i les novetats s'exposaven en un prestatge amb un rètol que ho indicava.

Regularment, a l'estiu o en període de menys concurrència a la biblioteca, les biblioteques feien revisions dels seus fons a partir del catàleg sistemàtic.⁴⁹⁰ Les baixes per pèrdua, deteriorament o robatori es consignaven en un registre de baixes de llibres o en una llibreta d'entrades i sortides; en aquest cas, les baixes de llibres s'afegien a les d'objectes tan diversos com gerros trencats o plumiers perduts.

Pel que fa al manteniment dels llibres, les biblioteques enviaven a relligar els que estaven en mal estat i els volums de diaris i revistes, a càrrec del pressupost sobrant de material. En aquesta feina, alguna bibliotecària no hi posava prou cura i així li ho fa notar Rubió:

No m'agrada la manera com envien les revistes per a relligar. Haurien de fer-ho remetent-les ja ordenades volum per volum i amb les taules i les portades a lloc. No es just que Vs. es refiïn de que serà fet a la central treball que és de la incumbència de Vs.⁴⁹¹

5.7.2 Administració

A més de la part tècnica, col·locar i ordenar els llibres, fer el préstec i atendre al públic, les bibliotecàries duien a terme una considerable feina administrativa, necessària per al bon funcionament i control de l'activitat diària.

Per una banda, havien d'ocupar-se de la comptabilitat. Cada any, en començar l'exercici econòmic, la bibliotecària havia de presentar el pressupost

---

⁴⁹⁰ Arxiu Canet, Carta de Rubió, 14 de febrer de 1924. En resposta al problema de temps que comporta fer la revisió, Rubió aconsella que facin revisió d'un parell de números cada any perquè el treball no s'aturi.

⁴⁹¹ Arxiu Valls, Carta de Rubió, 9 de febrer de 1923.

per a les despeses menors i material; al llarg de l'any, a més, havia de portar-ne el control: enviar les factures, fer rebuts i pagaments. Cada biblioteca disposava de 700 ptes. per al servei de porteria i neteja, i de 500 per a material i altres despeses menors.⁴⁹² Aquesta quantitat de 500 ptes. incloïa qualsevol material que la biblioteca necessités –un gerro per a les flors, bombetes per als llums de les taules, segells per a les cartes, propina per al carter–⁴⁹³ al marge del material específic de biblioteca que els era tramés des de la Central. Del sobrant d'aquesta partida, es pagava el relligat de llibres i revistes. Aquestes despeses s'anotaven en un llibre de caixa. En aquest mateix llibre comptable s'hi havia d'anotar qualsevol altra entrada que tingués la biblioteca, com és el cas dels dipòsits que feien els lectors que s'inscrivien al préstec o algun possible donatiu en metàl·lic.⁴⁹⁴ De tota tramesa feta per la Central –llibres o material– se n'havia d'acusar rebut, remetent una relació detallada dels títols dels llibres i els noms dels objectes. Si qualsevol llibre entrava per algun altre conducte que no fos la Central, n'havien d'enviar una cèdula per al catàleg col·lectiu.

L'activitat diària quedava consignada en el llibre-dietari en el qual havien d'anotar els documents oficials que rebien o enviaven, explicant sintèticament el contingut i indicant-ne el lloc on s'arxivaven. En alguns casos aquest registre d'arxiu es porta separatament del diari, en un registre de correspondència. A més, en el diari, havien de consignar les visites, les observacions sobre desperfectes o deficiències de l'edifici, i el moment i forma de llur reparació o reposició (això ens ha permès saber el temps que trigaven a solventar qualsevol incidència). A part de les anotacions que es consideraven indispensables, les bibliotecàries podien consignar-hi qualsevol

---

⁴⁹² AD, Lligall 3.735, exp. 2, doc. 140, Pressupost 1921.

⁴⁹³ La bibliotecària de Canet pregunta si hi anota la propina per al carter que aquest li ha demanat perquè la biblioteca li dona molta feina en haver de portar certificats, impresos, llibres. Arxiu Canet, Correspondència, 29 de juliol de 1923.

⁴⁹⁴ Arxiu Pineda, Carta de l'alcalde, setembre 1922. Es dona el cas d'un donatiu en metàl·lic a Pineda fet per Mr. Groarty, estiujant a la vila, que sorprès i meravellat per la biblioteca fa una donatiu de 5 ptes. L'alcalde Serra i Moret agraeix l'aportació en una carta el setembre de 1922. Vegeu: Annex III.

observació o impressions personals i diàries sobre la vida, funcionament i influència de la Biblioteca. Tot document oficial que es rebés a la biblioteca havia de quedar arxivat, acompanyat d'una còpia d'aquells que es trametessin. I s'indica com ho han de fer: les cartes i documents ordenades alfabèticament i, dins de cada nom, correlativament per la data.

A més d'aquesta activitat diària, que incloïa no només arxivar les cartes sinó escriure-les, les bibliotecàries calia que s'ocupessin de la gestió del préstec, que com hem vist en parlar dels serveis, comportava una tasca laboriosa de preparació –llibretes de lector, fitxes de llibres– i execució –creuament de les dades, ordenació de fitxes, reclamacions– encara que el nombre d'usuaris fos escàs. També hem vist que elles eren les que s'ocupaven de programar les activitats –conferències, cursets, actes culturals– i fer els contactes, cartes i trucades; en molts casos, elles mateixes eren les que duïen a terme l'activitat, sobretot si era de caire infantil. No oblidem tampoc que l'elaboració de les guies de lectura estava consignada dins de les feines que havien de complir i era obligació publicar-ne almenys una cada mes.

Diàriament, havien d'omplir els fulls de les estadístiques: dels llibres llegits a sala, dels lectors i dels llibres prestats. Mensualment, portaven també l'estadística per matèries de les obres ingressades i de les cèdules redactades. Amb totes aquestes dades es confegia al mes de desembre el resum estadístic de l'any al qual hi havien d'afegir la memòria que trametien a la Central. Tant les dades com els extractes de les memòries es publicaven als anuaris.

Adjuntem, per acabar, la llista de material que les biblioteques rebien per al seu correcte funcionament:

- Full repartiment pressupost
- Cèdules ratllades de catàleg
- Fulls d'estadístiques
- Fulls per a l'inventari
- Paper gran d'ofici

- Paper de cartes
- Targes per a índex de núm. de revistes
- Targes per a reclamacions de préstec
- 1 llibre-dietari
- 1 llibre-registre de cartes rebudes i enviades
- 1 llibreta d'entrades i sortides
- 1 llibreta per comptes
- 1 llibre per a propostes d'adquisició
- Etiquetes de registre
- Paperetes ratllades
- Etiquetes grans i petites per al lloc dels llibres

Com es pot desprendre de la lectura d'aquest apartat, l'administració de la biblioteca era una feina laboriosa i entretinguda, que sumada a les tasques d'organització i a les d'atenció al públic, ocupava sobradament les hores de treball de les bibliotecàries.

5.8 Usuaris i usos

Les biblioteques populars de la Mancomunitat van tenir una gran acceptació des del moment de la seva obertura. Al seu èxit hi contribuí tant un espai agradable com la facilitat del seu ús amb l'accés lliure als prestatges i la possibilitat que tota persona –home, dona, nen– tenia d'usar la biblioteca i els seus serveis en un horari ampli i adequat. Aquest èxit queda reflectit en les estadístiques d'usuaris i d'usos de la biblioteca que les biblioteques elaboraven.

En les estadístiques d'ús de la biblioteca s'anotaven les persones que entraven a la biblioteca a llegir o consultar –distingint homes i dones i, a partir de 1920, també s'incorporà una columna per comptar els nens– i els llibres que consultaven. Les dades del préstec –quants usuaris i quants llibres– s'afegiren a les estadístiques de cada biblioteca a partir del moment que s'implantà el servei. Aquestes estadístiques es feien des del primer dia d'obertura de la biblioteca, en uns fulls preparats per a aquesta finalitat que,

mensualment, les directores havien de remetre a la Direcció.⁴⁹⁵ Posteriorment, les estadístiques de les biblioteques es donaven a conèixer en unes breus notes a les publicacions de la Mancomunitat (*Quaderns d'estudi, Crònica de la Mancomunitat*) i, en alguns casos, a la premsa local.⁴⁹⁶

Del primer mig any de funcionament existeixen les estadístiques però no n'hem localitzat cap informe que les avaluï i les analitzi; en canvi, les estadístiques de 1919, 1920 i 1921, es troben recollides i comentades en uns informes presentats per Rubió al Consell de Pedagogia.⁴⁹⁷ A partir de 1922, les dades estadístiques es publiquen dins l'anuari corresponent; això explicaria que no haguem localitzat cap altre document de balanç anual adreçat al Consell de Pedagogia. Les estadístiques eren l'instrument d'avaluació de les biblioteques; a partir d'elles es podia demostrar l'acollida que tenia el servei, comparar amb altres serveis estrangers i justificar les inversions en noves biblioteques o ampliacions de fons i locals. Les dades que analitzarem es refereixen als usuaris, al llibres consultats a la sala de lectura i al servei de préstec.

5.8.1 Usuaris

El nombre d'usuaris de les biblioteques populars no va ser, d'entrada, un nombre espectacular, però va augmentar paulatinament any rera any. Per a avaluar les dades de lectors o persones que usaven la biblioteca, Rubió usà els indicadors de nombre anual d'usuaris, mitjana diària de persones que visitaven la biblioteca i mitjana diària d'usuaris sobre el total de la població:

---

⁴⁹⁵ Els fulls de les estadístiques de les biblioteques de Sallent i de Canet es troben als arxius de les corresponents biblioteques. Les estadístiques d'Olot, Valls i el Vendrell les hem localitzat a l'ABC, Capsa 364.

⁴⁹⁶ Es pot fer el seguiment de la publicació d'estadístiques a: C. de Balanzó, *op. cit.*

⁴⁹⁷ AD, Lligall 3.735, exp. 2. "Resum estadístic" presentat al Consell de Pedagogia, 15 de març 1921; "Memòria sobre la vida de les biblioteques" presentada al Consell de Pedagogia, 8 de maig de 1922.

Taula 28: Lectors a les biblioteques el 1919

Biblioteca	Lectors	Lectors diaris sobre 350 dies	Freqüència relativa diària, en tant per mil, sobre la població (cens 1910)
Valls	5.933	17	1,66 (10.250 h)
Olot	3.157	9	1,05 (8.588 h)
Sallent	3.766	10	2,83 (3.537 h)
Les Borges Blanques	3.041	8	1,80 (4.444 h)

Com podem veure, el nombre de visitants diaris el primer any no era molt nombrós en cap de les poblacions; fins i tot, era més alt en les poblacions amb menys habitants, com Sallent i les Borges Blanques. El fet que la biblioteca d'Olot es trobés molt allunyada del nucli urbà podria explicar el seu baix nombre d'usuaris diaris en relació a Valls; en el cas de Sallent, també molt allunyada, l'oferta de llibres era molt abundant perquè comptaven amb el fons de l'Ajuntament i això podria explicar el seu millor resultat. L'èxit de les biblioteques estava lluny, però, del que Rubió desitjava:

Els promedís estan molt lluny dels que es consideren normals en els països de cultura normal, ja que en les biblioteques municipals angleses es calcula que un 12,50 per mil de la població les visita diàriament. Però aquesta desproporció ha de servir-nos d'exemple i estímul. Som al principi d'una obra i no hem d'enganyar-nos sobre el camí que ens queda a fer per a rescabalar el temps perdut. Per altra banda, no s'ha d'oblidar que la Biblioteca és un instrument que pressuposa certa cultura en el qui hagi d'utilitzar-la, i que en contra de l'analfabetisme, la Popular per ben dotada i dirigida que sigui, sols pot lluitar d'una manera indirecta. I ja se sap que molts dels qui en el cens apareixen sabent llegir i escriure, són pràcticament analfabets i incapaços de trobar interès en una lectura.⁴⁹⁸

A l'any 1924, els resultats han augmentat però segueixen estant per sota de les biblioteques angleses:

⁴⁹⁸ Arxiu Diputació, Lligall 3.735, exp. 2, "Resum estadístic", 15 de març de 1921.

Taula 29: Lectors a les biblioteques el 1924

Biblioteca	Lectors	Lectors diaris sobre 350 dies	Freqüència relativa diària, en tant per mil, sobre la població (cens 1920-1921)
Valls	7.316	21	1,96 (10.698 h)
Olot	5.848	16	1,55 (10.333 h)
Sallent	5.582	16	3,44 (4.653 h)
Les Borges Blanques	6.501	18	3,92 (4.592 h)
Canet	10.188	29	7,93 (3.658 h)
El Vendrell	12.517	36	7,97 (4.518 h)
Pineda	6.121	17	7,78 (2.185 h)
Figueres	11.894	34	2,58 (13.192 h)

En comparació a les dades de 1919, Valls augmenta imperceptiblement; Olot dobla la mitjana diària però, tot i així, només puja mig punt; tant Sallent com les Borges Blanques tenen un creixement satisfactori que, en el cas d'aquesta darrera biblioteca és degut, com veurem en desglossar els lectors per edats, al públic infantil. En el conjunt crida l'atenció positivament el resultat de les tres biblioteques que arriben gairebé al vuit per mil –Canet, el Vendrell i Pineda–; en part, l'explicació es pot trobar en una ubicació més cèntrica de l'edifici i, en les biblioteques de la costa com Canet i Pineda, en l'ús per part dels estiuejants. També és de remarcar el major nombre d'usuaris en les poblacions més petites, entre les quals tenim el Vendrell dotada amb una biblioteca de segon grau i Pineda amb una de tercer, per tant, amb menys oferta de llibres que Canet.

En el quadre acumulatiu de les dades anuals, des de 1919 a 1924, podem analitzar comparativament els resultats de les biblioteques:

Taula 30: Lectors anuals (1919-1924)

Biblioteca	1919	1920	1921	1922	1923	1924
Valls	5.933	8.185	8.661	7.275	7.446	7.316
Olot	3.157	3.408	4.880	5.187	5.329	5.848
Sallent	3.766	3.414	4.868	4.096	4.722	5.582
Les Borges Blanques	3.041	3.258	5.143	4.625	7.158	6.501
Canet	-	5.895	5.017	5.883	8.247	10.188
El Vendrell	-	-	11.348	12.426	11.874	12.517
Pineda	-	-	-	5.020 (1)	4.526	6.121
Figueres	-	-	-	7.757(2)	12.957	11.894

(1) Oberta el 25 de juny.

(2) Oberta el 2 de juliol.

Com es pot veure, les biblioteques presenten un comportament irregular els primers anys que, en la majoria dels casos, tendeix a estabilitzar-se en els tres darrers. Pel que fa al descens d'usuaris de 1922 de Valls, Sallent i les Borges Blanques, en les memòries anuals les bibliotecàries en donen diferents raons: Valls ho relaciona amb el préstec i argumenta que si agafen llibres en préstec s'estan quinze dies sense anar a la biblioteca, quan abans hi anaven cada dia; Sallent dóna com explicació les baixes temperatures extremes de l'hivern i que la biblioteca es troba allunyada del nucli urbà; i les Borges Blanques, simplement, ho constata sense donar cap explicació. Pel que fa a la biblioteca del Vendrell, l'excel·lent ubicació a la rambla i prop de l'estació, explicaria l'elevat nombre d'usuaris en relació a les altres biblioteques de primer grau de les poblacions d'Olot, Valls i Figueres, totes elles amb més habitants i, per tant, amb més usuaris potencials.

Aquestes dades sobre l'assistència de públic a les biblioteques s'han de matisar tenint en compte el públic infantil. Així ho apunta Rubió, que a partir de 1920, demana a les bibliotecàries que comptin separatament l'assistència dels nens, "d'altra manera ens formaríem una idea equivocada del grau d'eficàcia de cada biblioteca".⁴⁹⁹ Evidentment, és una idea encertada ja que, com es pot veure en la taula següent, amb el pas dels anys, en algunes

⁴⁹⁹ AD, Lligall 3.735, "Resum estadístic", 15 de març de 1921.

biblioteques els nens igualaren o superaren els adults:

Taula 31: Relació lectors adults (a) i infants (i)

Biblioteca	1920	1921	1922	1923	1924
Valls	(a) 6.413 (i) 1.772	(a) 5.600 (i) 3.061	(a) 4.996 (i) 2.279	(a) 4.307 (i) 3.139	(a) 3.473 (i) 3.843
Olot	(a) 3.102 (i) 306	(a) 3.497 (i) 1.383	(a) 3.118 (i) 2.069	(a) 3.493 (i) 1.836	(a) 3.036 (i) 2.812
Sallent	(a) 2.507 (i) 907	(a) 2.712 (i) 2.156	(a) 2.283 (i) 1.813	(a) 2.784 (i) 1.938	(a) 2.644 (i) 2.938
Les Borges Blanques	(a) 1.726 (i) 1.532	(a) 737 (i) 4.406	(a) 324 (i) 4.301	(a) 850 (i) 6.308	(a) 885 (i) 5.616
Canet	(a) 4.873 (i) 1.022	(a) 2.320 (i) 2.697	(a) 2.926 (i) 2.957	(a) 3.471 (i) 4.776	(a) 4.271 (i) 5.917
El Vendrell		(a) 5.500 (i) 5.848	(a) 5.917 (i) 6.509	(a) 6.692 (i) 5.182	(a) 6.040 (i) 6.477
Pineda			(a) 2.673 (i) 2.347	(a) 2.160 (i) 2.366	(a) 1.427 (i) 4.694
Figueres			(a) 4.596 (i) 3.161	(a) 9.947 (i) 3.010	(a) 9.307 (i) 2.587

El 1920 els nens són menys que els adults en totes les biblioteques i en algun cas, com a la biblioteca d'Olot, són molt pocs. Ara bé, el nombre de nens s'incrementarà any rere any: el 1924 el nombre de nens supera en totes les biblioteques el nombre d'adults, menys Figueres (per cada nen hi van gairebé quatre adults) i Olot (que es porten molt poca diferència). El cas més espectacular és el de la biblioteca de les Borges Blanques on els nens superen en molt els adults: sis nens per cada adult a l'any 1921; tretze al 1922; set al 1923 i sis al 1924. A l'any 1921, pel que fa a Valls i Olot, les úniques biblioteques que mantenen un nombre major d'adults que d'infants, Rubió considera que aquestes dues poblacions revelen un major grau de cultura en la població. De tota manera, sobre la quantitat de nens no se'n dol sinó que opina que ells són les futures generacions:

Si els petits que avui les omplen no perden l'amor a la Biblioteca i l'afecció a llegir adquirida en la infantesa esdevé en ells un hàbit, veurem en anys successius com augmenten progressivament les xifres dels lectors adults i tindrem una prova palpable de l'eficàcia educadora de l'acció de la Biblioteca.⁵⁰⁰

⁵⁰⁰ AD, Lligall 3.735, exp. 2, "Resum estadístic", 15 de març de 1921.

Els nens tenien uns hàbits d'assistència a la biblioteca molt regulars; normalment, hi anaven en sortir d'escola, al matí o a la tarda, i els diumenges al matí; de tota manera, en arribar a l'edat hàbil per guanyar un jornal, cap els onze o dotze anys, deixaven d'assistir-hi, perquè les seves famílies els posaven a treballar. Només els nois que estudiaven es mantenien com usuaris de la biblioteca. Els nois consideraven la biblioteca com una segona llar i hi feien tota mena d'activitats: estudiaven, llegien, copiaven versos, miraven gravats, dibuixaven... S'ha de tenir en compte, en fer el recompte del públic infantil que, moltes vegades, els nens assistien en grups escolars a les activitats, o que tenien activitats setmanalment; per tant, és normal que el nombre augmenti amb facilitat.

Pel que fa al públic adult, aquest era, majoritàriament, provinent de les classes populars i treballadores, amb un nombre molt superior d'homes en la lectura a sala. Les dones eren, més aviat, usuàries del préstec, per raons òbvies: disposaven de menys temps per anar a la biblioteca, i en cas de tenir-lo, tampoc no deuria ser gaire ben vist passar-se l'estona llegint; en canvi, el préstec els ofería l'oportunitat, no només de dedicar-hi l'estona que volguessin, sinó també de llegir el que desitgessin.

Les ocupacions dels lectors que assistien a la biblioteca eren variades i responien a la composició del poble o ciutat en què es trobava la biblioteca. El primer lloc l'ocupava el públic popular –obers, gent d'ofici que treballaven per compte propi, pagesos, mestresses de casa–; en segon lloc, estudiants de batxillerat i alguns titulats, sobretot mestres, i el tercer lloc pertocaria a ocupacions més benestants –comerciants, propietaris.⁵⁰¹

El recinte de la biblioteca –silenciós, polít, coquetó– segurament deuria resultar per als obrers un espai que imposava respecte: “ni un sol [obrer] hi

---

⁵⁰¹ Aquest aspecte ha estat estudiat a: T. Mañà, "Lectura i públic lector...". També hi fa referència F. Espinet Burunat, "Les biblioteques a Catalunya, 1888-1939", dins *Josep Fontana: història i projecte social* (Barcelona: Crítica, 2004), p. 1.482-1492.

compareix mai no solament net i endreçat sinó que fins tot endiemenjat. Tal és el respecte que l'obrer vallenc guarda a la Biblioteca".⁵⁰² A més, en no conèixer el funcionament, temien molestar la bibliotecària demanant-li un llibre: en parlar de la timidesa dels lectors la bibliotecària de Pineda transcriu la frase que més sent: "Però si el té que buscar, doni'm el que vulgui".⁵⁰³

Els infants, en canvi, no sembla que tinguessin el mateix respecte per la institució, com es desprèn dels comentaris de la bibliotecària de Canet, que després que un noi s'insolenti amb ella, "desafiant-me, com si parlés amb un company de taverna" escriu una carta comunicant-ho al President del patronat i als pares del nen; al cap de pocs dies, després d'entrevistar-se amb el pare, afirma: "Es comprèn perfectament que el fill sigui com és".⁵⁰⁴

Els costums i les festes influïen en l'afluència a la biblioteca. Els diumenges al matí hi anava més gent que els dies de diari, però en gran part era degut al públic infantil que assistia a la biblioteca en gran quantitat, possiblement perquè era una de les poques coses que podia fer la canalla els dies festius. El diumenge també era dia de forasters i visitants, molt d'ells acompanyats de veïns de la població que ensenyaven la "seva" biblioteca i explicaven amb satisfacció, davant l'admiració dels seus oients, que podien endur-se llibres a casa "sense pagar".⁵⁰⁵ La vida de les biblioteques responia totalment al ritme de la localitat; les festes locals o les activitats del poble alteraven l'assistència a la biblioteca de tal manera que no és estranyar que les bibliotecàries consignessin aquests fets en els diaris: al Vendrell els dilluns la gent no va a la biblioteca perquè hi ha cine, i a Figueres, quan vénen les festes de la Santa Creu hi ha moltes fires i cavallets que n'allunyen els jovenets.⁵⁰⁶

El públic dels dies feiners era variable, tant en nombre com en persones, tot i

⁵⁰² *Anuari...* (1922), p. 9-11.

⁵⁰³ *Anuari...* (1922), p. 37.

⁵⁰⁴ Arxiu Canet, Diari, 5 i 11 de gener de 1921.

⁵⁰⁵ *Anuari...* (1924-1925), p. 25.

⁵⁰⁶ Arxiu Vendrell, Diari, 24 octubre de 1920; Arxiu Figueres, Diari, 30 de maig de 1923.

que el nucli bàsic es mantenia fidel. Durant els mesos d'estiu, les biblioteques de la costa –Canet, Pineda– és quan estaven més animades degut a la presència de la colònia estiuenca que comprenia, no sols la de la població, sinó la de les properes com Arenys o Sant Pol, en el cas de la biblioteca de Canet.

Malgrat les activitats per difondre les biblioteques –visites, xerrades, cursets, anuncis a la premsa local– aquestes eren molt desconegudes. Per a la població aquest era un equipament nou, del qual no en tenien cap mena d'experiència ja que en les poblacions petites, a diferència de les ciutats, no existia cap mena de biblioteca, i per tant desconeixien tot allò que el podia oferir. Segurament, per part dels lectors, a més del respecte pel recinte i l'actitud reverencial enfront del coneixement que hem apuntat anteriorment, existia un cert recel a gaudir, per primera vegada, d'uns serveis gratuïts i per a tothom:

Tengo la completa convicción de que las estadísticas sumarían mucho más si todos los vecinos de Pineda se hiciesen cargo y tuviesen noción de la gran utilidad que les reportaría la asistencia a la Biblioteca. Son todavía bastantes los habitantes de Pineda y pueblos limítrofes que creen que tanto el pedir libros a domicilio como el frecuentar la Biblioteca no son servicios gratuitos; otros suponen que solo sirve para niños, y otros, en fin, que los únicos que pueden concurrir a la Biblioteca son las personas más o menos instruidas y de posición.⁵⁰⁷

En el mateix sentit es manifesta la bibliotecària d'Olot:

Crec que és un deure nostre el de procurar que cada dia sigui més limitat aquest nombre de persones [que desconeixen la biblioteca], posar tot el nostre esforç, aprofitar tots els mitjans de propaganda que estiguin a la nostra mà perquè no hi hagi ni una sola llar, i, a ser possible, ni un sol individu que desconegui l'obra de les Biblioteques Populars.⁵⁰⁸

▪ *Preferències lectores*

L'estudi de les preferències de lectures i les tipologies dels lectors és motiu d'interès per a Rubió, que demana a les bibliotecàries de tractar aquest tema

---

⁵⁰⁷ *Anuari...* (1924-1925), p. 57.

⁵⁰⁸ *Anuari...* (1924-1925), p. 25.

en les memòries i reunions anuals.⁵⁰⁹ Les estadístiques, tant de sala com de préstec, comptabilitzen no només els llibres llegits sinó també les matèries d'aquests llibres i n'ofereixen un perfil dels interessos lectors.⁵¹⁰ Les primeres estadístiques sobre aquest aspecte de què disposem són dels anys 1919 i 1920 –sense tenir en compte el Vendrell inaugurat a l'octubre d'aquell darrer any– i recullen les preferències lectores segons la freqüència de consulta a sala:

Taula 32: Ordre en la preferència de consulta 1920⁵¹¹

Matèria	Valls	Olot	Sallent	Les Borges Blanques	Canet
0 Obres generals	3	1	4	5	5
1 Filosofia	9	10	8	9	8
2 Religió	6	9	10	10	10
3 Ciències socials	2	8	7	1	4
4 Filologia	10	5	9	6	9
5 Ciències pures	8	7	6	8	7
6 Ciències aplicades	7	5	2	7	6
7 Art. Jocs. Esports	5	3	5	4	2
8 Literatura	1	2	1	2	1
9 Història i Geografia	4	4	3	3	3

(1 més consultat, 10 menys consultat)

El predomini de les obres literàries es fa evident entre els llibres més utilitzats a sala, cosa que comporta el següent comentari de Rubió:

Aquest predomini serà definitiu? Un canvi o una diferent ponderació dels fons de llibres de les Biblioteques, no podria alterar la proporció que veiem establerta? Jo no comparteixo la idea que difongué entre els Bibliotecaris cert fariseisme molt en boga fa vint anys de que perden el temps els lectors que llegeixen novel·les i obres d'imaginació. Per altra banda, a totes les Biblioteques Populares del món es llegeixen per damunt de tot obres d'aquest gènere.⁵¹²

⁵⁰⁹ A la cinquena Reunió de Bibliotecàries (1922) el tema tractat fou "El problema de la lectura dels llibres de tècnica i de ciències en les Biblioteques Populares".

⁵¹⁰ Per a l'estudi de les preferències lectores remetem a: Emma Gifre, *Quines són les matèries més llegides a les Biblioteques Populares de la Generalitat?* (Barcelona: Escola de Bibliotecàries de la Generalitat de Catalunya, 1937).

⁵¹¹ AD, Lligall 3.735, Informe Rubió, 15 de març de 1921. Transcrivim únicament les dades de 1920 per tal d'incloure en la llista les de la biblioteca de Canet oberta el desembre de 1919.

⁵¹² AD, Lligall 3.735, Informe Rubió, 15 de març de 1921.

Aquesta llista de preferències es mantindrà al llarg de tots els anys, i coincidirà amb la llista de preferències dels llibres que s'agafaven en préstec:

Taula 33: Ordre en la preferència del préstec (1923)⁵¹³

Matèries	Valls	Olot	Sallent	Les Borges Blanques	Canet	El Vendrell	Figueres	Pineda (1924)
0 Obres generals	7	5	9	5	8	4	6	9
1 Filosofia	5	6	3	8	7	10	8	5
2 Religió	6	9	8	7	10	8	9	7
3 Ciències socials	5	7	7	4	4	7	5	4
4 Filologia	8	10	8	6	9	9	9	8
5 Ciències pures	3	8	5	5	5	6	7	6
6 Ciències aplicades	2	4	2	3	2	2	2	3
7 Arts. Jocs.	4	3	4	5	6	5	3	2
8 Literatura	1	1	1	1	1	1	1	1
9 Història Geografia	2	2	6	2	3	3	4	4

(1 més prestat, 10 menys prestat)

La literatura, com és propi d'una biblioteca popular, ocupa en tots els casos la primera posició; el segon lloc –cinc sobre vuit– correspon a les ciències aplicades, cosa lògica si pensem que en aquesta classe s'inclouen tant les obres de mecànica i tècnica com les d'economia domèstica que podien interessar a les mestresses de casa. Segueixen les matèries d'història i geografia; la religió, la filosofia i la llengua es queden en els darrers lloc, juntament amb les obres generals – lògicament, ja que la majoria d'obres

⁵¹³ Només l'anuari de 1923 recull les dades de totes les biblioteques relatives a les preferències lectores dels usuaris de préstec.

d'aquest secció estan excloses de préstec.

5.8.2 Usos

▪ Consulta de llibres a sala

El públic que assistia a la biblioteca, fins que es posà en marxa el préstec, llegia i consultava els llibres i les revistes a la sala. De les revistes i els diaris sovint no se'n feia recompte, perquè els mateixos lectors les retornaven al seu lloc; en el cas dels llibres, per tal de mantenir l'ordre als prestatges, es demanava que els llibres no es retornessin al seu lloc i, les bibliotecàries comptaven quants se n'havien consultat i de quines matèries, abans de col·locar-los de nou al seu lloc. Les estadístiques dels llibres consultats anualment a cada biblioteca demostren l'ús que se'n feia i, sobretot, fins quin punt, amb les limitacions de fons que tenien, donaven un servei suficient:

Taula 34: Llibres consultats a sala (1919-1924)

Biblioteca	1919	1920	1921	1922	1923	1924
Valls	7.658	10.976	11.065	8.885	8.876	9.875
Olot	4.338	6.714	11.473	8.774	7.600	8.506
Sallent	4.627	3.683	5.789	5.130	5.592	7.548
Les Borges Blanques	3.590	4.006	6.470	6.298	8.937	8.426
Canet	-	7.354	8.990	9.304	14.694	17.820
El Vendrell	-	-	19.731	21.067	13.803	15.992
Pineda	-	-	-	7.966	6.738	11.428
Figueres	-	-	-	12.068	18.281	16.449

El nombre de llibres consultats hauria de ser un nombre ascendent en tots els casos, que mantingués relació directa amb el nombre d'usuaris, encara que no sempre és així. La biblioteca de Valls experimenta un notable descens en el nombre de llibres consultats (d'11.065 a 8.885) que seria a causa del descens d'usuaris (de 8.661 a 7.275); en canvi, la biblioteca d'Olot, que també disminueix en el nombre de llibres consultats (d'11.473 a 8.774) en dos anys havia experimentat una puja d'usuaris (de 4.880 a 5.187). La baixa de llibres consultats pot ser deguda, tant a la posta en marxa del préstec, com també a unes instruccions més precises per al recompte de les obres

consultades, que obligaran a comptabilitzar les obres servides a cada lector en lloc del volums. En algun cas, per exemple a Olot, se sumaven a les estadístiques de les obres llegides els números corrents de diaris i revistes. La baixa espectacular del Vendrell entre l'any 1922 i 1923, podria ser deguda a aquest reajustament.

La comparació entre el nombre de llibres consultats amb el nombre d'usuaris que anaven a la biblioteca ens mostra d'una manera més clara l'ús que es feia del fons de la biblioteca. Limitarem aquesta dada al primer i darrer any de funcionament en aquest període:

Taula 35: Llibres consultats (1919)

Biblioteca	Llibres	Lectors	Nombre de llibres consultats per lector
Valls	7.658	5.933	1,29
Olot	4.338	3.157	1,37
Sallent	4.627	3.766	1,23
Les Borges Blanques	3.590	3.041	1,18

Taula 36: Llibres consultats (1924)

Biblioteca	Llibres	Lectors	Nombre de llibres consultats per lector
Valls	9.875	7.316	1,35
Olot	8.506	5.848	1,45
Sallent	7.548	5.582	1,35
Les Borges Blanques	8.426	6.501	1,30
Canet	17.820	10.188	1,75
El Vendrell	15.992	12.517	1,28
Pineda	11.428	6.121	1,87
Figueres	16.449	11.894	1,38

Com hem dit abans, observem que el nombre de lectors que van a la biblioteca augmenta i, en conseqüència, augmenta el nombre de llibres consultats, però la mitjana per usuari de llibres que usa cada lector experimenta només un lleuger ascens entre el primer i el darrer any. Tampoc no s'observa gran diferència, en les dades del mateix any 1924, entre les biblioteques que portaven més anys funcionant i les dades del mateix any (1924).

En general, podríem dir que la consulta de llibres no era molt alta, però, si tenim compte la quantitat d'obres i les vegades que aquest es consultava,

veiem que els llibres eren molt utilitzats:

Taula 37: Nombre de vegades que es consulta cada llibre

Biblioteca	Fons 1922⁵¹⁴	Llibres llegits a sala (1)	Fons 1923	Llibres llegits a sala (1)
Valls	2.586	8.885 (3,4)	3.088	8.876 (2,8)
Olot	2.110	8.774 (4,1)	2.608	7.600 (2,9)
Sallent	1.962	5.130 (2,6)	2.497	5.592 (2,2)
Les Borges Blanques	1.766	6.298 (3,5)	2.268	8.937 (3,9)
Canet	2.372	9.304 (3,9)	2.770	14.694 (5,3)
El Vendrell	1.689	21.067 (12,4)	2.117	13.803 (6,5)
Pineda	1.322	7.966 (6,0)	2.095	11.428 (5,4)
Figueres	2.204	12.068 (5,4)	2.779	16.449 (5,9)

(1) La xifra entre parèntesi indica el nombre de vegades que es consulta cada llibre

▪ Préstec

Tan aviat com pogueren, i tal com hem explicat, les biblioteques posaren en marxa el servei de préstec per tal de facilitar al màxim l'accés als llibres, sense que l'usuari hagués de dependre de l'horari d'obertura. Olot fou la primera biblioteca a posar-lo en marxa el 1919; a Valls i Canet s'inicià 1920; a Sallent, el 1921; al Vendrell, el 1922 i, finalment, el 1923, s'implantà a les Borges Blanques, Pineda i Figueres.

En la taula següent, amb les dades del darrer any, podem veure quin fou el grau d'acceptació:

Taula 38: Nombre d'inscrits al préstec i % de població inscrita

Biblioteca	Lectors inscrits 1924-1925	% en relació a la població
Valls	584	5,45 (10.698 h)
Olot	554	5,36 (10.333 h)
Sallent	250	5,37 (4.653 h)
Les Borges Blanques	361	7,86 (4.592 h)
Canet	599	16,37 (3.658 h)
El Vendrell	338	4,48 (4.518 h)
Pineda	254	11,62 (2.185 h)
Figueres	661	5,01 (13.192 h)

⁵¹⁴ Fem servir, per considerar-les més fiables que les dades dels llibres de registre, les xifres que es publiquen en els anuaris de 1922 i 1923. No tenim en compte les dades incloses a l'*Anuari* 1924-25 ja que només es refereixen a les biblioteques de la província de Barcelona.

Les biblioteques de poblacions de la costa (Canet i Pineda) tenen, en comparació amb la resta, molts més inscrits en relació al cens perquè els estiuajants, població flotant que no constava censada a la localitat, s'inscrivien també en el préstec. Un cop s'organitzava el préstec en una biblioteca, el seu ús no parava d'incrementar-se de manera espectacular. Vegem-ho en els dos anys que funciona a totes les biblioteques:

Taula 39: Increment de préstec (1924-1925)

Biblioteca	Llibres prestats 1924	Llibres prestats 1925	% increment
Valls	4.453	7.476	67,8
Olot	2.631	4.908	86,54
Sallent	583	2.613	348,19
Les Borges Blanques	911	3.105	240,83
Canet	3.489	4.677	34,04
El Vendrell	1.603	2.938	83,28
Pineda	992	2.699	127,07
Figueres	4.792	6.115	27,6

També resulta positiva la dada del nombre de préstecs per usuari, tenint en compte que no tots els inscrits deuriem ser usuaris actius i que cada prestatari, en la majoria de biblioteques, només podia agafar un llibre:

Taula 40: Nombre de llibres per lector (1925)

Biblioteca	Llibres prestats 1925	Lectors inscrits 1925	Nombre de llibres per lector
Valls	7.476	584	12,8
Olot	4.908	554	8,8
Sallent	2.613	250	10,4
Les Borges Blanques	3.105	361	8,6
Canet	4.677	599	7,8
El Vendrell	2.938	338	8,6
Pineda	2.699	254	10,6
Figueras	6.115	661	9,2

Davant de la demanda, les bibliotecàries manifesten sovint la seva preocupació per la manca de diversitat del fons i el nombre insuficient de llibres oferts. Aquesta mancança es va intentar pal·liar amb els lots circulants de la Biblioteca de Catalunya, tal com hem explicat en presentar les modalitats del préstec.

En conjunt, l'obra de les biblioteques obtingué una bona resposta, encara que estava lluny dels resultats de les biblioteques que Rubió prenia com a referència que, d'altra banda, disposaven de fons més abundants i de més punts de servei. Les estadístiques demostren una bona acceptació, resultat que es podia preveure pel sol fet d'oferir, gratuïtament, a les classes amb menys poder adquisitiu, llibres i revistes per llegir en un espai acondicionat i obert a tothom sense cap restricció.

5.9 Pressupostos

El pla de biblioteques de la Mancomunitat comportà inversions econòmiques fortes, les més grans de les quals foren per subvencionar la construcció dels edificis. Les despeses que es van fer en les biblioteques les hem localitzat referides a diferents anys, recollides en diferents tipus de documents i distribuïdes en diferents partides, per la qual cosa són difícilment comparables entre elles. Per tant, l'anàlisi dels pressupostos, no s'estructura en relació als apartats que hem vist al llarg del treball –fons, edificis, personal– sinó que s'exposa cronològicament. Tanmateix, es farà comparació entre les dades quan aquestes ho permetin, però no de manera sistemàtica i regular.

▪ 1918 i 1919

Tal com hem vist fins ara, les biblioteques depenien, des de l'inici del seu funcionament el 1918 fins al 1920, de la Direcció d'Instrucció Pública, càrrec que ostentava Eugeni d'Ors. D'aquesta primera etapa, no hem localitzat pressupostos específics de les biblioteques, molt probablement, perquè les despeses de biblioteques s'inclouen en els pressupostos globals d'aquesta Direcció. Només ens consta, amb data d'11 de desembre de 1918, una factura de llibres per valor de 15.396 ptes. que podem suposar que es tracta de l'import dels lots fundacionals de les quatre primeres biblioteques.⁵¹⁵ De fet, aquesta era una quantitat menor que la que corresponia a cadascuna segons

---

⁵¹⁵ AD, lligall 3.735, exp. 1.

el seu grau, però, suficient –recordem que a Valls i Olot, de primer grau, els pertocaven 5.000 ptes. per al fons, i a Sallent i les Borges Blanques, de segon grau, se'ls assignaven 3.000 ptes. Amb tot, tenim una aproximació sobre les inversions que comportaven aquestes biblioteques a partir d'un informe d'actuació d' Instrucció Pública publicat a la revista *Quaderns d'estudi*:⁵¹⁶

Taula 41: Inversions en biblioteques 1920:

Pobles	Construcció	Llums, mobles, instal·lació	Electricitat, calefacció	Llibres	Honoraris	Total
Olot	27.085,69	6.608,10	4.700	5.000	1.393,52	44.787,31
Valls	28.901,87	6.082,92	1.100	5.000	1.320,73	42.405,52
Sallent	28.762,30	5.800,85	1.100	3.000	1.311,68	39.974,83
Les Borges Blanques	31.766,15	5.898,85	1.100	3.000	1.376,18	43.141,18
Canet	36.995	7.150	970	5.000		50.116
El Vendrell	38.802,91	7.250	1.200	3.000	1.580	51.832,91
Pineda	34.827,70	7.150	1.100	2.000		45.077,70
Figueres	43.516,03	7.250	1.200	5.000		56.966,03

La construcció dels edificis i les instal·lacions de mobiliari suposaven, com és obvi, les inversions més fortes. El cost de les construccions és la quantitat que presenta més diferències entre biblioteques, ja fos pels diferents preus dels constructors, la durada de les obres i la consegüent carestia del projecte. En canvi, pel que fa a les instal·lacions, la quantitat invertida entre elles és similar i no presenten desigualtats en funció del grau. De fet, com hem vist en parlar dels edificis, no existia diferència en funció del grau pel que fa a la superfície i cabuda del local, per la qual cosa totes les biblioteques s'amoblaven amb el mateix nombre o similar de taules, cadires i prestatges.

Pel que fa als diners invertits en llibres, hi consta la quantitat aprovada en el Projecte en funció del grau; el fet que es tracti d'una xifra tan rodona fa sospitar que no es consignen exactament els diners invertits –com en els

⁵¹⁶ "L'obra a fer per la Mancomunitat de Catalunya en Instrucció Pública", *Quaderns d'estudi*, v. XII, 44 (setembre 1920), p. 142-57. Malgrat que l'article es publica en l'època de Rubió i amb la nova organització de les BP, el fet que se'n parli des de la Direcció d'Instrucció Pública fa suposar l'autoria d'Ors.

restants costos– sinó els assignats. D'altra banda, l'apartat dels honoraris, si és que es refereix a la remuneració de les bibliotecàries, no correspon als sous fixats, establerts en 1.800 ptes. A més, les biblioteques de primer i les de segon grau presenten una despesa d'honoraris similar, cosa impossible quan les primeres tenien dos persones a sou, bibliotecària i auxiliar, mentre que les segones només una. Malgrat que les xifres resulten difícils d'interpretar, en el conjunt es fa palès que l'edifici i les instal·lacions eren la inversió més gran que feia la Mancomunitat; en comparació, llibres i personal representaven un percentatge molt baix.

- 1920

La migradesa dels fons és la preocupació més gran de Rubió, en fer-se càrrec de les biblioteques al març de 1920, i així ho exposa en un informe on justifica el pressupost sol·licitat per al període 1920-1921.⁵¹⁷ Rubió basa les seves peticions en el fet que les biblioteques tenen pocs llibres i que se n'han de comprar molts i de nous, si no es vol fracassar. Demana un pressupost extraordinari de 800 ptes. per a les biblioteques de primer grau i de 700 ptes. per a les de segon grau, que han de servir per a ampliar els fons de llibres catalans, per nodrir les seccions tècniques i per crear una secció infantil "decorosa". Apunta que la poca diferència entre la quantitat que demana per a les de primer grau i les de segon és perquè les biblioteques de segon grau són ridícules: si es volia que fossin la meitat de les de primer grau, aquestes havien de ser més dotades. A més, sol·licita que a la subvenció regular i anual que aporta cada ajuntament per a la compra de llibres –500, 300 i 100 ptes. d'acord amb el grau de les biblioteques– s'hi afegeixi un ajut regular de la Mancomunitat que dobli la quantitat, per tal d'arribar a 1.000 ptes., 600 ptes. i 200 ptes. per a cada grau de biblioteca, que s'haurien d'invertir íntegres en la compra de llibres. D'acord amb aquestes consideracions, presenta el següent pressupost per a les sis biblioteques –tres de primer grau i tres de segon– que

⁵¹⁷ AD, Lligall 3.735, exp. 2, doc. 50, 29 de setembre de 1920. Els pressupostos no es feien per anys naturals sinó de l'abril o maig d'un any al març del següent, encara que els mesos variïn d'un any a l'altre en els documents que hem localitzat.

ja funcionaven:

Taula 42: Pressupost 1920-1921

Partides	Quantitat pessetes	Totals
Compra de llibres	500 (biblioteques de primer grau)	1.500
	300 (biblioteques de segon grau)	900
	100 (biblioteques de tercer grau)	-
Material (cèdules, paper...)	150 per biblioteca	900
Relligat	250 (biblioteques de primer grau)	750
	150 (biblioteques de segon grau)	450
	75 (biblioteques de tercer grau)	-
TOTAL		4.500

El pressupost sol·licitat per a llibres serà de 2.400 ptes. tenint en compte que, anteriorment, s'hauran invertit amb caràcter extraordinari més de 4.500 ptes. per millorar l'oferta del fons. Aquest pressupost, com veiem, no contempla la partida de personal.

▪ 1921

En canvi, el proper pressupost de què disposem, elaborat per Rubió per a l'aprovació del Consell de Pedagogia, presenta diferent repartiment.⁵¹⁸ En aquest pressupost es contemplen els sous del personal, tant el que treballava a les biblioteques populars, com el de personal d'altres biblioteques que també estaven adscrites a la Central tècnica. El pressupost per a l'equipament i manteniment dels edificis es presentarà en un document a part i, pel que fa als llibres, no hem localitzat cap pressupost específic. En el capítol de personal a càrrec del Servei s'inclouen les alumnes de pràctiques de l'Escola de Bibliotecàries, cosa lògica si pensem que, molts cops, eren aquestes alumnes les qui substituïen les bibliotecàries en els períodes de vacances – que les biblioteques no tancaven– o en les seves llicències de dies de permís. La Reunió anual de bibliotecàries estava considerada una activitat obligada pel Servei i, en conseqüència, les bibliotecàries tenien dret a cobrar els desplaçaments i una dieta diària; a més, en el pressupost s'hi compten les despeses de l'organització i celebració d'aquesta trobada (conferenciant

⁵¹⁸ AD, Lligall 3.735, exp. 2, doc. 140, 18 de maig de 1921.

convidats, visites fora de Barcelona, el te de refrigeri ofert per les alumnes de l'Escola...). Per al funcionament de les biblioteques només s'assigna la quantitat de material menor; les despeses de manteniment –aigua, llum, calefacció– eren a càrrec del municipi.

Taula 43: Pressupost 1921-1922

Ingressos segons quantitat pressupostada		49.950
<i>Despeses</i>		
Canet- Sou bibliotecària directora	2.300	
Canet- Sou bibliotecària auxiliar	2.000	
Canet- Servei de porteria	700	
Canet- Material i despeses menors	500	
Olot- Sou bibliotecària directora	2.300	
Olot- Sou bibliotecària auxiliar	2.000	
Olot- Servei de porteria	700	
Olot- Material i despeses menors	500	
Valls- Sou bibliotecària directora	2.300	
Valls- Sou bibliotecària auxiliar	2.000	
Valls- Servei de porteria	700	
Valls- Material i despeses menors	500	
Sallent- Sou bibliotecària directora	2.300	
Sallent- Servei de porteria	700	
Sallent- Material i despeses menors	500	
Les Borges Blanques- Sou bibliotecària directora	2.300	
Les Borges Blanques- Servei de porteria	700	
Les Borges Blanques- Material i despeses menors	500	
El Vendrell- Sou bibliotecària directora	2.300	
El Vendrell- Servei de porteria	700	
El Vendrell- Material i despeses menors	500	
Sou de la bibliotecària del Servei Central	2.300	
Sou de la bibliotecària de l'Administració General de la Universitat Industrial	2.300	
Indemnització a set alumnes de l'Escola per les pràctiques	4.000	
Reunió de Bibliotecàries	2.000	
Total despeses		37.500

El pressupost, però, no contempla el manteniment i renovació del fons de les biblioteques que ja existien; per a la creació de noves biblioteques i l'adquisició dels lots fundacionals Rubió presenta un pressupost a part: per a les biblioteques de Figueres (primer grau) i Pineda (tercer grau), previstes d'inaugurar-se a l'any 1922, se sol·licita una partida de 15.000 ptes. i de 5.000

ptes., respectivament.⁵¹⁹

Les millores en l'edifici, el mobiliari i altre equipament eren a càrrec de la Mancomunitat. Així ho demostra el pressupost, en aquest cas presentat directament per Alexandre Galí, secretari del Consell de Pedagogia, on es detallen les intervencions a fer en les biblioteques per al seu acondicionament i ampliació.⁵²⁰

Taula 44: Pressupost de millores a fer en les biblioteques

Biblioteca	Concepte	Pressupost
Canet	Adquisició d'un pal per la bandera més transport	160
	Instal·lació i col·locació estufa llenya	250
	Susbtitució de linoleum per mosaic hidràulic	975
	Treballs de fusteria i electricitat	325
	Adquisició de set estores	700
Sallent	Adquisició i col·locació d'una estufa per llenya	200
	Construcció del jardí	3.267,55
Les Borges Blanques	Instal·lació d'una estufa de llenya	195
	Adquisició de 50 cadires per a la sala de conferències	1.100
Olot	Substitució del linoleum per empostissat	1.908
	Treure mosaic sala de conferències	170
	Col·locació empostissat	1.908
	Auxiliar de mestre de cases	200
	Auxiliar d'electricista	175
	Construcció i col·locació d'unes vidrieres en la part alta de la sala de llegir	1.920
	Pintura	240
	Vidres	192
	Treball mestre de cases	775
TOTAL		14.660

⁵¹⁹ AD, Lligall 3.735, exp. 2, doc.181, 6 de desembre de 1921.

⁵²⁰ AD, Lligall 3.735, exp. 2, doc.173, 8 de novembre de 1921.

Taula 45: Pressupost per a l'ampliació de prestatgeries

Biblioteca	Pressupost
Olot	1.930
Canet	1.110
Valls	1.110
Sallent	1.685
Les Borges Blanques	735
El Vendrell	690
TOTAL	7.260

Aquest manteniment i ampliació dels edificis suma un total de 21.920 ptes., despesa que incrementava la quantitat pressupostada de 37.600 ptes. en un 58 %. Encara que la construcció de les prestatgeries fos una única inversió, s'entén la preocupació constant per la qualitat dels edificis, perquè les deficiències de la construcció eren unes despeses imprevistes i urgents, que encarien molt el servei.

- 1922

A partir de 1922 i fins a la desaparició de la Mancomunitat, per analitzar les quantitats invertides en les biblioteques, ens hem basat en les liquidacions de pressupost conservades a la Direcció Tècnica.⁵²¹ Es tracta d'unes llibretes on es consignen per dates i conceptes, les despeses fetes sobre les quantitats pressupostades i els suplementos concedits al pressupost. A l'any 1922-1923, aquesta és l'execució del pressupost:

Taula 46: Liquidació de pressupost 1922-1923

Data	Concepte	Pressupostat	Gastat
Abril 1922-desembre 1922	Llibres	12.000	
Suplement gener 1923	Llibres	2.500	
Suplement març 23	"	1.038	15.538,53
Desembre 1922	Reunió bibliotecàries	3.000	2.798,86
	Relligatge	3.000	3.000,00
	Serveis centrals	5.635	
	"	1.000	
Suplement febrer 1923	"	250	6.884,24
Abril 1922- març 1923	Viatge d'inspecció	500	499,98
TOTAL		28.923	28.766,61

⁵²¹ ABC, Capsa 313, Llibretes de pressupost dels anys 1922-1925.

Es fa difícil comparar aquest pressupost amb l'anterior de 1921-1922, perquè el tipus de document és diferent. L'anterior document és, realment, un pressupost de funcionament presentat per a la seva aprovació a l'organisme de qui depèn; aquest segon document a què ens referim és l'estat de liquidació en funció de les despeses que s'han fet. Atès que es tracta de diferents tipus de documents, hi trobarem inclosos conceptes diferents. En aquest denominat *Pressupost 1922-1923* no s'hi contemplen els honoraris del personal, ja que els sous de les bibliotecàries no es pagaven des del Servei Central; en canvi, si que hi consten els llibres que compraven, com hi consta, tot allò que era a càrrec del Servei. D'acord amb aquestes xifres, podem deduir que el pressupost per a renovació i manteniment del fons de les sis biblioteques que ja funcionaven –Pineda i Figueres, que s'inauguraren a meitats del 1922, comptaven, com ja hem vist, amb un pressupost específic– era entre 2.000 i 3.000 ptes. per cadascuna, en funció del grau. La distribució percentual del pressupost és la següent:

Taula 47: Distribució % pressupost 1922-1923

Conceptes	Quantitat	Percentatge sobre el total
Llibres i relligat	15.538,53+3.000	64 %
Funcionament Central+viatges	6.884,24+499,98	26 %
Reunió de Bibliotecàries	2.798,86	10 %

Com es pot veure, la major part del pressupost anava destinat al llibres, ja que la part del personal no era a càrrec seu.

▪ 1923

Per al període següent, any 1923-1924, disposem del pressupost presentat pel Servei Central de Biblioteques al Consell de Pedagogia per a la seva aprovació.⁵²²

⁵²² AD, Lligall 3.735, exp. 2, doc. 308.

Taula 48: Pressupost 1923-1924

Concepte	Import
Sou de 9 bibliotecàries directores a 3.000 ⁵²³	27.000
Sou de 6 bibliotecàries auxiliars a 2.500	15.000
Servei de porteria per a 9 biblioteques a raó de 700	6.300
Material i despeses menors per a 9 biblioteques a raó de 500	4.500
Suplement de calefacció per a la Biblioteca d'Olot ⁵²⁴	500
Sou de la bibliotecària del Servei Central de Biblioteques	3.000
Sou del bidell del Servei Central de Biblioteques	1.200
Indemnització a 3 alumnes de pràctiques, curs 1922-23 en els mesos abril-juny	949,98
Indemnització a 7 alumnes de pràctiques curs 1923-24 en els mesos de juliol 1923 a març 1924	5.849,82
Llibres	15.000
Despeses de la Reunió anual de Bibliotecàries	2.500
Relligat	3.000
Impresos, mobles per al Servei Central i imprevistos	4.000
Despeses Central	1.500
Viatge d'inspecció	500
Impressió anuari Biblioteques Populars	1.500
Conferències a les Biblioteques Popualrs	4.000
TOTAL	96.299,80

Una agrupació per conceptes ens permet analitzar la distribució percentual:

Taula 49: Distribució % pressupost 1923-24

Conceptes	Quantitat	Percentatge sobre el total
Personal (tècnic, subaltern, alumnes pràctiques)	55.099,80	57 %
Llibres i relligat	18.000	19 %
Funcionament Central+viatges+reunions personal	12.700	13 %
Material i manteniment biblioteques	5.000	5 %
Conferències	4.000	4 %
Publicacions (anuaris)	1.500	2 %

Com és de preveure, la major part del pressupost de l'endua el capítol de personal, seguit per la partida destinada a llibres, que en xifres absolutes augmenta en relació a l'any anterior. En aquest pressupost es contempen dues novetats importants: l'edició del primer anuari que recollia les dades de

⁵²³ Està pressupostada la biblioteca de Vic que preveia inaugurar-se aquell any i sumaria la número nou.

⁵²⁴ Aquesta quantitat era per col·laborar en les despeses de manteniment. En la resta de biblioteques els ajuntaments es feien càrrec d'aquestes despeses en la seva totalitat.

1922 i el programa de conferències que organitzava la Central per a totes les biblioteques.

El llibre de liquidació del pressupost d'aquest mateix període ens permet constatar les diferències entre les quantitats pressupostades i les despeses reals, solventades a base de pròrrogues i suplementos:

Taula 50: Diferències entre pressupost 1923-1924 i despeses

Data	Concepte	Pressupostat	Gastat
Abril 1923-març 1924	Llibres	15.000	
Suplement	Llibres	3.750	18.740,45
Desembre 1923	Reunió bibliotecàries	2.500	2.500,00
Abril 1923-març 1924	Relligat	3.000	
Pròrroga	"	750	3.747,00
Abril 1923-març 1924	Serveis centrals	4.000	
Suplement	"	1.000	
Suplement	"	1.500	
Suplement febrer 1924	"	600	
Suplement	"	375	7.465,06
Abril 1923-1924	Viatge d'inspecció	500	436,84
Abril 1923-març 1924	Impressió anuari	1.500	1.500,00
Abril 1923-març 1924	Conferències	4.000	1.627,05
TOTAL		38.475	36.016,40

El cas més espectacular es dona amb les despeses del Servei Central que requereixen suplementos que suposen un augment del 86 %; els llibres i l'enquadrernació també necessiten injeccions de diners que són del 25 % sobre la quantitat inicial pressupostada. En canvi, amb les conferències no es gasten ni la meitat del pressupostat, probablement perquè no es deurien fer. Tot plegat, ens fa sospitar que quan les previsions no s'ajustaven als pressupostos no hi havia inconvenient per augmentar les quantitats.

▪ 1924

Per a l'any 1924-1925, disposem únicament d'una liquidació de pressupost, ja que no hem localitzat cap pressupost previ presentat a aprovació:

Taula 51: Liquidació de pressupost 1924-1925

Data	Concepte	Pressupostat	Gastat
Juliol 1924-juny 1925	Llibres	16.000	15.571,56
	Llibres biblioteca Consell de Pedagogia	1.000	997,10
	Material per a la biblioteca del Consell de Pedagogia	1.000	997,19
	Reunió bibliotecàries	3.000	1.416,74
	Relligat	3.500	3.447,95
	Serveis centrals	5.000	4.713,00
	"	1.750	1.218,99
	Viatge d'inspecció	700	409,30
	Impressió anuari	1.500	1.500,00
	Conferències	4.000	4.000,00
	Noves biblioteques i altres necessitats	5.950,24	5.950,24
TOTAL		43.416,24	40.221,98

A les partides que ja existien, s'hi suma la Biblioteca del Consell de Pedagogia, de la qual degué fer-se càrrec el Servei de les BP davant de l'imminent desmantellament de la Mancomunitat.

Atès que les dades més sistemàtiques i regulars de què disposem són les dels llibres de liquidació de pressupost des del any 1922 al 1925, prenem aquesta eina per a l'anàlisi comparativa de les quantitats invertides al llarg d'aquests tres anys per a l'adquisició dels fons i per al funcionament de la Central:

Taula 52: Comparativa de despeses (1922-1925)

Concepte	Despeses 1922-1923	Despeses 1923-1924	Despeses 1924-1925
Llibres	15.538 (12.000+2.500+1.038) ⁵²⁵	18.740 (15.000+3.750)	15.571 (16.000)
Central	6.885 (5.635+1000+250)	7.475 (4.000+1.000+1.500+600+375)	5.931 (5.000+1.750)
TOTAL	22.423	26.225	21.502

En totes dues partides, l'any 1923-1924 és el que disposa d'un pressupost més elevat, augmentat, a més, amb els suplementes concedits. Una possible explicació és que l'any 1923-1924 funcionen plenament totes les vuit

⁵²⁵ Les xifres entre parèntesi indiquen la quantitat pressupostada més les pròrrogues del pressupost.

biblioteques de la Mancomunitat, mentre que per al següent pressupost de 1924-1925, la Direcció de Biblioteques només s'ha de fer càrrec de les tres de la província de Barcelona, encara que, com s'ha vist en les cartes i diaris de les biblioteques, la Central segueix proporcionant alguns llibres i materials tècnics.

Al maig de 1925, Rubió, com a cap del Servei, presenta a la comissió que s'havia de fer càrrec de la liquidació de la Mancomunitat un document de valoració de les biblioteques per tal de preparar-ne el traspàs a les Diputacions.⁵²⁶ Segons les seves estimacions, des del 1920 fins la data de l'informe, el total invertit en llibres en les biblioteques amb càrrec al pressupost de la Mancomunitat era de 81.188,85 ptes. A aquesta xifra calia afegir el cost del lot fundacional de les sis biblioteques que al 1920 ja funcionaven, quantitat que Rubió estimava en unes 14.000 ptes. Observem que aquesta xifra està molt per sota de la quantitat que pertocava a cada biblioteca d'acord amb el Projecte: si comptem que les biblioteques de primer grau havien de tenir una assignació per fons de 5.000 ptes. i les de segon grau de 3.000 ptes., la inversió inicial d'aquestes sis biblioteques que esmenta Rubió seria d'unues 24.000 ptes. i no de 14.000 com ell indica.

Segons aquest informe, la inversió de llibres en les biblioteques al maig de 1925 era la següent:

Taula 53: Valoració del fons de llibres

Concepte	Quantitat estimada
Compra de llibres	95.000 (81.188 + 14.000)
Enquadernació	11.250
TOTAL	106.250

En aquest document, a aquest còmput sobre el valor dels fons, Rubió hi afegeix una valoració del cost anual de cada biblioteca, tenint en compte les despeses de manteniment en personal, material, llibres i revistes, i enquadernació.

---

⁵²⁶ ABC, Capsa 507, 9 de maig de 1925.

Taula 54: Cost anual de cada biblioteca segons valoracions 1925

Biblioteca	Grau	Personal	Material	Llibres i enquadernació	Cost anual
Valls	1r	6.700	625	2.700	10.025
Olot	1r	6.700	800	2.700	10.200
Sallent	2n	4.200	700	2.400	7.300
Les Borges Blanques	2n	4.200	625	2.100	6.925
Canet	1r	7.200	625	2.700	10.525
El Vendrell	2n	6.200	625	2.400	9.225
Pineda	3r	3.700	400	2.100	6.200
Figueres	1r	6.200	400	2.700	9.300
TOTAL					69.700

D'acord amb aquestes dades, l'adquisició i manteniment anual del fons de les biblioteques de primer grau ascendia a 2.700 ptes.; per a les de segon grau era de 2.400 ptes. –excepte la biblioteca de les Borges Blanques assimilada a biblioteca de 3er grau– i per a les de tercer grau era 2.100 ptes. Aquesta quantitat representava al voltant del 30 % del pressupost total; els dos terços restants s'invertien en personal, que incloïa bibliotecàries i porteria. De tota manera, Rubió puntualitza en l'informe:

Es siempre inexacta una valoración, pero quizá nunca tanto como cuando se intenta con ella capitalizar un tesoro espiritual como el de las Bibliotecas, cuyos rendimientos escapan a todo control humano porque se atesoran en el alma de los lectores que las frecuentan.

Al marge del valor econòmic que tenien, el que comptava era el seu gran valor social: les biblioteques eren utilitzades per la població i els seus resultats milloraven any rera any. Rubió, en aquesta difícil circumstància d'haver-se de "desprendre" de les biblioteques que formaven part d'un sistema únic i homogeni, es mostra preocupat pel camí que prendran sota les diferents diputacions i tem pel seu futur. Li caldrà esperar fins a la proclamació de la República, al 1931, i l'adveniment de la Generalitat amb la unió de les quatre províncies sota un mateix òrgan de govern perquè les biblioteques es reunifiquin en una xarxa única i el sistema es consolidi. La pèrdua de la Guerra Civil suposarà el desmantellament definitiu de la xarxa única que encara, a hores d'ara, no existeix a Catalunya.

